

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі
«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМҚ

«Мемлекеттік аудит» кафедрасы
(кафедра атауы)

Г
Т
В
Пр
Ат
ДН
РО
Ог
Ч
О

БЕКІТЕМІН
Экономикалық
факультетінің деканы
С.Б.Макыш
(қолы)
31 мамыр 2019 ж.

5B052100 – Мемлекеттік аудит
(бағытының шифры және атауы)
білім беру бағытының (тарының) білім алушыларына арналған

МВ 3227 Мемлекеттік борыш пәні бойынша
(пәннің толық атауы)

Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)

Нұр-Сұлтан
2019

ЕҰУ Ф 703-13-17 Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus). Бірінші басылым

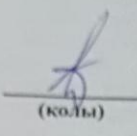
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті

Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)

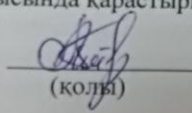
Басылым: бірінші

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
--	--	---	------------------

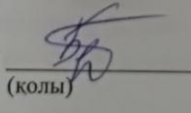
«Мемлекеттік борыш» пәні бойынша Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)
«Мемлекеттік аудит» мамандығы білім беру бағдарламасы негізінде құрастырылған

Құрастырған(дар) Ракаева А.Н. доценті м.а, э.ғ.к.
(колы) (Т.А.Ә., лауазымы, ғылыми дәрежесі)

Кафедра отырысында қарастырылды, хаттама № 10 «25» 05 2019 ж.

Кафедра менгерушісі Бейсенова Л.З.
(колы)

Факультеттің оқу-әдістемелік комиссиясының отырысында мақұлданды хаттама № 13
«31» 05 2019ж.

Факультеттің ОӘК төрағасы Бержанова А.М.
(колы) (Т.А.Ә.)

ЕҰУ Ф 703-13-17 Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus). Бірінші басылым

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

Түсініктеме хат

1. Пәннің қысқаша сипаттамасы

«Мемлекеттік борыш» пәні «Мемлекеттік аудит» мамандығының білім алушыларын оқыту үшін таңдау компоненті болып табылады. Мемлекеттік борышты реттеу белгілі бір қызмет түрлерін реттейтін заңдар мен жалпы бағыттағы әкімшілік нормалар кешеніне негізделуге тиіс. Осы құқықтық база қарыз алуға, жаңа қаржы құжаттарын шығаруға, қарыз бойынша алынған ресурстарды инвестициялауға немесе орналастыруға, индоссамент немесе кепілдіктер беруге және жалпы борышты реттеу үшін талап етілетін кез келген іс-әрекеттер жасауға құзыретін нақты белгілеуге тиіс.

Пәннің мақсаты:

Мемлекеттік борыштың тұжырымдамалық схемасын зерделеу, мемлекеттік борыштың нормативтік – құқықтық базасын талдау, мемлекеттік борышты реттеу бойынша негізгі құзыреттерді анықтау, тіркеу, бақылау және мониторинг жүргізу, борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалай білу, субъектілердің мінез-құлқын талдай білу, есепке алу мүмкіндігі. Бұл білім мемлекеттік аудитор мамандарын даярлауда маңызды

Пәннің міндеттері:

- Мемлекеттік борыштың тұжырымдамалық схемасын зерделеу
- мемлекеттік борыштың нормативтік – құқықтық базасын талдау
- мемлекеттік борышты реттеу бойынша негізгі құзыреттерді анықтау
- тіркеу, бақылау және мониторинг жүргізу
- борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалай білу
- субъектілердің мінез-құлқын талдай білу

2. Пререквизиттер

Аталған пәнді меңгеру үшін _ экономикалық теорияны білу (сұраныс пен ұсыныс, бағаны қалыптастыру, мемлекеттің қаржылық саясаты), экономикадағы математика, мемлекеттік бюджет және қазынашылық (бюджет құрылымы, бюджеттік процесс), салық және салық салу (салық жүйесі субъектілері мен объектілері), корпоративтік қаржы(меншікті және тартылған қаражатты талдау, кірістерді қалыптастыру және бөлу), қаржылық менеджмент (тәуекелдерді басқару, кәсіпорынның қаржылық басқару). пәннің (пәндердің) меңгеру барысында игерілген білім мен дағдылар қажет.

Постреквизиттер

Аталған пәнді меңгеру барысында игерілген білім мен дағдылар келесі пәндерді меңгеруге қажет болып табылады: Магистранттың ғылыми-зерттеу жұмысы, магистрлік диссертацияны орындау.

3. Оқу жоспарынан көшірме

Курс _____
Семестр _____
Кредит саны _____

Сабак түрі	Жалпы сағат саны
Дәріс	30
Тәжірибелік сабақ	15
БӨЖ	90
Барлығы	135

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

МОДУЛЬДЕР БОЙЫНША ПӘННІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАРЫ
(академиялық сағатта)

№ апталар	Модульдің және бағдарламалық материалдардың атауы	Сағат саны
	Модуль 1. Модуль атауы	
	Дәрістер	14
	1.1. Мемлекеттік борыштың негізгі ұғымдары мен анықтамалары. <i>Дәріс-визуализация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері</i>	4
	1.2. Нормативтік және құқықтық база. <i>Дәріс-визуализация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері</i>	4
	1.3 Борышты реттеу бойынша құзыреті 1. Борыш құрылымы 2. Тәуекелді бағалау 3. Борышты басқарудың қажетті әдістері 4. Тіркеу, бақылау және мониторинг <i>Дәріс-презентация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері.</i>	6
	Тәжірибелік (семинар) сабақтар	7
	1.1 Мемлекеттік борыштың негізгі ұғымдары мен анықтамалары. <i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	2
	1.2. Нормативтік және құқықтық база. <i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	2
	1.3 Борышты реттеу бойынша құзыреті <i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	3
	БӨЖ	42
	Тақырып 1.1. 1.1 Ақпараттық база, мемлекеттік борыштың жүргізудің мақсаттары мен тәсілдері 1.2 ISSAI стандарттарының талаптарына сәйкес мемлекеттік борышты талдау жасау Тапсыру мерзімі: 1,2 апта	14
	1.1 Мемлекеттік борыштың нормативтік және құқықтық базасын талдау. 1.2 Реферат тапсыру Мерзімі: 3,4 апта	14
	1.3 Борышты реттеу бойынша құзыреті талдау жасау 1.4 Реферат тапсыру Мерзімі: 5,6,7 апта	14
	Модуль 1 бойынша барлығы	63
	Модуль 2.	
	Дәрістер	16
	2.1 Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер 1. Осалдықтың индикаторлары 2. Борыш тұрақтылығы индикаторлары <i>Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.</i>	5
	2.2. Субъектілердің мінез-құлқы 1. Мекеме 2. Адам ресурстары <i>Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.</i>	5
	2.3 Есепке алу мүмкіндігі <i>Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.</i>	6
	Тәжірибелік (семинар) сабақтар	8
	2.1 Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер 1. Осалдықтың индикаторлары 2. Борыш тұрақтылығы индикаторлары <i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	3
	2.3. Субъектілердің мінез-құлқы 1. Мекеме 2. Адам ресурстары	3

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

	<i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	
2.3 Есепке алу мүмкіндігі	<i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	2
БӨЖ		48
1.1 Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер. Мерзімі: 8,9 апта		16
1.2 Субъектілердің мінез-құлқы талдау жасау. Мерзімі: 10,11,12 апта		16
1.3 Есепке алу мүмкіндігі аудит жоспарын жасау Мерзімі: 13.14 апта		16
Модуль 2 бойынша барлығы		
	БАРЛЫҒЫ	135

4. Пәннің қысқаша ұйымдастыру-әдістемелік сипаттамасы

Оқу жетістіктерін бақылау түрлері:

Аралық 1 Ауызша

Аралық 2 Ауызша

Қорытынды бақылау: Ауызша емтихан

Курстық саясат және рәсімдер

Барлық кабинеттердің магистранттарына кідіріссіз келу міндетті болып табылады. Сабақты жоғалтқан жағдайда, сабақтар деканат белгілеген тәртіппен өңделеді. Максимум ақтау үшін сыныптың тек екі өтуіне жол беріледі. Сессияға екі торт бір жолға тең. Оқудың екі жолдан көп болған жағдайда, болашақта Білім алушының мәселенің әкімшілік шешіміне дейін оқуға құқығы жоқ. Осы курста оқитын Білім алушытерге рұқсат етілмеген тұлғалардың болуына тыйым салынады.

Жұмысты уақтылы тапсыру керек. Барлық тапсырмаларды тапсырмаған магистрлер емтиханға жіберілмейді.

Тақырыпты қайталау және әрбір жаттығу сессиясына арналған материалдарды әзірлеу міндетті болып табылады. Оқу материалдарын меңгеру дәрежесі тестілеу немесе жазбаша жұмыстармен тексеріледі. Магистранттың тестілеуі ескертусіз жүргізілуі мүмкін.

5. Оқушылардың оқу жетістіктерінің нәтижелерін бағалау жүйесі

Білім алушылардың білімі, шеберлігі, дағдылары келесі жүйе бойынша бағаланады

Әріптік жүйе бойынша баға	Баллдардың сандық эквиваленті	Пайыздық көрсеткіші	Дәстүрлі жүйе бойынша баға
A	4,0	95-100	Өте жақсы
A-	3,67	90-94	
B+	3,33	85-89	Жақсы
B	3,0	80-84	
B-	2,67	75-79	
C+	2,33	70-74	Қанағаттанарлық
C	2,0	65-69	
C-	1,67	60-64	
D+	1,33	55-59	
D-	1,0	50-54	Қанағаттанарлықсыз
FX	0,5	25-49	
F	0	0-24	

Әріптік жүйе бойынша баға	Баллдардың сандық эквиваленті	Пайыздық көрсеткіші	Дәстүрлі жүйе бойынша баға	Критерий
A	4,0	95-100	Өте жақсы	Оқытылған материал бойынша терең әрі толық білімді; қарастырылып жатқан ұғымдардың,

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

				құбылыстар мен заңдылықтардың, теориялардың, олардың өзара байланысының мәнін толық түсінуді көрсете біледі. Оқытылған материал негізінде толық әрі дұрыс жауапты құрастыра біледі; негізгі ережелерді белгілеп, жауапты нақты мысалдармен және деректермен толықтыра алады; қорытындыны жалпылау, дәлелді талдау жасай алады. Пәнаралық және пән ішіндегі (бұрын алынған білім негізінде) байланыстарды орната біледі. Түсіндіруде шығармашылық қабілетін танытады.
A -	3,67	90-94		Сұрақтың мазмұны бағдарламаның талаптарына сәйкес толық, жүйелі түрде баяндай алады. Бағдарламада ұсынылған негізгі және қосымша әдебиетті терең игерген, өз ойын жеңіл түрде мазмұндай біледі. Талқыланып жатқан мәселеге кең, әрі жан-жақты талдау жасай біледі. Елеулі нақты қателердің болмауы. Қорытындысы дәлелді және нақты материалға негізделген. Жауап беру кезінде білім алушының өздігінен түзетілген, сұраққа байланысты тақырыптан 1-2 жеңіл-желпі үйлеспеушілік пен қателердің бар болуы.
B+	3,33	85-89	Жақсы	Оқытылған материалды толық біледі. Оқытылған теориялар негізінде толық әрі дұрыс жауаптың болуы; оқытылған материалды баяндауда, ұғымдарға анықтама беруде, ғылыми терминдерді қолдануда немесе қорытынды жасауда кейбір үйлеспеушілік пен қателердің болуы. Білім алушы жіберген қателерін оқытушының көмегімен түзете алады. Жалпы оқытылған материалды меңгеріп, нақты мысалдармен дәлелдей алады.
B	3,0	80-84		Жалпы Білім алушы берілген сұраққа дұрыс жауап береді, бірақ жауап беру үдерісінде маңызды басты деректердің жоқтығы, негізгі материалды меңгергенімен, оны саралай талдауда қиналып, мысалдармен нақты дәлелдей алмайды. Баяндау кезінде кейбір жіберген қателерін оқытушының жетекші сұрақтарына жауап беру арқылы өз жауабын түзей алады.
B-	2,67	75-79		Жауабы толық, бірақ жүйелі емес. Жауабында тақырыпқа байланысты елеулі ауытқулар бар. Негізгі ұғымдарды анықтауда жіберген қателерін түзетуге қиналған жағдайда қойылады
C+	2,33	70-74		Білім алушы берілген сұраққа толық жауап бермейді, тақырыптың, негізгі ережелердің мағынасын кеңінен аша алмайды. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды
C	2,0	65-69	Қанағаттана рлық	Білім алушы берілген сұраққа толық жауап бермейді, тақырыптың, негізгі ережелердің мағынасын кеңінен аша алмайды. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды
C-	1,67	60-64		Білім алушы нашар жауап береді, тақырыпты толық меңгермеген, жауаптарында елеулі қателер байқалады. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды.
D+	1,33	55-59		Білім алушы нашар жауап береді, сұрақтың мағынасын түсінбейді. сөйлеу мәнері төмен, көптеген қателер байқалады. Оқу материалын меңгермеген жағдайда қойылады.
D	1,0	50-54		Білім алушы берілген сұраққа толық жауап бермейді,

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

				тақырыптың негізгі ережелердің мағынасын кеңінен аша алмайды. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды
FX	0,5	25-49	Қанағаттанарлық	Өткен бағдарлама материалын білудегі елеулі кемшіліктері бар, егер Білім алушы оқу пәнінің мазмұнын жартысын меңгермеген болса, Одан әрі оқуды болдырмайтын іргелі қателер жасады. Ағымды, аралық және қорытынды бақылау нысандарында қарастырылған жеке тапсырмаларды орындамады, бағдарламада ұсынылған барлық негізгі әдебиеттермен жұмыс істемеді.
F	0	0-24		Білім алушы нашар жауап береді, тақырыпты толық меңгермеген, жауаптарында елеулі қателер байқалады. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды.

6. Пәннің оқу-әдістемелік қамтамасыз етуі -

№	Авторы, атауы, шығарылған жылы	Ақпараттық тасымалдаушы	Қол жетімді (дана.)	
			Кітапханада	кафедрада
Негізгі әдебиет				
1	«Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы- http://online.zakon.kz/	http://online.zakon.kz/		
2	Мемлекеттік аудит : оқу құралы / Б.А. Алибекова, А.Б. Зейнелгабдин, С.Б. Макыш, А.М. Мухаметқарим, С.Н. Нугербеков, Д.М. Нурхалиева, Б.О. Түребекова, С.К. Тажикенова, А.К. Карыбаев ; под редакцией К.Е. Джанбурчина ; Министерство образования и науки РК, ЕНУ им. Л.Н. Гумилев. – Астана : ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2016. – 374, [1] с. : ил. – (20 жыл Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті). – Библиогр. в конце гл. – 100 экз. – ISBN 978-601-301-719-8		50	
3	Сыртқы мемлекеттік аудиттің және қаржылық бақылаудың процедуралық нормативтерін бекіту туралы. 2016 жылғы 31 наурыздағы Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің нормативтік қаулысына 2-қосымша № 5-НҚ	http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600013647#z134		
1	ISSAI халықаралық стандарттары	http://www.eurosai.org/ru		
2	Дюсембаев К.Ш. Теория аудита: учебник - Алматы: Экономика, 2013		50	
3	Дюсембаев К.Ш. Теория и эволюция аудита: учебник - Алматы: Экономика, 2012		5	
4	V. Geist. State Audit: Developments in Public Accountability – Elsvier, 1981			
5	Лимская декларация руководящих принципов финансового контроля // Официальный сайт Счетной палаты. Режим доступа: http://www.ach.gov.ru . (дата обращения: 26.01.2015).			

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)</p>	<p>Басылым: бірінші</p>
---	--	--	-------------------------

Қосымша әдебиеттер				
6	Аренс А., Лоббек Дж. Аудит.Перевод с англ. – М.: Финансы и статистика, 2001		10	
7	Аудит Монгмери. Перевод с англ. – М.: Аудит, 1995		1	
8	Laura de Zwaan, Jenny Stewart, Nava Subramaniam (2011), "Management audit involvement in enterprise risk management", Managerial Auditing Journal, Vol. 26 Iss: 7, pp.586 – 604			
9	Gurdeep Singh Batra, NarinderKaur (2000),—Emerging Dimensions of Audit Accountability: A Case Study of Public Enterprise Management and Efficiency Audit in Indial, Managerial Auditing Journal, Vol. 8 Iss: 6.			

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

3. ОҚУ ПӘНІНІҢ ТАҚЫРЫБЫ БОЙЫНША ДӘРІС ТЕЗИСТЕРІ

Тақырып 1. Мемлекеттік борыштың негізгі ұғымдары мен анықтамалары

1. Кіріспе

2. Мемлекеттік борыштың тұжырымдамалық схемасы

Дәріс-визуализация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері

2003 жылғы маусымда ИНТОСАИ мемлекеттік борыш жөніндегі комитеті мемлекеттік борыш тиімділігінің аудиті үшін іс-қимыл саласының жобасын әзірлеуді мақұлдады. 2004 жылдың маусымында Мәскеуде өткізілген мемлекеттік борыш жөніндегі комитеттің отырысында бірінші нұсқа ұсынылды. Бұл жолы Софияда сіздің назарыңызға 2004 жылы ЖҚБО қатысушылары енгізген, елеулі үлес қосылған нұсқа ұсынылады.

Комитет осы мәселе бойынша жоғары қаржылық бақылау органдарының қызметіне әдіснамалық көмек көрсеткен тиімділік аудитінің әрекет ету саласын айқындай отырып, қорытынды жасайтын және барлық бұрынғы нәтижелерді байланыстыратын кешенді аудит рәсіміне енгізілген барлық күш-жігерді біріктіру қажет деп санады. Сондықтан қарастырылып отырған мәселелер INTOSAI-ға мүше елдердің барынша ықтимал санының нақты аспектілеріне кірмей-ақ қоғамдық мүдделерге ие болады.

Қызмет жұмыстың алты түрлі бағытына бөлінген. Біріншісі, аудитормемлекеттік борыш пен оған байланысты ұғымдардың герменевтикалық стандарттарға сәйкес айқын және сыныпталғанын тексеру үшін шарттарды қарастыруы тиіс деп болжайды.

Екіншісі, борышты әдістемелік және дәйекті реттеуді қамтамасыз ету үшін елдің нормативтік және құқықтық құрылымына енгізілуі тиіс мәселелерге арналған.

Үшіншісі алдыңғы қатарлы практикаларға сәйкес борышты реттеу жүргізіле ме, жоқ па анықтау үшін қажетті маңызды аспектілерді қамтиды. Біз төмендегілерді тексеруді ұсынамыз: (1) Үкіметте берешекті борышқа аудару жөніндегі стратегия бар екенін; (2) валюталар жоспарында борыш құрылымы, төлемнің басталу мерзімдері, мөлшерлемелер мен қаржы құралдары жоғарыда көрсетілген стратегияның құрамына кіретінін; (3) борышты реттеу қабылданған стратегияны кепілдендіру және қолдау мақсатында тәуекелді бағалауды қамтиды; (4) борышты реттеу тиісті қағидаттар мен әдістерге негізделгенін; (5) тіркеу және мониторинг жүйесі не енгізілгенін және олардың негізінде жоғары сапалы есептер жасалатындығын.

Төртіншісі статикалық және динамикалық индикаторлар арқылы даму осалдығы мен тұрақтылығына талдау жүргізу қажеттілігін білдіреді. Ол Үкіметтің басым жағдайда өз міндеттемелерін бере алатындығы үшін жауап береді. Талдау баламалы немесе тәуекелдік сценарийлер кезінде үкіметтің өз борышына қызмет көрсете алатындығын бағалауға арналған.

Жұмыстың бесінші бағыты борышты реттеуге жауапты мекеменің және оның персоналының тәртібі туралы, атап айтқанда, олардың құзыреттілігі, оқуы, тәжірибесі туралы, сондай-ақ олар сақтауы тиіс этикалық кодекс туралы қорытынды беру үшін аудитор жүргізуі тиіс бағалауға арналған.

Соңғы бағыт Үкіметтің мемлекеттік борыш, міндеттемелер мен тәуекелдер туралы ақпаратты уақтылы, жүйелі және ашық түрде хабардар ету және ашу міндетін қарастырады; сондай-ақ ол Үкіметтің толық, тұрақты және уақтылы есептер беру міндеттеріне арналған.

Ұсынылып отырған іс-әрекет саласы борышкер мемлекеттерге Әлеуметтік және экономикалық әсер етуді бағаламайды. Кейбір елдерде бұл мәселелер жоғары қаржы бақылау органдарының құзыретінен тыс болса да, комитет оларды жұмыстың болашақ бағыттары ретінде қарай алады және оларды жоғары қаржы бақылау органдарының атқарушы тұлғаларға осы мәселелерді шешу туралы заңды түрде кеңес бере алатын елдер пайдалана алады. Бір қарағанда, осы аспектіні талдау келесі сұрақтарды қарастыруы тиіс: Өтпелі экономикасы бар елдердің экономикалық дамуына мемлекеттік борыш қандай мөлшерде үлес қосты? Борышқа қызмет көрсету олардың дамуын қай шамада қиындатты? Қарыз мақсаты қандай болды? Ресурстар болмаған кезде ағымдағы жағдайлар қаншалықты өзгерер еді?

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

Үкімет шығарған облигацияларға байланысты ығыстыру әсері осы талдауда қаралмаған, сондай-ақ мынадай мәселелер: Жеке инвесторлардың Үкіметке берген ресурстары, капиталды қалыптастыру процесінде көп мультипликативті әсер етуді тұспа-тұс келе ме? Үкімет жасаған бөлу қандай және жеке инвесторлар жасаған бөлу қандай болады? Инвестициялаудың үлкен тиімділігіне кім жетеді? Жоғары қаржы бақылау органдары осы сұрақтарға жауаптарға қатысты маңызды рөл атқарады.

Елдің даму деңгейі борышты реттеуге әсер етуі мүмкін.

Елдің даму деңгейіне тән элементтер тәуекелді, осалдықты және тұрақты дамуды бағалау туралы тарауларда талқыланады. Елдің даму деңгейі төмен болған сайын, осы ұғымдарды талдау кезінде назар аудару мен сақтықты қажет етеді. Елдің даму деңгейі оның өз борышын тиісті түрде басқару қабілетіне әсер етуі мүмкін.

Мемлекеттік қаржы үшін борыштың маңыздылығын ескере отырып, тиімділік аудитін енгізу қажеттілігі айқын болып табылады. Бұл құжат аудиттің осындай түрін іске асыру үшін басшылық және ынталандыра алатын схеманы ұсынады. Бұл іс-әрекет аясы комитет қатысушыларының түсініктемелерімен, бақылауларымен және ұсыныстарымен жақсартылуы мүмкін.

Мемлекеттік борыш жөніндегі комитеттің пікірінше, белгілі бір ұғымдарды қолдануға күмәнданбау үшін борышты дұрыс анықтау нақты, дәл болуы тиіс. Анықтама (1) есеп үшін анық, оны түсіну оңай, (2) уақыт өте келе дәйекті, (3) талдау үшін жарамды және (4) белгілі бір тұжырымдамаларды қосуды қамтамасыз ету үшін толық болуы тиіс.

Борышты анықтау тарихи деректерді қалыптастыру үшін жағдай жасай отырып, оны реттеу, есепке алу және аудит мүмкіндігі бір негізде жүргізілуі үшін оның негізгі компоненттерін түсіндіруі тиіс. Бұдан басқа, анықтама салыстырмалы талдау жүргізу үшін әдетте халықаралық салада пайдаланылатын терминдерді ескеруге тиіс.

Мемлекеттік борыш тиімділігінің аудитін жүргізудің ең маңызды элементі тұжырымдамалық схема басқаруды, осалдықты, даму тұрақтылығын, субъектілердің құзыретін және есепке алу мүмкіндігін бағалауды жүргізуге мүмкіндік беретін борышты кеңінен айқындауды қамтиды. Борыштың концептуализациясы орталық үкіметтің, оның ұйымдарының, оның фирмаларының, үкіметтік қаржы жүйесінің (даму банктерінің), Штаттар Үкіметінің және муниципалдық үкіметтердің, қаржы органының, шартты міндеттемелер мен жасырын міндеттемелердің әлеуетті болуын жалпы борыш қамтуы тиіс.

Шартты міндеттемелер белгілі бір оқиғалардың басталуына байланысты орындауға қойылуы мүмкін немесе орындалмауы мүмкін мемлекет өзіне алған міндеттемелерді білдіреді, сондықтан олардың орындалуы немесе олар сөзсіз болуы мүмкін көлемдер белгісіз болып табылады немесе болашақ оқиғалардың нәтижесі бола отырып, белгісіздіктің кейбір дәрежесін білдіреді.

Жасырын міндеттемелер-бұл есептелетін, қаржылық немесе бюджеттік тізілімдерде көрсетілмеген және белгілі бір уақытта ұлттық борыш ретінде ажырамас болып табылатын міндеттемелер. Бұл үкімет ресми білмейтін және аудит нәтижесінде немесе қандай да бір талап бойынша ашық болатын міндеттемелер. Бұл міндеттемелер әдетте мемлекетке тиесілі өндірістік корпорацияларда, қаржы агенттіктерінде, трастарда немесе талап-арыздар қаралатын немесе экспроприация жолымен өтеу туралы рекламациялар берілетін сот процестері сияқты жағдайларда болады.

Жоғары қаржылық бақылау органдары мемлекеттік борышты басқарудың барлық тәсілдерін тиімділік аудитінің сол жобасында тексеруге тиіс екендігін кең анықтай алмайды. Кейде мәселелерді тудыратын белгілі бір әдістердің арасында басымдықтарды бөлу ұсынылады. Әрбір ЖҚБО өзінің материалдық және адам ресурстары мен құқықтық базасына сәйкес әр түрлі кезеңдерде борышты реттеуге қатысатын әр түрлі салаларға жүйелі ықпал ету стратегиясын айқындай алады. Аудиттердің ерекше мәселелерімен байланысты болуы ұсынылады, бірақ талдау мазмұнды ұсынымдар беру және борышты реттеудің неғұрлым тиімді әдістерін қолдау мақсатына қол жеткізу үшін барабар шоғырланумен және жоғары сапамен жүргізілуі ұсынылады.

Аудиторларға кем дегенде тұжырымдамалық схемадағы элементтерді қарау ұсынылады. Бұл элементтер Дүниежүзілік банк пен Халықаралық валюта қоры дайындаған фискалдық тәуекелдер кестесінде қамтылған.

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
2. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
3. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
4. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

Тақырып 2. Нормативтік және құқықтық база.

1. Мемлекеттік борышты реттеу
2. Нормативтік және құқықтық база

Дәріс-визуализация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері

Мемлекеттік борышты реттеу белгілі бір қызмет түрлерін реттейтін заңдар мен жалпы бағыттағы әкімшілік нормалар кешеніне негізделуге тиіс. Осы құқықтық база қарыз алуға, жаңа қаржы құжаттарын шығаруға, қарыз бойынша алынған ресурстарды инвестициялауға немесе орналастыруға, индоссамент немесе кепілдіктер беруге және жалпы борышты реттеу үшін талап етілетін кез келген іс-әрекеттер жасауға құзыретін нақты белгілеуге тиіс.

Құқықтық және нормативтік база мемлекеттік борышты реттеуді бақылауды жүзеге асыратын барлық органдарда өкілеттіктер мен функцияларды қамтамасыз етуге тиіс. Борышты реттеу кезінде функцияларды бөлудің әртүрлі нұсқалары бар, бірақ әрбір жағдайда конституциялық негіз әрбір қатысушы ұйым үшін мүмкіндіктерді, олардың арасындағы үйлестіруді, сондай-ақ шешімдер қабылдау үшін қажетті ақпарат алмасуды және шартты міндеттемелер шегін айқындауы тиіс.

Бүкіл әлем бойынша саяси Конституциялардың көпшілігі индоссаментке, мемлекеттік борышты сатып алуға және реттеуге қатысты сақтауға тиіс жалпы нұсқауларды қамтиды деп айтуға болады. Жалпы айтқанда, әрбір елдің әкімшілік және конституциялық құқығы анықтамалар, міндеттемелер, бюджетті және бюджеттен тыс қызметті үйлестіру схемалары туралы ережелерді, үкіметтің орталық банк және қоғамдық қаржылық және қаржылық емес фирмалар және т. б. сияқты басқа заңды тұлғалармен қарым-қатынасын қамтиды. Бюджеттен тыс шығыстар заңмен қамтылуы тиіс, өйткені олар қарыз ретінде өндіріп алынуы мүмкін, осылайша, проблеманы ұсына аламыз, өйткені бюджет ережелерінің сақталмағандығы туралы ықтималдық бар.

Жалпы айтқанда, қарыз келісім-шарттарын мақұлдау үшін конгресс жауап береді. Сатып алу, реттеу және есеп беру жөніндегі міндеттемелерді атқарушы билік көтереді. Міндеттемелер анық тұжырымдалуы тиіс; әйтпесе үкімет ішіндегі коммуникация мен үйлестіру, сондай-ақ шешімдер қабылдау процесі мен есепке алу мүмкіндігі зардап шегуі мүмкін.

Әрбір елде келесідей аспектілерді анықтайтын және бейнелейтін құқықтық негіз болуы маңызды:

- Мемлекеттік борышқа қатысты саясат пен стратегияны қалыптастыру.
- Максаттарды айқын анықтау және борышты бөлу
- Мемлекет атынан несие алу үшін тағайындалған орган немесе федералдық агенттік және сатып алынған борыш бойынша төлем талаптары
- Борыштық келісімшарттарды мақұлдауға жауап беретін орган
- Борыштық келісімшарттарға қол қоюға уәкілетті органдар
- Мемлекеттік борышты тіркеуге және реттеуге жауап беретін, мемлекеттік кредиттің қатысуымен барлық мәмілелерді жүргізуге және шешуге және кредиттік мәмілелер бойынша кепілдіктер беруге жауап беретін органды немесе облысты анықтау. Аудиторлар

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

борышты реттейтін органның болуына қарамастан, бұл міндеттердің нақты бөлінгеніне көз жеткізуі тиіс.

- Мемлекет кепілгер болатын жағдайлар мен шарттар
- Қарыздың жай-күйі туралы және жалпы ақпаратқа көпшілік алдында қол жеткізу туралы есептерді жариялауға қатысты міндеттемелер

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

5. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
6. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
7. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
8. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

1.3 Борышты реттеу бойынша құзыреті

1. Борыш құрылымы
2. Тәуекелді бағалау
3. Борышты басқарудың қажетті әдістері
4. Тіркеу, бақылау және мониторинг

Дәріс-презентация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері

Борышты реттеуді қажетті көлемде және қажетті мерзімде қаржы ресурстарын алу үшін, сондай-ақ ықтимал ең аз баға бойынша борышқа қызмет көрсетуді жүзеге асыру үшін қажетті операциялар ретінде анықтауға болады. Борышты реттеудің негізгі мақсаты Үкіметтің қызметін қамтамасыз ету үшін ең аз ықтимал баға бойынша тұрақты қаржыландыруды сатып алу болып табылады. Борышты реттеу төрт тұжырымдаманы: валюталарға, иеленушілерге, ставкаларға, шарттарға, құралдарға және шарт тараптарына сәйкес борыш құрылымын; келісімшартқа тән тәуекелдерді бағалауды; реттеудің тиісті әдістерін; және тіркеудің, бақылаудың және мониторингтің бүкіл процесін айқындауға тиіс қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді жоспардан бастап кредит бойынша келісімшарттар жасауды қамтиды.

Борыш жоспары тәуекел мен шығыстар мақсаттарына қол жеткізу, төлем міндеттемелерін сақтау және келісім-шарт жасасушы Үкімет белгілеген борышты реттеудің қандай да бір өзге мақсатын қанағаттандыру үшін келісілген қаржыландыру алу мақсатында борышты реттеу жөніндегі стратегияны әзірлеуден және ресімдеуден тұрады. Қабылданған стратегия үкіметтің қаржылық талаптарын сақтауды және тиісті тәуекел дәрежесін ескере отырып, қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді перспективада ең төмен ықтимал баға бойынша төлем міндеттемелерін орындауды қамтамасыз етуі тиіс. Осы тұрғыдан алғанда, борышты реттеу жоспарымына дайыма мақсаттарға қол жеткізуге бағытталған қызмет түрлерін қамтуы тиіс:

- Үкіметтік қазынаның өтімділігіне кепілдік беру
- Үкіметтің өтімділігін қорғайтын борыш бойынша төлем мерзімдерінің басталу құрылымына сене алады.
- Байланысты тәуекелдер мен ең төмен бағаны ескере отырып, шығыстар, ставкалар мен шарттар арасындағы тепе-теңдікті қолдау.

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

- Сыртқы нарықтармен барабар үйлестіруді белгілеу.
- Тиімді ішкі капитал нарығын орнату және қолдау.
- Есепке алу мүмкіндігін қамтамасыз ететін қатаң және нақты әдіснамаға негізделген тіркеудің жүйесінің болуы.

Мемлекеттік борыш жоспарын орындау үшін мақсат-стратегиямен ұштасатын жедел қызмет бағдарламасын әзірлеу қажет, ол облигацияларды сату рәсімдерін қамтуы, кредитормен қарым-қатынасты қолдауы және борыш деңгейлері мен оның тәуекелдері туралы ақпарат беру үшін бақылау жүйесін құруы тиіс. Мемлекеттік борышты реттеуді жеделдетуге бірінші қадам оған қызмет көрсетуге ақы төлеу кепілдендірілген және уақыт бойы тегіс өтетіндей борышты құрылымдауды қамтамасыз ету болып табылады.

4.1. Борыш құрылымы

Борыш құрылымын бағалау әртүрлі айнымалыларды қамтитын кешеннен тұрады: валюталар, иеленушілер, пайыздық мөлшерлемелер, шарттар, құралдар және үкіметтік ұйымдар.

Борыш құрылымына байланысты әлеуетті проблемаларды бағалау үшін пайдаланылатын кейбір индикаторлар мыналар болып табылады:

- Тіркелген борыштың қысқа мерзімді борышқа арақатынасы. Тіркелген борыш- бұл төлемнің басталу мерзімі немесе қайта қаржыландыру мерзімі 12 айдан астам мерзімді құрайтын борыш; қысқа мерзімді борыш-бұл төлем мерзімі бір жыл ішінде басталатын борыш. Сондай-ақ бір жылдан кем мерзімге орналастырылған борыш пен неғұрлым ұзақ мерзімге орналастырылған борыш арақатынасының коэффициентін талдау қажет. Мұндай арақатынас төлем мерзімінің басталу күнтізбесі бойынша міндеттемелерді орындау үшін Үкіметтің уақыт индикаторы болып табылады. Осылайша, инвестициялар немесе жобаны жетілдіру үшін неғұрлым ұзақ мерзім оларға ақы төлеу үшін ресурстарды беруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, егер борыштың негізгі бөлігі тіркелген борыш болып саналатын болса, екінші арақатынас неғұрлым қолайлы болады.

- Төлем мерзімі басталатын борыштардың сипаттамасы: төлемнің орташа басталу мерзімі және ұзақтығы. Осы бағалауды жүргізу үшін ішкі және сыртқы айналымдағы барлық құралдардың жазбасы болуы қажет. Осы сипаттама оған ақы төлеу үшін шетел валютасында қажеттілік болатын шарттар мен уақытқа қатысты борыш сипаттамасын қамтиды. Диверсификация портфолио.

- Үкіметтер ішкі және сыртқы нарықтарда тиімділікті қамтамасыз ету үшін аяқталатын мерзімдердің спектрі берілетін өкімдік құжаттардың жеткілікті саны бар екеніне көз жеткізуі тиіс. Мерзімдерден басқа, портфолионды әртараптандыру валютаға және төлем шарттарына қатысты таңдау ұсынады. Әртараптандырудың дәрежесі неғұрлым көп болса, соғұрлым валюта құнының өсу тәуекелі аз, ол сатып алынған борышты неғұрлым қымбат ете алады.

- Әр түрлі жіктемелерге сәйкес ішкі борыш пен сыртқы борыштың арақатынасы (валюта немесе иесіне) Ішкі борыш төмен тәуекел деп саналады, өйткені үкімет ішкі борышты реттеу үшін көп элементтерді қамтиды.

- Нарықтық борыш (облигациялар) және нарықтық емес борыш (банктік кредиттер, мысалы) арақатынасы. Нарық шарттарына байланысты облигациялар шығару немесе банк несиелері ыңғайлы немесе қажет болуы мүмкін. Көп жағдайда халықаралық организмдерге жүгінуге ұқсас деп саналады.

- Борышты ақылға қонымды реттеу борышты реттеу әдістерінің тиімділігін өлшеу үшін мақсаттарды қамтуы тиіс

4.2. Тәуекелді бағалау

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

Борышты реттеу стратегиясы мемлекеттік борыш құрылымынан, сондай-ақ бағалаудың әртүрлі әдістерінен шығарылатын ішкі тәуекелдердің әртүрлі индикаторлары негізінде бақыланады және бағаланады.

Тәуекелді бағалау-бұл борышты реттеуге жауап беретін ұйымдарды өз міндеттемелерін орындау мүмкіндігін, сондай-ақ осындай күтпеген жағдайлардың туындау ықтималдығын айыратын жағдайлар мен оқиғалар анықталатын процесс.

Мемлекеттік борышты реттеу туындауы мүмкін ең жиі болатын тәуекелдер мыналар болып табылады:

- Нарықтық тәуекел. Бұл борышқа қызмет көрсету жөніндегі шығыстарға әсер ететін пайыздық ставкалар, айырбастау ставкалары, тұтыну тауарларының бағалары, валюталар және т. б. сияқты нарықтық бағалардағы өзгерістерге байланысты тәуекелдермен айқындалады.

- Жаңартылатын тәуекел. Борыш ерекше жоғары құны бойынша немесе төтенше жағдайларда қайта бастауға тура келетін тәуекел, ол мүлдем қайта жандана алмайды. Үкімет өз қарыздарын төлей алмаса, оларды ұзартуға мәжбүр болады. Бұл тәуекелді жеңудің жалғыз жолы-келісім-шартта төлемнің басталу мерзіміне қатысты ақылға қонымды талаптарды қарастыру.

- Өтімділік тәуекелі. Өтімділік тәуекелінің екі түрі бар: біріншісі сұраныс болмаған кезде акцияларды орналастыруға тырысқан кезде қарыз берген тұлғалар ұшырайтын айыппұл салуға байланысты. Тәуекелдің екінші түріне қарыз алушылар тап болған жағдайда, қысқа уақыт кезеңі ішінде қарыз арқылы қолма-қол ақша алуда күтпеген ақшалай міндеттемелерге немесе ықтимал қиындықтарға байланысты активтердің өтімділік көлемі тез азаюы мүмкін болатын жағдайға байланысты. Бұл тәуекелді дұрыс бағалау Үкіметтің өтімді активтерін қатаң және толық тіркеуді талап етеді.

- Бюджет түсімдерінің қалаған мақсаттарына қол жеткізбеу тәуекелі (салықтық және салықтық емес түсімдер). Дәрменсіз борыш тәуекелі пайыздық мөлшерлемелер немесе айырбас мөлшерлемелері сияқты қолданыстағы борышқа тікелей әсер ететін факторларға ғана емес, сондай-ақ түсімдерді жинау жүйесі көзделген мақсаттарға жетпейтін тәуекелге де байланысты. Егер олар қол жеткізе алмаса, қарызтөленбейді. Бұл тәуекелді жеңілдету үшін Үкімет түсімдерді жинау жөніндегі өз қызметтерінің тиімділігін арттыруы тиіс.

- Кредиттік тәуекел. Қарыз алушылар немесе басқа да қаржы активтерін алушылар немесе қаржылық келісім-шарттардың контрагенттері қарыздарды немесе өзге де қаржы активтерін өтемейтін тәуекел. Бұл сондай-ақ Үкімет берген облигациялар кредиттік нарықта қабылданбайтын жағдаймен байланысты. Бағалы қағаздар халықаралық қаржы нарықтарында қабылданбаған кезде, бұл құжаттардың жоғары тәуекелімен немесе мөлшерлеме ұсынылмауымен байланысты.

4.3. Қажетгі борыштарды басқару әдістері

Барлық үкіметтерге берешекті басқару мақсаттарын, қолайлы тәуекелдерді, шартты міндеттемелерді орындау жолдарын және ұсынылған ресурстарды қадағалау критерийлерін белгілеу үшін әртүрлі таңдау жасалады. Шартты, сондай-ақ жасырын жасырын міндеттер қаржылық тәртіптің конституциялық негізін құрған үкіметтермен сандық деп танылады және танылады. Австралияда, Канадада, Германияда және Нидерландыда көп деңгейлі бюджеттеу және есеп беру тәжірибесі жақсы мысал болып табылады.

Аудитор тиісті борыштық басқару әдістерінің болуын растауы тиіс:

- шарттық қарыздарға қабылданған, жана құралдар шығаратын, үкіметтің атынан мәмілелер жасайтын немесе мәміле жасайтын адамдардың функцияларын нақты анықтайтын құқықтық және нормативтік база. Сондай-ақ, мемлекеттік борыштық басқару

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

бөлімдерінің делегация құрамына кіретін және әрбір қатысушы заңгерлік ұйымның жауапкершілігінің нақты және нақты сипаттамасын қамтитын операциялық құрылымы бар-жоғын тексеру керек.

Тәуекелдер мен шығындарды салыстыру. Борыштық менеджерлер борыштық портфельдегі шығындар мен тәуекелдер арасындағы тепе-теңдікті анықтауға және өлшеуге мүмкіндік беретін шеңбер құру қажет. Тәуекелді бағалау үшін борыштық менеджерлер тұрақты түрде бұрмалау портфолиосының сынақтарын жүргізуі керек. Бұл тестілер, әдетте, отандық және шетелдік қаржы нарықтарындағы жаңартылатын тәуекелдер немесе жоғары құбылмалылық сияқты үкімет немесе тұтас елдің алдында тұрған соққылармен өзара байланысты модельдерге негізделген. Құны мен тәуекелді талдау пайыздық мөлшерлемелер мен шарттарды бағалауды қамтиды.

- Шартты міндеттемелерге қатысты.

Шартты қарыз немесе міндеттемелер болуы мүмкін түсініктерді анықтау қажет.

Белгілі бір күнге дейін қабылданған міндеттер мен шартты міндеттемелерді мұқият қадағалау және олардың қарыздық немесе бюджеттік шығындарға айналуы үшін бағалау жүргізілуі керек. Міндеттемелер мен шартты міндеттемелерді, сондай-ақ қажетті бюджет қаражатын бөлуді санау керек. Қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді қаржылық тұрақтылыққа қатысты тұтастай алғанда экономикаға мүмкін ықпалын ескере отырып, осы міндеттемелер мен міндеттемелердің тәуекелін бағалау қажет.

Мемлекеттің борыштық саясатына қатысты шешім қабылдануы тиіс, ол мемлекеттік қаржының күрт қысымы мен өзгеруін болдырмау үшін ықтимал болашақ қаржылық шығындарды азайту үшін қажет. Заң шығарушы орган және тұтастай алғанда қоғам олардың көлемдері мен қозғалыстары туралы, сондай-ақ осы мәселе бойынша қабылданған шаралар туралы тиісті түрде хабардар болуы керек.

Соңында, микро-әкімшілік тұрғыдан алғанда, қарызды басқару нақты макроэкономикалық құрылыммен байланысты екендігіне көз жеткізу керек, сондықтан үкіметтер борыш пен макроэкономикалық көрсеткіштер арасындағы қатынастар, сондай-ақ мемлекеттік қарыздың өсуі тұрақты болып табылады. Аудиторлар билік органдары нақты макроэкономикалық негізде тұжырымдалған, борышты басқару жөніндегі тиісті шараларды қамтитын стратегияны әзірлеуге жеткілікті назар аударып жатқанын бағалауы керек.

4.4. Тіркеу, бақылау және мониторинг жүргізу

Мемлекеттік тіркеу және үкімет мәлімдеген деректердің негізгі сапа критерийлеріне сәйкес келуі және заңнамалық және азаматтардың олардың дәлдігі мен уақтылығын тексере алатын тетіктері бар екендігі маңызды. Бұл мәселе бойынша принциптер мен практикалар деректер сапасының стандарттарын қамтиды.

ИНТОСАИ, Халықаралық Валюта Қоры, Американдық Даму Банкі және Дүниежүзілік Банк, басқа ұйымдар арасында жоғары сапалы деректерге кепілдік беру үшін басшылық қағидаттары мен стандарттарын әзірлеуге қолдау көрсетті. Ең маңызды ұсынымдардың бірі ақпараттың ішкі жүйелілігін тексеруді, сондай-ақ әртүрлі дереккөздердегі деректерді мерзімді салыстырып тексеруді жүргізу болып табылады. Ақпараттар Атқарушы тарапынан тәуелсіз бағалауға жатады, бұл заң шығарушы органға және жұртшылыққа мемлекеттік есепшоттардың тұтастығы туралы ұсынылған есептердің жиналуына әкелуі тиіс.

Үкіметтің туындауы мүмкін тәуекелдерді өлшеу және бағалау үшін сенімді борышты басқару әдістерін пайдалану туралы осы мақсаттарға жету үшін сенімді және дәл ақпарат жинайтын және шығаратын ақпараттық жүйе қажет. Тіркелген тіркеу жүйесі келесі шарттарға сай болуы керек:

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

- Бюджетті, қазынашылық және мемлекеттік борыштық операцияларды есепке алудың бірыңғай есеп беру жүйесін пайдалану.

- Дереккорда ақша, бюджет, сондай-ақ тікелей және шартты міндеттемелер туралы дәйекті ақпарат болуы тиіс; әртүрлі әкімшілік бірліктер мен олардың ішінде ақпарат ағынын жеңілдетеді.

- Есеп беру стандарттарын әзірлеуге жауапты бөлім бірыңғай есептілік жүйесін құруға, сондай-ақ оның мазмұны мен формасына қатысты есеп беру талаптарын қалыптастыруға тиіс.

- Ақпараттық жүйелердің эволюциясын тиімді басқару үшін түрлі қатынастар үшін жауапты қызметкерлер арасындағы үйлестіру. Ішкі бақылау шараларын қаржыландырудың негізгі мақсаты - қаржыландыру келісімшарттары, бюджет және ақшалай қаражаттардың қозғалысы туралы шешімдер қабылдау процесінде қарыздарды басқару бойынша жауапты тұлғаларға сенімді есеп беру. Мониторинг, негізінен, ұлттық және халықаралық ортадағы өзгерістерді олардың талдауларына енгізуге мүмкіндік беретін шешімдер қабылдаушыларға ақпараттандыру мақсатында өзгерістерді бақылаудың тиісті тетіктерін құруды қарастырады.

Қорытындылай келе, аудитор мемлекеттік қарызды тіркеуді және бақылауды нақтылау үшін және үкіметке қатысты міндеттемелер болуы мүмкін қаржылық шартты міндеттемелерді көрсету үшін мониторинг, бақылау және қадағалау жөніндегі нұсқауларды, нұсқауларды орындауға тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

9. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
10. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
11. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
12. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

Тақырып 2.1 Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер

1. Осалдықтың индикаторлары
2. Борыш тұрақтылығы индикаторлары

Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері

5. Әлсіздікті және берешектің орнықтылығын бағалау құзыреттілігі

Мемлекеттік қарыздың жай-күйін тексеру үшін екі үлкен индикаторлық топ қолданылады. Бірінші топтағы индикаторлар осалдығы немесе басым жағдайлардың қарыздың күйін бұзуы мүмкін қауіпті өлшейді; Екінші топтың көрсеткіштері үкіметтің жағымсыз жағдайлармен күресу қабілетін бағалайды. Біріншісі статистикалық көрсеткіштер болып табылады, өйткені олар белгіленген деректер бойынша бақыланатын деректерге негізделген; олар динамикалық болып табылады, себебі олар жоспарланған іс-әрекеттерге негізделген.

5.1. Зияндылық индикаторлары

Зияндылықты талдау үкімет тарапынан берешекті өтеуге қатысты қандай да болмасын жағдайды өлшейтін және алдын-алатын индикаторларды құруды талап етеді. Олар мына негізгі сұрақтарға жауап береді: мемлекет қазіргі жағдайды ескере отырып өз міндеттемелерін орындай

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

алады ма? Жағдайдың алдын алуға кедергі болатын элементтер немесе оқиғалар бар ма? Төмендегі көрсеткіштер статикалық болып табылады: • Барлығы қарыз индикаторлары

Шетелдік және ішкі қарыздың көрсеткіштері төлем уақытының сипаттамасын, төлем кестесін, пайыздық мөлшерлеме сезімталдығын және шетел валютасындағы қарыздың құрамын қамтиды.

Бұл көрсеткіштер сыртқы борышқа, экспортқа және жалпы мемлекеттік кірістерге, атап айтқанда, ЖІӨ-ге байланысты. Бұл көрсеткіштер борыш пен төлем опцияларының эволюциясын айқындауға және үкімет пен экономиканың кездесетін экономикалық жағдайында ауытқудың белгілерін анықтауда пайдалы. Дегенмен, олар белгілі бір мерзімге дейін ақпарат беретін мағынада шекараласады.

- Үкіметтің қаржылық жағдайын бағалау үшін қарыз / ЖІӨ, тапшылық / ЖІӨ, қаржылық шығындар / ЖІӨ, салық түсімі / ЖІӨ, салық түсімдері / қарызы немесе жиынтық кірістер / борыштар сияқты индикаторлар маңызды.

- ЖІӨ өсу қарқынымен салыстырғанда жалпы қарыздың өсу қарқынын білу маңызды.

- Қаржылық тұрақтылық индикаторлары активтердің және баланстан тыс позициялардың сапасын, кірістілігін, өтімді активтерін, ырғағын және несие өсуінің сапасын бағалайды.

- Борыштық стратегияның тұрақтылығын бағалауға жататын басқа да маңызды көрсеткіштер төлемнің орташа мерзімі (борыштық келісім-шарттар немесе облигациялар) және ұзақтығы болып табылады. Бірінші индикатор төлемнің аяқталу күніне дейінгі орташа ұзақтығын, ал екіншісі міндеттемелерді орындау үшін қажетті ақша ағымдарының дисконтталған құнын бағалайды.

- Валюта бағамдарының ауытқуының немесе мемлекеттік қарыз бойынша пайыздық мөлшерлемелердің әсері осындай айнымалыларға сезімталдыққа байланысты. Демек, шетел валютасындағы немесе өзгермелі немесе индекстелген пайыздық мөлшерлеме бойынша қарыздың үлесі ретінде қарыз құрылымының көрсеткіштері маңызды болып табылады

- Сыртқы борыш көрсеткіштері

- Сыртқы борыш / ЖІӨ. Бұл көрсеткіш төлем қабілеттілігін растау үшін пайдалы. Сыртқы мемлекеттік борыштың экспорттық табысқа қатынасы төлем қабілеттілігінің пайдалы шарты болып табылады, өйткені экспорт - бұл жүйенің өтімділігі үшін шетел валютасының маңызды көзі.

- Сыртқы борыштың кеңінен пайдаланылатын индикаторы - шетел валютасындағы борыштың жалпы қарызға қатынасы; Бұл борышқа қызмет көрсету және импорттың қажеттілігін жабу үшін шетел валютасын алу қажеттігін көрсетеді.

- Халықаралық резервтердің қысқа мерзімді қарызға қатынасы өтімділіктің пайдалы көрсеткіші болып табылады. Бұл көрсеткіш жыл ішінде экономиканың төлем жасау қабілеттілігін өлшейді. Бұл қатынас Judotti ережесімен анықталады. Халықаралық резервтердің айтарлықтай көлемі жаһандық капитал нарықтарында несие алуға қол жетімділіктің болмау ықтималдығын азайтады. Бұл сондай-ақ, елдің несие алушысы ретіндегі рейтингісін жақсартуға ықпал етеді және сонымен бірге сыртқы қарызға келісімшарттар жасау кезінде төмен шығынды ұсынады. Орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі.

- Құрылым индикаторлары: қарыздар арқылы алынған уақыт пен берешекке сәйкес нарықтық және нарықтық емес үлеске сәйкес сыртқы борыштың құрамы; немесе төлем құралдарына және шарттарына сәйкес.

- Ішкі борыш көрсеткіштері

- Ішкі борыш / ЖІӨ. Бұл төлем қабілеттілігін тексеру үшін пайдалы көрсеткіш.

- Құрылым индикаторлары: шетелдік меншік үлесі, индекстелген қарыз немесе ішкі борышқа шетел валютасындағы берешек, айырбас бағамы бойынша берешек және қысқа мерзімді берешек.

- орташа өтеу мерзімдері мен ұзақтығы. Орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі. Нарықтық және нарықтық емес қарыздарды қамтуы керек.

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

- Халықаралық валюта қорының (ХВҚ) деректері бойынша, осалдық көрсеткіштері мемлекеттік және қаржылық секторларды, үй шаруашылықтары мен жеке кәсіпорындарды қамтиды. Экономикадағы шиеленістердің салдарынан, сектордағы проблемалар қалғандарына әсер етеді. Осылайша, мемлекеттің тапшылығына күмән тудыруы валюта айырбастау деңгейінде алысатарлықты тудыруы мүмкін немесе банк секторындағы дағдарысқа алып келетін мемлекеттік борышқа құқығы бар банктерге деген сенімге нұқсан келтіреді.

ХВҚ-ның бақылау қызметінде қолданатын көрсеткіштерінің ішінде:

- Төлем уақытының сипаттамасын, төлем күнтізбелерін, пайыздық мөлшерлеме сезімталдығын және шетел валютасындағы құрамды қоса алғанда, сыртқы және ішкі қарызға қатысты индикаторлар. Сыртқы борыш, экспорт және ЖІӨ арасындағы қатынастар борыш пен төлем қабілеттілігінің эволюциясын анықтау үшін пайдалы көрсеткіштер болып табылады. Егер мемлекеттік сектордың үлкен қарызы болса, елдің төлем қабілеттілігін бағалау үшін қарыздардың кіріс коэффициенті де маңызды.

- резервтердің жеткіліктілік көрсеткіштері елдің өтімділік дағдарысынан аулақ болу қабілетін бағалау үшін маңызды болып табылады. Қорлар мен қысқа мерзімді қарыздардың қатынасы капитал нарықтарына қол жетімді елдердің осалдығын бағалаудың негізгі параметрі болып табылады.

- Қаржылық тұрақтылық көрсеткіштері елдің қаржы секторының күшті және әлсіз жақтарын бағалау үшін пайдаланылады. Оларға қаржылық институттарды капиталдандыру, активтердің сапасы, баланстан тыс позиция, кірістілік және өтімділік, сондай-ақ несие өсуінің ырғағы мен сапасы кіреді. Олар, мысалы, нарықтық тәуекелге, пайыздық мөлшерлемелердің ауытқуларына және айырбас бағамдарына қатысты қаржы жүйесінің сезімталдығын бағалау үшін пайдаланылады.

- Коммерциялық қарыздардың деңгейі мен төлем күнтізбесі бойынша жеке сектордың көрсеткіштері олардың айырбастау мен пайыздық мөлшерлемелердегі өзгерістерге әсерін бағалау үшін өте маңызды. Сондай-ақ тұтастай экономикаға әсер ететін қаржылық міндеттемелерді орындауда қиындықтарды көрсете алатын левередж, кірістілік, ақшалай қаражаттардың қозғалысы және фирманың қаржылық құрылымы да маңызды.

САИ-лер үкіметтерден борыштың осалдығын бақылау үшін кешенді индикаторлық жүйе құруды және тәуекелдерді басқаруды басымдықпен қамтамасыз етуді сұрай алады. Стратегиялар мен ықтимал әдістер қаржы осалдығын азайтуға ғана емес, қызмет көрсету шығындарын да қарыздың тұрақтылығына оң әсерін тигізе алады. Бұл индикаторлар материалдандыру ықтималдығы жоғары, мысалы, зейнетақылар, кепілдіктер, сот шешімдері, қаржы түсімдері және т.б. сияқты шартты міндеттемелерді ескеруі тиіс. Аудиторларға қарызды басқарумен айналысатындар сыртқы сыртқы қарызды өтеу мерзімдерінің деңгейін және сипаттамасын айқындаудың жақсы механизмдері бар екеніне сенімді болу маңызды. Бұл қарызға жауапкершілік жүктемесе де, бұл ақпарат шетел валютасының қажеттілігіне, демек, макроэкономикалық тепе-теңдікке ықтимал қысымды анықтауда өте пайдалы болуы мүмкін.

5.2. Борыштың тұрақтылығының көрсеткіштері

Борыштық тұрақтылықты үздіксіз талдау өте маңызды, сондай-ақ проблемалық сценарийлерге немесе стресстік жағдайларға тап болған кезде қарыздық динамикадағы модельдеу үрдістері. Тиімді аудиттер үкіметтің қаржылық тұрақтылығын өлшеуге мүмкіндік беретін әр түрлі баламаларды іздеулері керек, ол қарапайым тұжырымдамамен келешек кірістердің ағымдағы құны оның шығындарынан, оның ішінде борышқа қызмет көрсетуден үлкен екенін білдіреді. Осы тұжырымдамадан бастап, қарапайым байланыстарды анықтауға болады, бұл мемлекеттік қаржының жай-күйіне мониторинг жүргізу мүмкіндігін береді. Тұрақтылық шарасы үкімет шығыстар мен кірістердің бірдей жолын ұстай алады ма, немесе берешектің тұрақты болып қалуы үшін ЖІӨ-ге сәйкес түзетілуі керек пе деген сұраққа жауап беруге тырысады. Индикаторлар мынадай сұрақтарға жауап беруге арналған: Қаржылық саясат мемлекеттік борыштың жарылыссыз өсуінсіз мүмкін бе? Үкімет жарылғыш борыштың үрдісін болдырмау үшін салықты

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Пәннің оқу-әдістемелік кешені	Басылым: алтыншы
---	---	-------------------------------	------------------

көбейтуі немесе шығындарды азайту керек пе? Тұрақтылық көрсеткіштері, ең алдымен, ағымдағы экономикалық жағдайларға негізделген орталық сценарийге сәйкес есептеледі. Үкіметтің өз міндеттемелерін орындауға қабілетті екендігін анықтау үшін талдау экономиканың ағымдағы жағдайына сәйкес келетін макроэкономикалық айнымалылар жиынтығын қолданады. Дегенмен, бұл айнымалы мәндер үлкен өзгерістерге ұшырауы мүмкін немесе ықтималдығы бар. Сондықтан, мұндай өзгерістер болған кезде берешектің тұрақтылығын бағалау қажет. Осылайша, мемлекет қолайсыз жағдайда да өз міндеттемелерін орындай алады ма деп айтуға болады. Тұрақтылықты талдаудың басталуы - бұл мемлекеттің бюджеттік лимиті; Болашақ кірісінің ағымдағы құны оның шығындарынан, оның ішінде борышқа қызмет көрсетумен тең болуы тиіс. Бланшардтың пікірінше, егер нақты қарыз пайыздық мөлшерлемеге қарағанда жылдам өсіп кетпесе, қаржы саясаты тұрақты болады. Сонымен қатар, ЖІӨ-ге қатысты нақты борыш пайыздық ставка мен экономиканың өсу қарқыны арасындағы (оң) айырмашылыққа қарағанда тезірек өсуі мүмкін емес деп айтуға болады. Қарыздар мен түпнұсқа тапшылығына қоса, ЖІӨ-нің пайыздық көрсеткіші ретінде, үкіметтің уақытша бюджет лимитіне негізделген тұрақтылықты талдау басқа макроэкономикалық көрсеткіштерді қамтуы тиіс. Осы айнымалылардың белгілі бір мәндерін ескере отырып, түрлі көрсеткіштерді ұсынуға болатын негізгі сценарийді жасайды. Олардың бірі - қарыздың тұрақтылығын қамтамасыз ететін есептелген қажетті бастапқы пайда. Пайызды жинау қарызды арттырады, сондықтан оның тұрақты болуын қамтамасыз ету үшін өсіп отырған пайыздар бірдей соманың бастапқы артықшылығымен өтелуі тиіс. Осылайша, бұл көрсеткіш бастапқы артықшылығы пайыздық төлемдерді өтеуге және сол арқылы берешектің тұрақтылығын сақтауға тиіс соманы көрсетеді. Болжамдық профицит пен күтілетін арасындағы айырмашылық өміршең жолға жету үшін қажетті қаржылық түзету шарасы болып табылады. Мұндай талдау макроэкономикалық айнымалыларға қатысты жоғарыда айтылған болжамдарды талап етеді, өйткені пайыздар мен қарыздың мөлшері ЖІӨ-ге пропорционалды, оларға байланысты. Бұл мемлекеттік айналымдар мен шығыстар сияқты қаржы айнымалыларының мінез-құлқын болжаудың маңыздылығын көрсетеді. Талви мен Вег қаржы тұрақтылығын бағалау үшін жоғарыда аталған көрсеткіштің нұсқасын ұсынады. Олар бастапқы борыштың нақты пайыздық төлемдері мен тұрақты бастапқы артықшылығының арасындағы айырмашылыққа назар аударады. Осылайша, егер айырмашылық нөлге тең болса, қаржы саясаты тұрақты болады; егер бұл оң болса, онда кірістер мен шығыстардың жоспарланған траекториясы уақытша бюджет лимитімен сәйкес келмейді, өйткені ол пайыздық төлемдерді жабуға жеткіліксіз болады. Талдау үшін бастапқы артықшылық тұрақты деп есептеледі. Осы әрекеттер оның бағалауды жеңілдету үшін бірнеше болжамдарды талап етеді, бірақ қалыптасқан көрсеткіштер қаржылық саясат құралдарында қажетті өзгерістерді бағыттауға мүмкіндік береді.

Бюджеттік шектеулерден алынған осы көрсеткіштердің басқа нұсқасы ретінде, Бланшард қарыздың тұрақтылығын қамтамасыз ететін салық ставкасының және қадағаланатын салық мөлшерлемесінің арасындағы айырманы бағалауды ұсынады. Егер айырмашылық оң болса, демек, түзету талап етіледі, бұл салықтың ұлғаюын немесе шығындарды шектеуді білдіреді. Айырмашылық неғұрлым көп болса, соғұрлым дағдарысты немесе әдепкіді болдырмау үшін қажетті түзету қажет. Бұдан басқа, салық ставкасының бастапқы құнын ескеру маңызды, өйткені салықтарды ұлғайтудың өсу қарқынынан бастап қиынға соғуы мүмкін. Сипатталған тұрақтылық көрсеткіштері түрлі макроэкономикалық сценарийлерді ескеретін талдауға сәйкес болуы керек. Бұл өте маңызды, өйткені болжамды сценарийге негізделген өлшемдер немесе ұзақ мерзімді айнымалы мәндерді ескере отырып, сенімді сценарийлерді көрсетеді, бірақ макроэкономикалық айнымалылардағы осындай өзгерістер - мысалы, ЖІӨ-нің өсу қарқыны немесе пайыздық мөлшерлеме дағдарысқа әкелуі мүмкін қарыздың деңгейін төмендету. Сондықтан, бірнеше орталарда қарыздық үрдістерді талдау қажет. Жүктеме тесттері арқылы рецессияны қабылдап, белгілі бір мерзімге қарыздың үрдісін тексеруге болады. Пайыздық мөлшерлемелердің үлгілері, сондай-ақ экспорттық шикізат бағасының өзгеруі, айырбас бағамдары немесе шартты міндеттемелерді жүзеге асыру мүмкін. Осылайша, нарықта немесе кредиттік тәуекелдер осы зерттеуге енгізілген. Жоғарыда аталған әдістер рейтингтік агенттіктермен, инвестициялық банкермен және кейбір халықаралық агенттіктермен мемлекеттік қаржының жай-күйін бағалау үшін пайдаланылады. Атап айтқанда, Халықаралық валюта қоры

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

осы көрсеткіштерді қаржы институтының мінез-құлқын зерттеу үшін қолданады. Қарыздың тұрақтылығын бағалау үкіметтің белгілі бір шығыстар мен кіріс жолына және негізгі макроэкономикалық айнымалыларға қатысты жорамалдарға сәйкес борыштық міндеттемелерін қанағаттандыра алатынын тексеру үшін қажет. Бұдан басқа, ол тұрақты жағдайға оралу үшін қажетті қаржы түзетулерінің шамасын анықтауға мүмкіндік береді.

Борышты басқару орталық үкімет бақылайтын негізгі қаржылық міндеттемелерді қамтиды. Сондықтан борыштық реттеушілер мен орталық банктің биліктері пайдаланылатын әртүрлі құралдардың өзара тәуелділігін ескере отырып, борышкерлік саясатының мақсаттарына, сондай-ақ экономикалық, қаржы және ақша-кредит саясатының мақсаттарына келісім беруі тиіс. Сондай-ақ, мемлекеттік қарыздың өсу деңгейі мен қарқындылығының тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін берешекті басқаруды нақты макроэкономикалық құрылыммен байланыстыру қажет. Осы тұрғыдан алғанда, осы болжамдар үшін шартты міндеттемелерді есте сақтау қажет. Түрлі елдердегі терең дағдарысқа алып келген тұжырымдардың бірі - бұл шартты міндеттемелер. Тіпті күтпеген жерден пайда болған олар бастапқыда қаралмаған ресурстарды талап етеді, олар тұрақтылық негізделген сценарийлерді толығымен өзгерте алады. Әрбір бағалау мен талдауды қарызды басқару үшін жауапты тұлғалар жүзеге асыруы керек, ал SAI бұл бағалаудың үздіксіз және мұқият жүргізілуін қамтамасыз етеді және олардың нәтижелері қарыздың тұрақтылығын растайды.

Тиісті берешек құрылымы дағдарыс қаупін азайтады, бірақ ол дұрыс қаржылық және ақша-кредит саясатымен қатар жүруі керек. Егер макроэкономикалық саясаттың контексті қанағаттанарлық болмаса, дағдарысты болдырмау үшін жеткілікті мөлшерде борышты басқару жеткіліксіз болады. Сондықтан мемлекеттік борыштық саясат кем дегенде мынадай факторларға байланысты болуы тиіс:

- жалпы мемлекеттік саясаттың ресурстардың бөлінуіне әсері есебінен экономикалық саясат;
- Ақша-кредит саясаты, мемлекеттік қарыздың ақша базасына әсері есебінен;
- Қаржылық саясат, ағымдағы және болашақ қатысушылар арасындағы қаржылық жүктеменің таралуын тепе-теңдікті қамтамасыз ету және қызмет көрсету мен борышты қалпына келтіруді қамтамасыз ету қажеттілігіне байланысты;
- Сыртқы борыштар сыртқы мемлекеттік борыштың мемлекеттік сыртқы борышының маңызды бөлігі болып табылатын төлемдер мен теңгерім саясатының айырбасталуы және теңгерімі, отандық және шетелдік валюталар арасындағы жалпы мемлекеттік қарыздың бөлінуі, сондай-ақ ішкі және сыртқы борышкерлердің арасында төлемдер мен төлем балансының саясатына әсер етуі мүмкін ;
- Валюта бағамының құбылмалылығын болдырмау үшін халықаралық резервтердің барабар деңгейі.

80 - жылдардағы борыштық дағдарыстардың көпшілігі мемлекет тарапынан қаржы-экономикалық саясаттың жетіспеушілігін жабу үшін жасалған келісімшарттардан туындады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

13. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
14. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
15. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
16. Марсель Кассар и Дэвид Фолкерте-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

Тақырып 2.2 Субъектілердің мінез-құлқы

1. Мекеме
2. Адам ресурстары

Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.

6. Субъектілердің сипаттамасы

6.1. Мекемелер

Мемлекеттік берешекті реттеу үшін жауапты мекемелерді бағалау - бұл өнімділік аудитінің маңызды міндеті. Занды тұлғалар мұндай ресурстарды экономикалық және әлеуметтік денсаулыққа жұмсаудың маңыздылығын ескере отырып, жан-жақты ақпаратқа сүйенуі керек. Мемлекеттік басқарудағы мекеменің тарихы талданып, оның қалай құрылғаны, уақыт өте келе атқарған міндеттері және ресурстарды өңдеуге қатысты проблемалар мен қатерлермен қалай күрескені; басқарудың лайықтары мен оның қалыптасқан саясаттары, сондай-ақ үкімет құрылымында саяси және институционалдық реттеу тарих барысында және түрлі мемлекеттік режимдерде. Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, мемлекеттік қарызды тиімді басқаруды қамтамасыз ету бойынша ескертулер мен жорамалдарды беруге жауапты мекемелердің күшті және әлсіз тұстарын анықтауға болады.

- Ұйымдастыру құрылымы.

- Қарызды басқару және оған қатысты функцияларға жауап беретін ұйымдық құрылымның парадигмасы ретінде қолдануға болатын қабылданған әмбебап үлгі жоқ. Алайда, тұтастай алғанда, барлық қажетті функцияларды орындауға арналған органдар немесе ұйымдар болуы керек:

- Атқарушы орган. Бұл борыш бойынша жоғары орган; шешім қабылдау, бағдарлау және жалпы сипаттағы нормалармен байланысты саясатты, реттеуді және барлық нәрсені анықтау функциясын орындайды. Оның мүшелері жоғары санатқа бөлінеді: қаржы министрі және / немесе орталық банк басқарушысы.

- бақылау және үйлестіру органы. Оның міндеттемелері - мониторинг және қадағалау. Оның қызметі нормативтік-құқықтық актілерді сақтау және қолдану арқылы жүзеге асырылады. Бұған қоса, бөлінген ресурстар белгілі бір стратегияны сақтау үшін атқарушы орган қабылдаған шешімдерге сәйкес жұмыс істейтініне көз жеткізуі керек.

- Операциялық органдар. Операциялық функцияны екі кезеңге бөлуге болады: келіссөздер және техникалық қызмет көрсету. Келіссөздерге жауапты орган әртүрлі қаржы нарықтарында мемлекет үшін ұсынылатын несиелік шарттарын, сондай-ақ түрлі қаржыландыру көздерін талдауға тиіс. Ғаламдық стратегияға сүйене отырып, бұл орган ең жақсы жағдайларды алу үшін келіссөздер жүргізуге ұмтылады.

Қызмет жеткізушісі уақтылы төлем жасау үшін түрлі несиелерді бақылауға жауапты. Бұл орган әрбір төлем үшін қажетті қордың төлемдерін ескеріп, транзакциялардың көлемін тексеруі керек

- тіркеу органы. Бұл орган әрбір қарыз туралы толық ақпарат жинайды, бірақ бұл есеп беру перспективасына негізделмей, бірақ статистикалық сипатта болады; алайда есеп беру мен статистикалық жүйенің бар болуы мүмкін және қолайлы.

- Аналитикалық орган. Бұл органның салымы тіркеу органынан алынған ақпарат болып табылады. Талдаудан кейін бұл орган оны атқарушы, қызметтік және басқару органына беруі керек. Қарызды басқару жүйесін құрайтын барлық бөліктер

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

аналитикалық функцияны орындауы керек және оларды жұмысты ұтымды орындау үшін өз қызметін бағалауы және талдауы қажет екендігін атап өткен жөн.

Бұл органдардың орналасуына қарамастан және олар қандай да бір органға тиесілі болса, олардың арасындағы ең жақсы қарым-қатынас пен өзара қарым-қатынас бар.

• Борыштық және әкімшілік шығындар Әртүрлі елдердегі борыштық бөлімшелер даму дәрежесіне, олар қаржыландыруға өтінім беретін нарықтарға және тіпті келісімшарттар бойынша берешектің түріне қарай түрлі ұйымдастырушылық құрылымдарды қабылдады. Жоғарыда айтылғандарға қарамастан, аға аудитордың жақсы ұйымдастырылған борыштық басқару және басқару жүйесі ақпараттық ағымдарды оңтайландырады, сондай-ақ әр елдің қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін шешім қабылдау тұрақтылығын санайды және сәйкесінше.

Аға аудитор мыналарды растауы тиіс:

- Қызмет ауқымы ағымдағы жағдайға сәйкес жаңартылуы үшін үнемі бағалауға жататын заңдар, ережелер және нормативтік актілермен айқын анықталған.
- құзырлы департаменттердің міндеттері мен функцияларын егжей-тегжейлі сипаттайтын нұсқаулар бар.
- Ақпарат ағындарының егжей-тегжейлі сипаттамасымен әдістер анықтамасы бар.
- Тиісті ұйымдастырушылық құрылымы бар.
- Әрбір мемлекеттік қызметкердің міндеттерінің сипаттамасы бар.
- Берешекті басқару функцияларымен байланысты нақты шығыстарды анықтауға мүмкіндік беретін есеп беру жүйесі бар.

• Әкімшілік шығындар

Мұндай бағалау жалпы берешекке бөлінетін борыштық басқару шығыстарының сомасына тең мән индикаторы арқылы жүзеге асырылуы мүмкін; Нәтижесінде басқару шығыстарының жалпы қарызға қатынасы көрсетілген. Осы индикаторды пайдалана отырып, салыстырмалы талдау әлем ортасынан жоғары немесе төмен екенін анықтау үшін жүргізілуі мүмкін.

Борыштарды басқару процесінде туындаған әкімшілік шығыстарды нақты айқындау маңызды, өйткені әдетте жауапты департаменттер мен заңды тұлғалар қосымша қызмет атқарады. Әкімшілік құндылық индикаторын айқындау үшін үкіметтің есеп беру жүйесі анықталған және борышты басқарумен байланысты функциялар мен шығыстарды анықтауы керек.

Жалпы айтқанда, борыштың әкімшілік шығындарына олардың жарамдылығын бағалау үшін тексеру қажет болатын келесі ұғымдар кіреді:

- Адам және материалдық ресурстардан, бөлімдерден және қызметтерден тікелей шығындар.
- Инвестицияларға жауапты агенттер мен мекемелерге комиссияларды немесе қарызды ашуға арналған комиссияларды төлеу.
- Борыш берілетін елдерде салық төлемдері.
- Кепілгердің қауіпсіздігі немесе комиссиясы.
- нақты қарыз стратегиясына байланысты шығыстар.

6.2. Адами ресурстар

Мекеменің адам ресурстарына бағытталған саясатының мақсаты мекеменің қалыптасқан мақсаттарына барынша қол жеткізу үшін мекеменің қажеттіліктеріне жақсы

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Пәннің оқу-әдістемелік кешені	Басылым: алтыншы
---	---	-------------------------------	------------------

жауап беру. Сондықтан мекеме ең бәсекеге қабілетті қызметкерлерді жалдауға және өзінің адам ресурстарының ең жоғары деңгейін ұстауға қабілетті болуы керек;

Сондықтан кадрлық саясатты дамыту және жоғары бәсекеге қабілетті деңгейге жетуге дайын болу арқылы ол тартымды жұмыс беруші рөлін атқаруы тиіс. Көптеген үкіметтердің өз қызметін нығайту және жоспарлау жөніндегі күш-жігері өз қызметкерлерін дамытуға, оқытуға және олардың әл-ауқатын арттыруға бағытталған. Олардың барлығы мемлекеттік қызметтің құрылуына әкелді.

Қарызды басқару органдары ішкі бақылауды жүзеге асыра алатындықтан, лауазымды тұлғалардың тұтастығы мен этикалық құндылықтары ішкі бақылаудың тиімділігін сақтау үшін маңызды екенін ұмытпау керек. Шенеуніктердің мінез-құлқы мемлекеттік лауазымды тұлғалар үшін Халықаралық мінез-құлық кодексі ретінде кеңінен қолданылатын этикалық нормаларды сақтауға тиіс. Қызметкерлерге қатысты тағы бір маңызды элементі - олардың құзыреттілігі және білім деңгейі. Білімі, білімі мен қабілеті, оқыту, білім беру, тәжірибе және жауапкершілік позициялар мен лауазымдық нұсқаулықтардың каталогы ретінде белгілі құжатта көрсетілуі керек. Аудитор әрбір лауазымның жауапкершілік пен міндеттемелерді анықтайтын жеткілікті құқықтық негізге ие екеніне көз жеткізуі керек және әрбір лауазымды адам өзі атқаратын ұстанымның талаптарына сәйкес келетініне көз жеткізуі керек. Қарыздарды басқарудың тиімділігін өлшеу, қазіргі кездегі жетістіктерге қарамастан, даму мәселесі болды. Қарыздың осалдығы мен тұрақтылығын экономикалық реттеу мен ел үшін бар сыртқы ортаға негізделі алатындай жағдайда, олар есеп беруге тиіс бе? Борыштық шығындар және белгілі бір кезеңде халықаралық қаржы нарықтарында алынуы мүмкін берешектің шарттары, тұтастай алғанда елдің экономикалық және саяси денсаулығына негізделген. Дегенмен, аудитор оларды осы ұғымдарға қатысты берешектегі тенденциялардың негізінде бағалай алады. Мысалы, шығыстар, шарттар, валюталар, пайыздық мөлшерлемелер және келісімшарттық құралдар барған сайын қолайлы үрдісті көрсетеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

17. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
18. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
19. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
20. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

Тақырып 2.3 Есепке алу мүмкіндігі

Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.

Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымында (ЭЫДҰ) мүше елдерде «Қызмет сапасы» деп аталатын қазіргі үрдіс айтарлықтай дамыды. Оның мақсаты мемлекеттік органдардың лауазымды адамдарына жақсартылған қызмет көрсетуді талап ету және көтермелеу арқылы мемлекеттік мекемелердің жауап беру қабілетін және сезімталдықты арттыру үшін қажетті мемлекеттік сектордағы реттеуші реформаларды жасау болып табылады. Азаматтар шенеуніктердің жоғары сапалы тауарлар мен қызметтерді олар төлеген салықтар үшін үздіксіз жетілдіруді күтеді.

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

ЭБДҰ-ның Мемлекеттік басқару қызметі басылымында әкімшілік ретінде «Клиент ретінде қызмет ету» деп аталатын қызметінде клиенттерге қойылатын талаптарға сезімтал қызмет көрсету элементтері мыналар болып табылады:

- Ашықтық - тұтынушылар әкімшіліктің қалай жұмыс істейтінін білуі керек, әр міндет үшін кім жауапты және қандай құралдар күтпеген жағдайларда қолданылуы мүмкін.
- Клиенттердің қатысуы - тұтынушылар әкімшіліктен алатындарын пассивті алушылар ретінде қарастырғысы келмейді.
- Қол жетімділік - тұтынушыларға әкімшілікке жеке қол жеткізуі керек және оларға қарапайым және анық дайындалған ақпарат ұсынылуы керек. Сапа перспективаларына сәйкес, азамат барлық қолжетімді мемлекеттік ресурстарды есепке алудың қолайлы және уақытылы мүмкіндігін талап етуге құқылы.

Осылайша, мемлекеттік қарыздың тиімділігін тексеру мемлекеттік борыштарды реттеу туралы есептердің ашықтығын, уақтылы және сенімді екендігін тексеру үшін есепке алу мүмкіндігінің көрсеткіштерін пайдалануы керек. Жоғарыда келтірілген дәлелдер Халықаралық Валюта Қоры мен Дүниежүзілік Банк қызметкерлері дайындаған Мемлекеттік қарызды басқару жөніндегі нұсқаулықтан алынған екі болжамға негізделген. Осы бөлімде қолданылатын және нақты және нақты ұсынылған екі шарт:

- Егер мақсаттар мен саясат құралдары қоғамдық (қаржы нарықтарына) белгілі болса және егер билік олардың сақталуына елеулі үлес қоса алатын болса, операциялары тиімдірек болады.
- Ашықтық орталық банктердің, қаржы министрліктерінің және борыштық басқаруды жүзеге асыратын басқа да мемлекеттік мекемелердің жауапкершілігін арттыру арқылы басқаруды жақсартады.

Азаматтық-клиенттік қатынастарды қанағаттандыруға ықпал ететін іс-шаралар осы екі алғышартты орындауға бағытталған. Мұндай іске асыруды бағалау, атап айтқанда, мынадай мәселелерді ескере отырып, аудиторлық топтың жауапкершілігі болып табылады:

- Қарыздарды басқару үшін жауапты қаржы агенттіктерінің рөлі, жауапкершілігі мен міндеттерінің анықтығы.
- Шығыстар мен қабылданған тәуекелдерді бағалауды түсіндіретін борыштық басқару мақсаттары жұртшылыққа анықталады және жеткізіледі.
- Қарыздарды басқару операцияларының материалдық аспектілерін ашады.
- Үкіметтің шоғырландырылған қаржылық жағдайы туралы ақпарат пен қаржыландыруды есепке ала отырып, жұртшылық өткен, ағымдағы және күтілетін бюджеттік қызмет туралы ақпаратпен қамтамасыз етіледі. Мемлекеттік сектордың қаржылық жағдайы туралы ақпарат тұрақты түрде жариялануы керек, сондай-ақ шартты міндеттемелер туралы ақпарат.

ХВҚ дайындаған қаржылық айқындылық жөніндегі басшылық мемлекеттік ақпарат берудің төрт бағытын ұсынады: 1) жылдық бюджетті қамту; 2) бюджетті орындау және болжамдау; 3) шартты міндеттемелер және квазифискальдық қызмет; 4) борыштық және қаржылық активтер. Мемлекеттік қарызға қатысты ХВҚ үкіметтің азаматтарға өз қызметін қаржыландыру көлемін бағалауға және өз қарыздық міндеттемелерін орындауға, сондай-ақ барлық міндеттемелерді орындау үшін талап етілетін кіріс деңгейін бағалауға мүмкіндік беру үшін азаматтарға берешек және қаржы активтері құрылымы туралы ақпарат беруге тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

21. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономики, том 87, страницы 940-71.
22. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
23. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
24. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

4. Практикалық сабақтарды өткізу жоспары және оларды дайындау бойынша әдістемелік ұсынымдар

1. Мемлекеттік борыштың негізгі ұғымдары мен анықтамалары

Семинар сабағында белсенді жұмыс істеу үшін оқыту:

- мемлекеттік борышты дамыту ұғымын, мақсаты мен принциптерін ашу
- мемлекеттік борыштың жіктелуін, міндеттері мен көрсеткіштерін білу

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 2. Нормативтік және құқықтық база

Семинар сабағында белсенді жұмыс істеу үшін оқыту:

- ҚР "Мемлекеттік борыш тиімділігінің аудитін жүргізу бойынша өкілеттілікті жүзеге асыру" ИНТОСАИ-ны енгізу кезеңдерін білу
- ҚР Мемлекеттік борыш органдарының жүйесін білу - мемлекеттік борышты ұйымдастырудың шетелдік тәжірибесін зерделеу

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 3. Борышты реттеу бойынша құзыреті

1. Борыш құрылымы
2. Тәуекелді бағалау
3. Борышты басқарудың қажетті әдістері
4. Тіркеу, бақылау және мониторинг

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 4. Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер

1. Осалдықтың индикаторлары
2. Борыш тұрақтылығы индикаторлары

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 5 Субъектілердің мінез-құлқы

1. Мекеме
2. Адам ресурстары

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 6 Есепке алу мүмкіндігі

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті

Пәннің оқу-әдістемелік кешені

Басылым: алтыншы

5.БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ӨЗДІК ЖҰМЫСЫНА АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ОРЫНДАЛУЫ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛЫҚТАР

№ 1 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Мемлекеттік аудитте арнайы мақсаттағы аудиттың орны
2. ҚР «Мемлекеттік аудит» Заңымен танысу
3. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 2-3 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Өзіндік тексеру сұрақтарына жауап беру
2. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 4-5 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Берілген есептерді орындау
2. Тақырыптар 1-3 бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 6-7 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Мемлекеттік борыш схемасын құру
2. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 8-9 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Есептер шығару
2. Аудиторлық іріктеу
3. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 10-11 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Есептер шығару
2. Ұсынылған және өз беттеріңізше таңдап алған ғылыми әдебиет тізіміне сүйене отырып сұрақтарға жауап беру
3. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 12-13 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау
2. Есептер шығару
3. Тақырып бойынша өзіңіздің 2-3 (Casestudy) жазба түрінде өткізіңіз

№ 14-15 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Есептер шығару
2. Ұсынылған және өз беттеріңізше таңдап алған ғылыми әдебиет тізіміне сүйене отырып сұрақтарға жауап беру

1. : , . , , 2016, 213.

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі
«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМҚ

«Мемлекеттік аудит» кафедрасы
(кафедра атауы)

БЕКІТЕМІН
Экономикалық
факультетінің деканы
С.Б.Макыш
(қолы)
31 мамыр 2019 ж.

5B052100 – Мемлекеттік аудит

(бағытының шифры және атауы)

білім беру бағытының (тарының) білім алушыларына арналған

МВ 3227 Мемлекеттік борыш пәні бойынша

(пәннің толық атауы)

Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)

Нұр-Сұлтан
2019

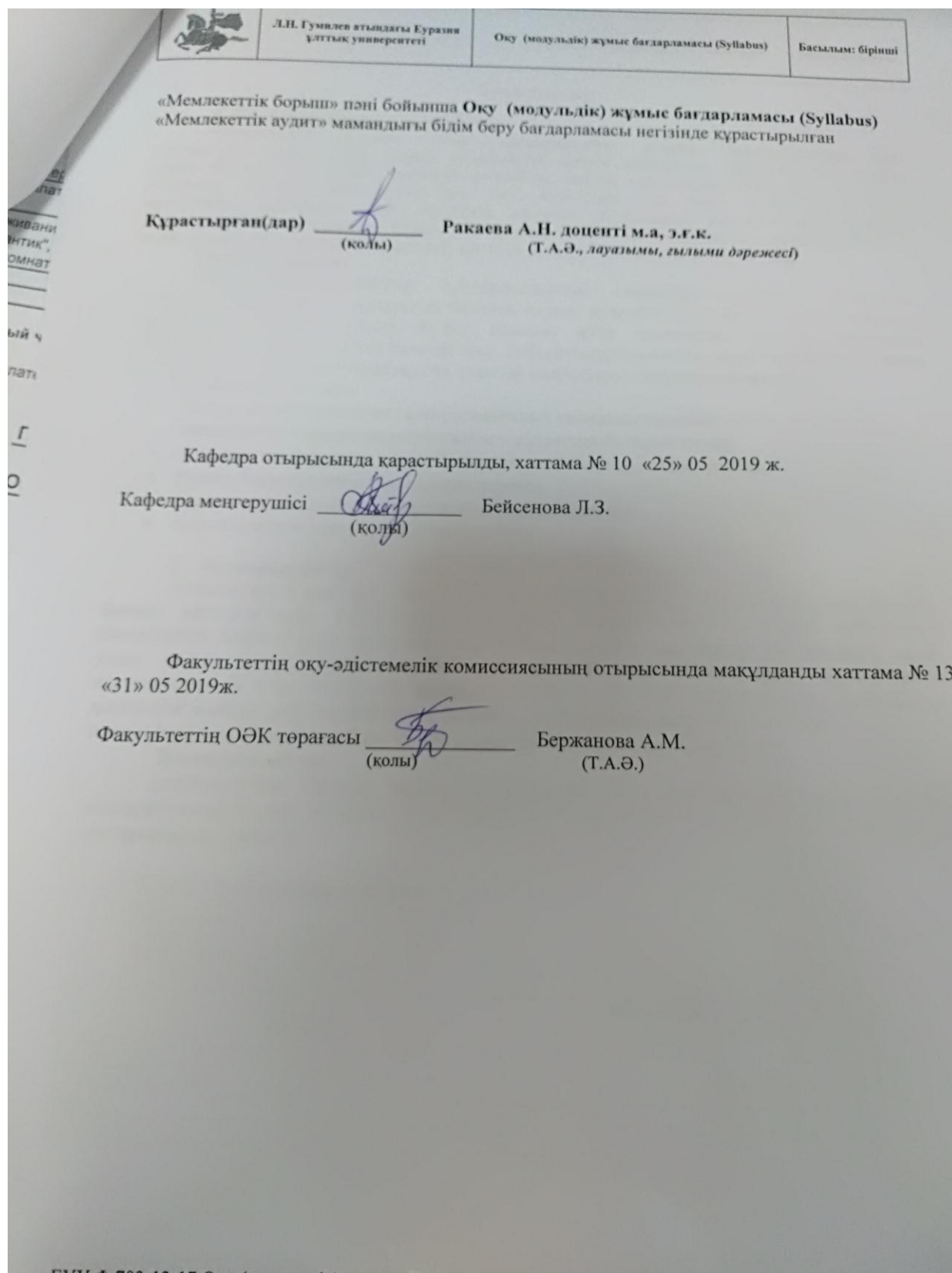
ЕҰУ Ф 703-13-17 Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus). Бірінші басылым

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті

Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)

Басылым: бірінші

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

Түсініктеме хат

1. Пәннің қысқаша сипаттамасы

«Мемлекеттік борыш» пәні «Мемлекеттік аудит» мамандығының білім алушыларын оқыту үшін таңдау компоненті болып табылады. Мемлекеттік борышты реттеу белгілі бір қызмет түрлерін реттейтін заңдар мен жалпы бағыттағы әкімшілік нормалар кешеніне негізделуге тиіс. Осы құқықтық база қарыз алуға, жаңа қаржы құжаттарын шығаруға, қарыз бойынша алынған ресурстарды инвестициялауға немесе орналастыруға, индоссамент немесе кепілдіктер беруге және жалпы борышты реттеу үшін талап етілетін кез келген іс-әрекеттер жасауға құзыретін нақты белгілеуге тиіс.

Пәннің мақсаты:

Мемлекеттік борыштың тұжырымдамалық схемасын зерделеу, мемлекеттік борыштың нормативтік – құқықтық базасын талдау, мемлекеттік борышты реттеу бойынша негізгі құзыреттерді анықтау, тіркеу, бақылау және мониторинг жүргізу, борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалай білу, субъектілердің мінез-құлқын талдай білу, есепке алу мүмкіндігі. Бұл білім мемлекеттік аудитор мамандарын даярлауда маңызды

Пәннің міндеттері:

- Мемлекеттік борыштың тұжырымдамалық схемасын зерделеу
- мемлекеттік борыштың нормативтік – құқықтық базасын талдау
- мемлекеттік борышты реттеу бойынша негізгі құзыреттерді анықтау
- тіркеу, бақылау және мониторинг жүргізу
- борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалай білу
- субъектілердің мінез-құлқын талдай білу

2. Пререквизиттер

Аталған пәнді меңгеру үшін _ экономикалық теорияны білу (сұраныс пен ұсыныс, бағаны қалыптастыру, мемлекеттің қаржылық саясаты), экономикадағы математика, мемлекеттік бюджет және қазынашылық (бюджет құрылымы, бюджеттік процесс), салық және салық салу (салық жүйесі субъектілері мен объектілері), корпоративтік қаржы(меншікті және тартылған қаражатты талдау, кірістерді қалыптастыру және бөлу), қаржылық менеджмент (тәуекелдерді басқару, кәсіпорынның қаржылық басқару), пәннің (пәндердің) меңгеру барысында игерілген білім мен дағдылар қажет.

Постреквизиттер

Аталған пәнді меңгеру барысында игерілген білім мен дағдылар келесі пәндерді меңгеруге қажет болып табылады: Магистранттың ғылыми-зерттеу жұмысы, магистрлік диссертацияны орындау.

3. Оқу жоспарынан көшірме

Курс _____
Семестр _____
Кредит саны _____

Сабак түрі	Жалпы сағат саны
Дәріс	30
Тәжірибелік сабақ	15
БӨЖ	90
Барлығы	135

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

МОДУЛЬДЕР БОЙЫНША ПӘННІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАРЫ
(академиялық сағатта)

№ апталар	Модульдің және бағдарламалық материалдардың атауы	Сағат саны
	Модуль 1. Модуль атауы	
	Дәрістер	14
	1.1. Мемлекеттік борыштың негізгі ұғымдары мен анықтамалары. <i>Дәріс-визуализация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері</i>	4
	1.2. Нормативтік және құқықтық база. <i>Дәріс-визуализация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері</i>	4
	1.3 Борышты реттеу бойынша құзыреті 1. Борыш құрылымы 2. Тәуекелді бағалау 3. Борышты басқарудың қажетті әдістері 4. Тіркеу, бақылау және мониторинг <i>Дәріс-презентация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері.</i>	6
	Тәжірибелік (семинар) сабақтар	7
	1.1 Мемлекеттік борыштың негізгі ұғымдары мен анықтамалары. <i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	2
	1.2. Нормативтік және құқықтық база. <i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	2
	1.3 Борышты реттеу бойынша құзыреті <i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	3
	БӨЖ	42
	Тақырып 1.1. 1.1 Ақпараттық база, мемлекеттік борыштың жүргізудің мақсаттары мен тәсілдері 1.2 ISSAI стандарттарының талаптарына сәйкес мемлекеттік борышты талдау жасау Тапсыру мерзімі: 1,2 апта	14
	1.1 Мемлекеттік борыштың нормативтік және құқықтық базасын талдау. 1.2 Реферат тапсыру Мерзімі: 3,4 апта	14
	1.3 Борышты реттеу бойынша құзыреті талдау жасау 1.4 Реферат тапсыру Мерзімі: 5,6,7 апта	14
	Модуль 1 бойынша барлығы	63
	Модуль 2.	
	Дәрістер	16
	2.1 Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер 1. Осалдықтың индикаторлары 2. Борыш тұрақтылығы индикаторлары <i>Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.</i>	5
	2.2. Субъектілердің мінез-құлқы 1. Мекеме 2. Адам ресурстары <i>Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.</i>	5
	2.3 Есепке алу мүмкіндігі <i>Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.</i>	6
	Тәжірибелік (семинар) сабақтар	8
	2.1 Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер 1. Осалдықтың индикаторлары 2. Борыш тұрақтылығы индикаторлары <i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	3
	2.3. Субъектілердің мінез-құлқы 1. Мекеме 2. Адам ресурстары	3

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

	<i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	
2.3 Есепке алу мүмкіндігі	<i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	2
БӨЖ		48
1.1 Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер. Мерзімі: 8,9 апта		16
1.2 Субъектілердің мінез-құлқы талдау жасау. Мерзімі: 10,11,12 апта		16
1.3 Есепке алу мүмкіндігі аудит жоспарын жасау Мерзімі: 13.14 апта		16
Модуль 2 бойынша барлығы		
БАРЛЫҒЫ		135

4. Пәннің қысқаша ұйымдастыру-әдістемелік сипаттамасы

Оқу жетістіктерін бақылау түрлері:

Аралық 1 Ауызша

Аралық 2 Ауызша

Қорытынды бақылау: Ауызша емтихан

Курстық саясат және рәсімдер

Барлық кабинеттердің магистранттарына кідіріссіз келу міндетті болып табылады. Сабақты жоғалтқан жағдайда, сабақтар деканат белгілеген тәртіппен өңделеді. Максимум ақтау үшін сыныптың тек екі өтуіне жол беріледі. Сессияға екі торт бір жолға тең. Оқудың екі жолдан көп болған жағдайда, болашақта Білім алушытың мәселенің әкімшілік шешіміне дейін оқуға құқығы жоқ. Осы курста оқитын Білім алушытерге рұқсат етілмеген тұлғалардың болуына тыйым салынады.

Жұмысты уақтылы тапсыру керек. Барлық тапсырмаларды тапсырмаған магистрлер емтиханға жіберілмейді.

Тақырыпты қайталау және әрбір жаттығу сессиясына арналған материалдарды әзірлеу міндетті болып табылады. Оқу материалдарын меңгеру дәрежесі тестілеу немесе жазбаша жұмыстармен тексеріледі. Магистранттың тестілеуі ескертусіз жүргізілуі мүмкін.

5. Оқушылардың оқу жетістіктерінің нәтижелерін бағалау жүйесі

Білім алушылардың білімі, шеберлігі, дағдылары келесі жүйе бойынша бағаланады

Әріптік жүйе бойынша баға	Баллдардың сандық эквиваленті	Пайыздық көрсеткіші	Дәстүрлі жүйе бойынша баға
A	4,0	95-100	Өте жақсы
A-	3,67	90-94	
B+	3,33	85-89	Жақсы
B	3,0	80-84	
B-	2,67	75-79	
C+	2,33	70-74	Қанағаттанарлық
C	2,0	65-69	
C-	1,67	60-64	
D+	1,33	55-59	
D-	1,0	50-54	Қанағаттанарлықсыз
FX	0,5	25-49	
F	0	0-24	

Әріптік жүйе бойынша баға	Баллдардың сандық эквиваленті	Пайыздық көрсеткіші	Дәстүрлі жүйе бойынша баға	Критерий
A	4,0	95-100	Өте жақсы	Оқытылған материал бойынша терең әрі толық білімді; қарастырылып жатқан ұғымдардың,

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

				құбылыстар мен заңдылықтардың, теориялардың, олардың өзара байланысының мәнін толық түсінуді көрсете біледі. Оқытылған материал негізінде толық әрі дұрыс жауапты құрастыра біледі; негізгі ережелерді белгілеп, жауапты нақты мысалдармен және деректермен толықтыра алады; қорытындыны жалпылау, дәлелді талдау жасай алады. Пәнаралық және пән ішіндегі (бұрын алынған білім негізінде) байланыстарды орната біледі. Түсіндіруде шығармашылық қабілетін танытады.
A -	3,67	90-94		Сұрақтың мазмұны бағдарламаның талаптарына сәйкес толық, жүйелі түрде баяндай алады. Бағдарламада ұсынылған негізгі және қосымша әдебиетті терең игерген, өз ойын жеңіл түрде мазмұндай біледі. Талқыланып жатқан мәселеге кең, әрі жан-жақты талдау жасай біледі. Елеулі нақты қателердің болмауы. Қорытындысы дәлелді және нақты материалға негізделген. Жауап беру кезінде білім алушының өздігінен түзетілген, сұраққа байланысты тақырыптан 1-2 жеңіл-желпі үйлеспеушілік пен қателердің бар болуы.
B+	3,33	85-89	Жақсы	Оқытылған материалды толық біледі. Оқытылған теориялар негізінде толық әрі дұрыс жауаптың болуы; оқытылған материалды баяндауда, ұғымдарға анықтама беруде, ғылыми терминдерді қолдануда немесе қорытынды жасауда кейбір үйлеспеушілік пен қателердің болуы. Білім алушы жіберген қателерін оқытушының көмегімен түзете алады. Жалпы оқытылған материалды меңгеріп, нақты мысалдармен дәлелдей алады.
B	3,0	80-84		Жалпы Білім алушы берілген сұраққа дұрыс жауап береді, бірақ жауап беру үдерісінде маңызды басты деректердің жоқтығы, негізгі материалды меңгергенімен, оны саралай талдауда қиналып, мысалдармен нақты дәлелдей алмайды. Баяндау кезінде кейбір жіберген қателерін оқытушының жетекші сұрақтарына жауап беру арқылы өз жауабын түзей алады.
B-	2,67	75-79		Жауабы толық, бірақ жүйелі емес. Жауабында тақырыпқа байланысты елеулі ауытқулар бар. Негізгі ұғымдарды анықтауда жіберген қателерін түзетуге қиналған жағдайда қойылады
C+	2,33	70-74		Білім алушы берілген сұраққа толық жауап бермейді, тақырыптың, негізгі ережелердің мағынасын кеңінен аша алмайды. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды
C	2,0	65-69	Қанағаттана рлық	Білім алушы берілген сұраққа толық жауап бермейді, тақырыптың, негізгі ережелердің мағынасын кеңінен аша алмайды. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды
C-	1,67	60-64		Білім алушы нашар жауап береді, тақырыпты толық меңгермеген, жауаптарында елеулі қателер байқалады. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды.
D+	1,33	55-59		Білім алушы нашар жауап береді, сұрақтың мағынасын түсінбейді. сөйлеу мәнері төмен, көптеген қателер байқалады. Оқу материалын меңгермеген жағдайда қойылады.
D	1,0	50-54		Білім алушы берілген сұраққа толық жауап бермейді,

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

				тақырыптың негізгі ережелердің мағынасын кеңінен аша алмайды. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды
FX	0,5	25-49	Қанағаттанарлық	Өткен бағдарлама материалын білудегі елеулі кемшіліктері бар, егер Білім алушы оқу пәнінің мазмұнын жартысын меңгермеген болса, Одан әрі оқуды болдырмайтын іргелі қателер жасады. Ағымды, аралық және қорытынды бақылау нысандарында қарастырылған жеке тапсырмаларды орындамады, бағдарламада ұсынылған барлық негізгі әдебиеттермен жұмыс істемеді.
F	0	0-24		Білім алушы нашар жауап береді, тақырыпты толық меңгермеген, жауаптарында елеулі қателер байқалады. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды.

6. Пәннің оқу-әдістемелік қамтамасыз етуі -

№	Авторы, атауы, шығарылған жылы	Ақпараттық тасымалдаушы	Қол жетімді (дана.)	
			Кітапханада	кафедрада
Негізгі әдебиет				
1	«Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы- http://online.zakon.kz/	http://online.zakon.kz/		
2	Мемлекеттік аудит : оқу құралы / Б.А. Алибекова, А.Б. Зейнелгабдин, С.Б. Макыш, А.М. Мухаметқарим, С.Н. Нугербеков, Д.М. Нурхалиева, Б.О. Түребекова, С.К. Тажикенова, А.К. Карыбаев ; под редакцией К.Е. Джанбурчина ; Министерство образования и науки РК, ЕНУ им. Л.Н. Гумилев. – Астана : ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2016. – 374, [1] с. : ил. – (20 жыл Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті). – Библиогр. в конце гл. – 100 экз. – ISBN 978-601-301-719-8		50	
3	Сыртқы мемлекеттік аудиттің және қаржылық бақылаудың процедуралық нормативтерін бекіту туралы. 2016 жылғы 31 наурыздағы Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің нормативтік қаулысына 2-қосымша № 5-НҚ	http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600013647#z134		
1	ISSAI халықаралық стандарттары	http://www.eurosai.org/ru		
2	Дюсембаев К.Ш. Теория аудита: учебник - Алматы: Экономика, 2013		50	
3	Дюсембаев К.Ш. Теория и эволюция аудита: учебник - Алматы: Экономика, 2012		5	
4	V. Geist. State Audit: Developments in Public Accountability – Elsvier, 1981			
5	Лимская декларация руководящих принципов финансового контроля // Официальный сайт Счетной палаты. Режим доступа: http://www.ach.gov.ru . (дата обращения: 26.01.2015).			

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)</p>	<p>Басылым: бірінші</p>
---	--	--	-------------------------

Қосымша әдебиеттер				
6	Аренс А., Лоббек Дж. Аудит.Перевод с англ. – М.: Финансы и статистика, 2001		10	
7	Аудит Монгмери. Перевод с англ. – М.: Аудит, 1995		1	
8	Laura de Zwaan, Jenny Stewart, Nava Subramaniam (2011), "Management audit involvement in enterprise risk management", Managerial Auditing Journal, Vol. 26 Iss: 7, pp.586 – 604			
9	Gurdeep Singh Batra, NarinderKaur (2000),—Emerging Dimensions of Audit Accountability: A Case Study of Public Enterprise Management and Efficiency Audit in Indial, Managerial Auditing Journal, Vol. 8 Iss: 6.			

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

3. ОҚУ ПӘНІНІҢ ТАҚЫРЫБЫ БОЙЫНША ДӘРІС ТЕЗИСТЕРІ

Тақырып 1. Мемлекеттік борыштың негізгі ұғымдары мен анықтамалары

1. Кіріспе

2. Мемлекеттік борыштың тұжырымдамалық схемасы

Дәріс-визуализация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері

2003 жылғы маусымда ИНТОСАИ мемлекеттік борыш жөніндегі комитеті мемлекеттік борыш тиімділігінің аудиті үшін іс-қимыл саласының жобасын әзірлеуді мақұлдады. 2004 жылдың маусымында Мәскеуде өткізілген мемлекеттік борыш жөніндегі комитеттің отырысында бірінші нұсқа ұсынылды. Бұл жолы Софияда сіздің назарыңызға 2004 жылы ЖҚБО қатысушылары енгізген, елеулі үлес қосылған нұсқа ұсынылады.

Комитет осы мәселе бойынша жоғары қаржылық бақылау органдарының қызметіне әдіснамалық көмек көрсеткен тиімділік аудитінің әрекет ету саласын айқындай отырып, қорытынды жасайтын және барлық бұрынғы нәтижелерді байланыстыратын кешенді аудит рәсіміне енгізілген барлық күш-жігерді біріктіру қажет деп санады. Сондықтан қарастырылып отырған мәселелер INTOSAI-ға мүше елдердің барынша ықтимал санының нақты аспектілеріне кірмей-ақ қоғамдық мүдделерге ие болады.

Қызмет жұмыстың алты түрлі бағытына бөлінген. Біріншісі, аудитор мемлекеттік борыш пен оған байланысты ұғымдардың герменевтикалық стандарттарға сәйкес айқын және сыныпталғанын тексеру үшін шарттарды қарастыруы тиіс деп болжайды.

Екіншісі, борышты әдістемелік және дәйекті реттеуді қамтамасыз ету үшін елдің нормативтік және құқықтық құрылымына енгізілуі тиіс мәселелерге арналған.

Үшіншісі алдыңғы қатарлы практикаларға сәйкес борышты реттеу жүргізіле ме, жоқ па анықтау үшін қажетті маңызды аспектілерді қамтиды. Біз төмендегілерді тексеруді ұсынамыз: (1) Үкіметте берешекті борышқа аудару жөніндегі стратегия бар екенін; (2) валюталар жоспарында борыш құрылымы, төлемнің басталу мерзімдері, мөлшерлемелер мен қаржы құралдары жоғарыда көрсетілген стратегияның құрамына кіретінін; (3) борышты реттеу қабылданған стратегияны кепілдендіру және қолдау мақсатында тәуекелді бағалауды қамтиды; (4) борышты реттеу тиісті қағидаттар мен әдістерге негізделгенін; (5) тіркеу және мониторинг жүйесі не енгізілгенін және олардың негізінде жоғары сапалы есептер жасалатындығын.

Төртіншісі статикалық және динамикалық индикаторлар арқылы даму осалдығы мен тұрақтылығына талдау жүргізу қажеттілігін білдіреді. Ол Үкіметтің басым жағдайда өз міндеттемелерін бере алатындығы үшін жауап береді. Талдау баламалы немесе тәуекелдік сценарийлер кезінде үкіметтің өз борышына қызмет көрсете алатындығын бағалауға арналған.

Жұмыстың бесінші бағыты борышты реттеуге жауапты мекеменің және оның персоналының тәртібі туралы, атап айтқанда, олардың құзыреттілігі, оқуы, тәжірибесі туралы, сондай-ақ олар сақтауы тиіс этикалық кодекс туралы қорытынды беру үшін аудитор жүргізуі тиіс бағалауға арналған.

Соңғы бағыт Үкіметтің мемлекеттік борыш, міндеттемелер мен тәуекелдер туралы ақпаратты уақтылы, жүйелі және ашық түрде хабардар ету және ашу міндетін қарастырады; сондай-ақ ол Үкіметтің толық, тұрақты және уақтылы есептер беру міндеттеріне арналған.

Ұсынылып отырған іс-әрекет саласы борышкер мемлекеттерге Әлеуметтік және экономикалық әсер етуді бағаламайды. Кейбір елдерде бұл мәселелер жоғары қаржы бақылау органдарының құзыретінен тыс болса да, комитет оларды жұмыстың болашақ бағыттары ретінде қарай алады және оларды жоғары қаржы бақылау органдарының атқарушы тұлғаларға осы мәселелерді шешу туралы заңды түрде кеңес бере алатын елдер пайдалана алады. Бір қарағанда, осы аспектіні талдау келесі сұрақтарды қарастыруы тиіс: Өтпелі экономикасы бар елдердің экономикалық дамуына мемлекеттік борыш қандай мөлшерде үлес қосты? Борышқа қызмет көрсету олардың дамуын қай шамада қиындатты? Қарыз мақсаты қандай болды? Ресурстар болмаған кезде ағымдағы жағдайлар қаншалықты өзгерер еді?

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

Үкімет шығарған облигацияларға байланысты ығыстыру әсері осы талдауда қаралмаған, сондай-ақ мынадай мәселелер: Жеке инвесторлардың Үкіметке берген ресурстары, капиталды қалыптастыру процесінде көп мультипликативті әсер етуді тұспа-тұс келе ме? Үкімет жасаған бөлу қандай және жеке инвесторлар жасаған бөлу қандай болады? Инвестициялаудың үлкен тиімділігіне кім жетеді? Жоғары қаржы бақылау органдары осы сұрақтарға жауаптарға қатысты маңызды рөл атқарады.

Елдің даму деңгейі борышты реттеуге әсер етуі мүмкін.

Елдің даму деңгейіне тән элементтер тәуекелді, осалдықты және тұрақты дамуды бағалау туралы тарауларда талқыланады. Елдің даму деңгейі төмен болған сайын, осы ұғымдарды талдау кезінде назар аудару мен сақтықты қажет етеді. Елдің даму деңгейі оның өз борышын тиісті түрде басқару қабілетіне әсер етуі мүмкін.

Мемлекеттік қаржы үшін борыштың маңыздылығын ескере отырып, тиімділік аудитін енгізу қажеттілігі айқын болып табылады. Бұл құжат аудиттің осындай түрін іске асыру үшін басшылық және ынталандыра алатын схеманы ұсынады. Бұл іс-әрекет аясы комитет қатысушыларының түсініктемелерімен, бақылауларымен және ұсыныстарымен жақсартылуы мүмкін.

Мемлекеттік борыш жөніндегі комитеттің пікірінше, белгілі бір ұғымдарды қолдануға күмәнданбау үшін борышты дұрыс анықтау нақты, дәл болуы тиіс. Анықтама (1) есеп үшін анық, оны түсіну оңай, (2) уақыт өте келе дәйекті, (3) талдау үшін жарамды және (4) белгілі бір тұжырымдамаларды қосуды қамтамасыз ету үшін толық болуы тиіс.

Борышты анықтау тарихи деректерді қалыптастыру үшін жағдай жасай отырып, оны реттеу, есепке алу және аудит мүмкіндігі бір негізде жүргізілуі үшін оның негізгі компоненттерін түсіндіруі тиіс. Бұдан басқа, анықтама салыстырмалы талдау жүргізу үшін әдетте халықаралық салада пайдаланылатын терминдерді ескеруге тиіс.

Мемлекеттік борыш тиімділігінің аудитін жүргізудің ең маңызды элементі тұжырымдамалық схема басқаруды, осалдықты, даму тұрақтылығын, субъектілердің құзыретін және есепке алу мүмкіндігін бағалауды жүргізуге мүмкіндік беретін борышты кеңінен айқындауды қамтиды. Борыштың концептуализациясы орталық үкіметтің, оның ұйымдарының, оның фирмаларының, үкіметтік қаржы жүйесінің (даму банктерінің), Штаттар Үкіметінің және муниципалдық үкіметтердің, қаржы органының, шартты міндеттемелер мен жасырын міндеттемелердің әлеуетті болуын жалпы борыш қамтуы тиіс.

Шартты міндеттемелер белгілі бір оқиғалардың басталуына байланысты орындауға қойылуы мүмкін немесе орындалмауы мүмкін мемлекет өзіне алған міндеттемелерді білдіреді, сондықтан олардың орындалуы немесе олар сөзсіз болуы мүмкін көлемдер белгісіз болып табылады немесе болашақ оқиғалардың нәтижесі бола отырып, белгісіздіктің кейбір дәрежесін білдіреді.

Жасырын міндеттемелер-бұл есептелетін, қаржылық немесе бюджеттік тізілімдерде көрсетілмеген және белгілі бір уақытта ұлттық борыш ретінде ажырамас болып табылатын міндеттемелер. Бұл үкімет ресми білмейтін және аудит нәтижесінде немесе қандай да бір талап бойынша ашық болатын міндеттемелер. Бұл міндеттемелер әдетте мемлекетке тиесілі өндірістік корпорацияларда, қаржы агенттіктерінде, трастарда немесе талап-арыздар қаралатын немесе экспроприация жолымен өтеу туралы рекламациялар берілетін сот процестері сияқты жағдайларда болады.

Жоғары қаржылық бақылау органдары мемлекеттік борышты басқарудың барлық тәсілдерін тиімділік аудитінің сол жобасында тексеруге тиіс екендігін кең анықтай алмайды. Кейде мәселелерді тудыратын белгілі бір әдістердің арасында басымдықтарды бөлу ұсынылады. Әрбір ЖҚБО өзінің материалдық және адам ресурстары мен құқықтық базасына сәйкес әр түрлі кезеңдерде борышты реттеуге қатысатын әр түрлі салаларға жүйелі ықпал ету стратегиясын айқындай алады. Аудиттердің ерекше мәселелерімен байланысты болуы ұсынылады, бірақ талдау мазмұнды ұсынымдар беру және борышты реттеудің неғұрлым тиімді әдістерін қолдау мақсатына қол жеткізу үшін барабар шоғырланумен және жоғары сапамен жүргізілуі ұсынылады.

Аудиторларға кем дегенде тұжырымдамалық схемадағы элементтерді қарау ұсынылады. Бұл элементтер Дүниежүзілік банк пен Халықаралық валюта қоры дайындаған фискалдық тәуекелдер кестесінде қамтылған.

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
2. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
3. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
4. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

Тақырып 2. Нормативтік және құқықтық база.

1. Мемлекеттік борышты реттеу
2. Нормативтік және құқықтық база

Дәріс-визуализация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері

Мемлекеттік борышты реттеу белгілі бір қызмет түрлерін реттейтін заңдар мен жалпы бағыттағы әкімшілік нормалар кешеніне негізделуге тиіс. Осы құқықтық база қарыз алуға, жаңа қаржы құжаттарын шығаруға, қарыз бойынша алынған ресурстарды инвестициялауға немесе орналастыруға, индоссамент немесе кепілдіктер беруге және жалпы борышты реттеу үшін талап етілетін кез келген іс-әрекеттер жасауға құзыретін нақты белгілеуге тиіс.

Құқықтық және нормативтік база мемлекеттік борышты реттеуді бақылауды жүзеге асыратын барлық органдарда өкілеттіктер мен функцияларды қамтамасыз етуге тиіс. Борышты реттеу кезінде функцияларды бөлудің әртүрлі нұсқалары бар, бірақ әрбір жағдайда конституциялық негіз әрбір қатысушы ұйым үшін мүмкіндіктерді, олардың арасындағы үйлестіруді, сондай-ақ шешімдер қабылдау үшін қажетті ақпарат алмасуды және шартты міндеттемелер шегін айқындауы тиіс.

Бүкіл әлем бойынша саяси Конституциялардың көпшілігі индоссаментке, мемлекеттік борышты сатып алуға және реттеуге қатысты сақтауға тиіс жалпы нұсқауларды қамтиды деп айтуға болады. Жалпы айтқанда, әрбір елдің әкімшілік және конституциялық құқығы анықтамалар, міндеттемелер, бюджетті және бюджеттен тыс қызметті үйлестіру схемалары туралы ережелерді, үкіметтің орталық банк және қоғамдық қаржылық және қаржылық емес фирмалар және т. б. сияқты басқа заңды тұлғалармен қарым-қатынасын қамтиды. Бюджеттен тыс шығыстар заңмен қамтылуы тиіс, өйткені олар қарыз ретінде өндіріп алынуы мүмкін, осылайша, проблеманы ұсына аламыз, өйткені бюджет ережелерінің сақталмағандығы туралы ықтималдық бар.

Жалпы айтқанда, қарыз келісім-шарттарын мақұлдау үшін конгресс жауап береді. Сатып алу, реттеу және есеп беру жөніндегі міндеттемелерді атқарушы билік көтереді. Міндеттемелер анық тұжырымдалуы тиіс; әйтпесе үкімет ішіндегі коммуникация мен үйлестіру, сондай-ақ шешімдер қабылдау процесі мен есепке алу мүмкіндігі зардап шегуі мүмкін.

Әрбір елде келесідей аспектілерді анықтайтын және бейнелейтін құқықтық негіз болуы маңызды:

- Мемлекеттік борышқа қатысты саясат пен стратегияны қалыптастыру.
- Максаттарды айқын анықтау және борышты бөлу
- Мемлекет атынан несие алу үшін тағайындалған орган немесе федералдық агенттік және сатып алынған борыш бойынша төлем талаптары
- Борыштық келісімшарттарды мақұлдауға жауап беретін орган
- Борыштық келісімшарттарға қол қоюға уәкілетті органдар
- Мемлекеттік борышты тіркеуге және реттеуге жауап беретін, мемлекеттік кредиттің қатысуымен барлық мәмілелерді жүргізуге және шешуге және кредиттік мәмілелер бойынша кепілдіктер беруге жауап беретін органды немесе облысты анықтау. Аудиторлар

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

борышты реттейтін органның болуына қарамастан, бұл міндеттердің нақты бөлінгеніне көз жеткізуі тиіс.

- Мемлекет кепілгер болатын жағдайлар мен шарттар
- Қарыздың жай-күйі туралы және жалпы ақпаратқа көпшілік алдында қол жеткізу туралы есептерді жариялауға қатысты міндеттемелер

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

5. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
6. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
7. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
8. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

1.3 Борышты реттеу бойынша құзыреті

1. Борыш құрылымы
2. Тәуекелді бағалау
3. Борышты басқарудың қажетті әдістері
4. Тіркеу, бақылау және мониторинг

Дәріс-презентация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері

Борышты реттеуді қажетті көлемде және қажетті мерзімде қаржы ресурстарын алу үшін, сондай-ақ ықтимал ең аз баға бойынша борышқа қызмет көрсетуді жүзеге асыру үшін қажетті операциялар ретінде анықтауға болады. Борышты реттеудің негізгі мақсаты Үкіметтің қызметін қамтамасыз ету үшін ең аз ықтимал баға бойынша тұрақты қаржыландыруды сатып алу болып табылады. Борышты реттеу төрт тұжырымдаманы: валюталарға, иеленушілерге, ставкаларға, шарттарға, құралдарға және шарт тараптарына сәйкес борыш құрылымын; келісімшартқа тән тәуекелдерді бағалауды; реттеудің тиісті әдістерін; және тіркеудің, бақылаудың және мониторингтің бүкіл процесін айқындауға тиіс қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді жоспардан бастап кредит бойынша келісімшарттар жасауды қамтиды.

Борыш жоспары тәуекел мен шығыстар мақсаттарына қол жеткізу, төлем міндеттемелерін сақтау және келісім-шарт жасасушы Үкімет белгілеген борышты реттеудің қандай да бір өзге мақсатын қанағаттандыру үшін келісілген қаржыландыру алу мақсатында борышты реттеу жөніндегі стратегияны әзірлеуден және ресімдеуден тұрады. Қабылданған стратегия үкіметтің қаржылық талаптарын сақтауды және тиісті тәуекел дәрежесін ескере отырып, қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді перспективада ең төмен ықтимал баға бойынша төлем міндеттемелерін орындауды қамтамасыз етуі тиіс. Осы тұрғыдан алғанда, борышты реттеу жоспарымына дайыма мақсаттарға қол жеткізуге бағытталған қызмет түрлерін қамтуы тиіс:

- Үкіметтік қазынаның өтімділігіне кепілдік беру
- Үкіметтің өтімділігін қорғайтын борыш бойынша төлем мерзімдерінің басталу құрылымына сене алады.
- Байланысты тәуекелдер мен ең төмен бағаны ескере отырып, шығыстар, ставкалар мен шарттар арасындағы тепе-теңдікті қолдау.

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

- Сыртқы нарықтармен барабар үйлестіруді белгілеу.
- Тиімді ішкі капитал нарығын орнату және қолдау.
- Есепке алу мүмкіндігін қамтамасыз ететін қатаң және нақты әдіснамаға негізделген тіркеудің жүйесінің болуы.

Мемлекеттік борыш жоспарын орындау үшін мақсат-стратегиямен ұштасатын жедел қызмет бағдарламасын әзірлеу қажет, ол облигацияларды сату рәсімдерін қамтуы, кредитормен қарым-қатынасты қолдауы және борыш деңгейлері мен оның тәуекелдері туралы ақпарат беру үшін бақылау жүйесін құруы тиіс. Мемлекеттік борышты реттеуді жеделдетуге бірінші қадам оған қызмет көрсетуге ақы төлеу кепілдендірілген және уақыт бойы тегіс өтетіндей борышты құрылымдауды қамтамасыз ету болып табылады.

4.1. Борыш құрылымы

Борыш құрылымын бағалау әртүрлі айнымалыларды қамтитын кешеннен тұрады: валюталар, иеленушілер, пайыздық мөлшерлемелер, шарттар, құралдар және үкіметтік ұйымдар.

Борыш құрылымына байланысты әлеуетті проблемаларды бағалау үшін пайдаланылатын кейбір индикаторлар мыналар болып табылады:

- Тіркелген борыштың қысқа мерзімді борышқа арақатынасы. Тіркелген борыш- бұл төлемнің басталу мерзімі немесе қайта қаржыландыру мерзімі 12 айдан астам мерзімді құрайтын борыш; қысқа мерзімді борыш-бұл төлем мерзімі бір жыл ішінде басталатын борыш. Сондай-ақ бір жылдан кем мерзімге орналастырылған борыш пен неғұрлым ұзақ мерзімге орналастырылған борыш арақатынасының коэффициентін талдау қажет. Мұндай арақатынас төлем мерзімінің басталу күнтізбесі бойынша міндеттемелерді орындау үшін Үкіметтің уақыт индикаторы болып табылады. Осылайша, инвестициялар немесе жобаны жетілдіру үшін неғұрлым ұзақ мерзім оларға ақы төлеу үшін ресурстарды беруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, егер борыштың негізгі бөлігі тіркелген борыш болып саналатын болса, екінші арақатынас неғұрлым қолайлы болады.

- Төлем мерзімі басталатын борыштардың сипаттамасы: төлемнің орташа басталу мерзімі және ұзақтығы. Осы бағалауды жүргізу үшін ішкі және сыртқы айналымдағы барлық құралдардың жазбасы болуы қажет. Осы сипаттама оған ақы төлеу үшін шетел валютасында қажеттілік болатын шарттар мен уақытқа қатысты борыш сипаттамасын қамтиды. Диверсификация портфолио.

- Үкіметтер ішкі және сыртқы нарықтарда тиімділікті қамтамасыз ету үшін аяқталатын мерзімдердің спектрі берілетін өкімдік құжаттардың жеткілікті саны бар екеніне көз жеткізуі тиіс. Мерзімдерден басқа, портфолионды әртараптандыру валютаға және төлем шарттарына қатысты таңдау ұсынады. Әртараптандырудың дәрежесі неғұрлым көп болса, соғұрлым валюта құнының өсу тәуекелі аз, ол сатып алынған борышты неғұрлым қымбат ете алады.

- Әр түрлі жіктемелерге сәйкес ішкі борыш пен сыртқы борыштың арақатынасы (валюта немесе иесіне) Ішкі борыш төмен тәуекел деп саналады, өйткені үкімет ішкі борышты реттеу үшін көп элементтерді қамтиды.

- Нарықтық борыш (облигациялар) және нарықтық емес борыш (банктік кредиттер, мысалы) арақатынасы. Нарық шарттарына байланысты облигациялар шығару немесе банк несиелері ыңғайлы немесе қажет болуы мүмкін. Көп жағдайда халықаралық организмдерге жүгінуге ұқсас деп саналады.

- Борышты ақылға қонымды реттеу борышты реттеу әдістерінің тиімділігін өлшеу үшін мақсаттарды қамтуы тиіс

4.2. Тәуекелді бағалау

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

Борышты реттеу стратегиясы мемлекеттік борыш құрылымынан, сондай-ақ бағалаудың әртүрлі әдістерінен шығарылатын ішкі тәуекелдердің әртүрлі индикаторлары негізінде бақыланады және бағаланады.

Тәуекелді бағалау-бұл борышты реттеуге жауап беретін ұйымдарды өз міндеттемелерін орындау мүмкіндігін, сондай-ақ осындай күтпеген жағдайлардың туындау ықтималдығын айыратын жағдайлар мен оқиғалар анықталатын процесс.

Мемлекеттік борышты реттеу туындауы мүмкін ең жиі болатын тәуекелдер мыналар болып табылады:

- Нарықтық тәуекел. Бұл борышқа қызмет көрсету жөніндегі шығыстарға әсер ететін пайыздық ставкалар, айырбастау ставкалары, тұтыну тауарларының бағалары, валюталар және т. б. сияқты нарықтық бағалардағы өзгерістерге байланысты тәуекелдермен айқындалады.

- Жаңартылатын тәуекел. Борыш ерекше жоғары құны бойынша немесе төтенше жағдайларда қайта бастауға тура келетін тәуекел, ол мүлдем қайта жандана алмайды. Үкімет өз қарыздарын төлей алмаса, оларды ұзартуға мәжбүр болады. Бұл тәуекелді жеңудің жалғыз жолы-келісім-шартта төлемнің басталу мерзіміне қатысты ақылға қонымды талаптарды қарастыру.

- Өтімділік тәуекелі. Өтімділік тәуекелінің екі түрі бар: біріншісі сұраныс болмаған кезде акцияларды орналастыруға тырысқан кезде қарыз берген тұлғалар ұшырайтын айыппұл салуға байланысты. Тәуекелдің екінші түріне қарыз алушылар тап болған жағдайда, қысқа уақыт кезеңі ішінде қарыз арқылы қолма-қол ақша алуда күтпеген ақшалай міндеттемелерге немесе ықтимал қиындықтарға байланысты активтердің өтімділік көлемі тез азаюы мүмкін болатын жағдайға байланысты. Бұл тәуекелді дұрыс бағалау Үкіметтің өтімді активтерін қатаң және толық тіркеуді талап етеді.

- Бюджет түсімдерінің қалаған мақсаттарына қол жеткізбеу тәуекелі (салықтық және салықтық емес түсімдер). Дәрменсіз борыш тәуекелі пайыздық мөлшерлемелер немесе айырбас мөлшерлемелері сияқты қолданыстағы борышқа тікелей әсер ететін факторларға ғана емес, сондай-ақ түсімдерді жинау жүйесі көзделген мақсаттарға жетпейтін тәуекелге де байланысты. Егер олар қол жеткізе алмаса, қарызтөленбейді. Бұл тәуекелді жеңілдету үшін Үкімет түсімдерді жинау жөніндегі өз қызметтерінің тиімділігін арттыруы тиіс.

- Кредиттік тәуекел. Қарыз алушылар немесе басқа да қаржы активтерін алушылар немесе қаржылық келісім-шарттардың контрагенттері қарыздарды немесе өзге де қаржы активтерін өтемейтін тәуекел. Бұл сондай-ақ Үкімет берген облигациялар кредиттік нарықта қабылданбайтын жағдаймен байланысты. Бағалы қағаздар халықаралық қаржы нарықтарында қабылданбаған кезде, бұл құжаттардың жоғары тәуекелімен немесе мөлшерлеме ұсынылмауымен байланысты.

4.3. Қажетгі борыштарды басқару әдістері

Барлық үкіметтерге берешекті басқару мақсаттарын, қолайлы тәуекелдерді, шартты міндеттемелерді орындау жолдарын және ұсынылған ресурстарды қадағалау критерийлерін белгілеу үшін әртүрлі таңдау жасалады. Шартты, сондай-ақ жасырын жасырын міндеттер қаржылық тәртіптің конституциялық негізін құрған үкіметтермен сандық деп танылады және танылады. Австралияда, Канадада, Германияда және Нидерландыда көп деңгейлі бюджеттеу және есеп беру тәжірибесі жақсы мысал болып табылады.

Аудитор тиісті борыштық басқару әдістерінің болуын растауы тиіс:

- шарттық қарыздарға қабылданған, жана құралдар шығаратын, үкіметтің атынан мәмілелер жасайтын немесе мәміле жасайтын адамдардың функцияларын нақты анықтайтын құқықтық және нормативтік база. Сондай-ақ, мемлекеттік борыштық басқару

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

бөлімдерінің делегация құрамына кіретін және әрбір қатысушы заңгерлік ұйымның жауапкершілігінің нақты және нақты сипаттамасын қамтитын операциялық құрылымы бар-жоғын тексеру керек.

Тәуекелдер мен шығындарды салыстыру. Борыштық менеджерлер борыштық портфельдегі шығындар мен тәуекелдер арасындағы тепе-теңдікті анықтауға және өлшеуге мүмкіндік беретін шеңбер құру қажет. Тәуекелді бағалау үшін борыштық менеджерлер тұрақты түрде бұрмалау портфолиосының сынақтарын жүргізуі керек. Бұл тестілер, әдетте, отандық және шетелдік қаржы нарықтарындағы жаңартылатын тәуекелдер немесе жоғары құбылмалылық сияқты үкімет немесе тұтас елдің алдында тұрған соққылармен өзара байланысты модельдерге негізделген. Құны мен тәуекелді талдау пайыздық мөлшерлемелер мен шарттарды бағалауды қамтиды.

- Шартты міндеттемелерге қатысты.

Шартты қарыз немесе міндеттемелер болуы мүмкін түсініктерді анықтау қажет.

Белгілі бір күнге дейін қабылданған міндеттер мен шартты міндеттемелерді мұқият қадағалау және олардың қарыздық немесе бюджеттік шығындарға айналуы үшін бағалау жүргізілуі керек. Міндеттемелер мен шартты міндеттемелерді, сондай-ақ қажетті бюджет қаражатын бөлуді санау керек. Қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді қаржылық тұрақтылыққа қатысты тұтастай алғанда экономикаға мүмкін ықпалын ескере отырып, осы міндеттемелер мен міндеттемелердің тәуекелін бағалау қажет.

Мемлекеттің борыштық саясатына қатысты шешім қабылдануы тиіс, ол мемлекеттік қаржының күрт қысымы мен өзгеруін болдырмау үшін ықтимал болашақ қаржылық шығындарды азайту үшін қажет. Заң шығарушы орган және тұтастай алғанда қоғам олардың көлемдері мен қозғалыстары туралы, сондай-ақ осы мәселе бойынша қабылданған шаралар туралы тиісті түрде хабардар болуы керек.

Соңында, микро-әкімшілік тұрғыдан алғанда, қарызды басқару нақты макроэкономикалық құрылыммен байланысты екендігіне көз жеткізу керек, сондықтан үкіметтер борыш пен макроэкономикалық көрсеткіштер арасындағы қатынастар, сондай-ақ мемлекеттік қарыздың өсуі тұрақты болып табылады. Аудиторлар билік органдары нақты макроэкономикалық негізде тұжырымдалған, борышты басқару жөніндегі тиісті шараларды қамтитын стратегияны әзірлеуге жеткілікті назар аударып жатқанын бағалауы керек.

4.4. Тіркеу, бақылау және мониторинг жүргізу

Мемлекеттік тіркеу және үкімет мәлімдеген деректердің негізгі сапа критерийлеріне сәйкес келуі және заңнамалық және азаматтардың олардың дәлдігі мен уақтылығын тексере алатын тетіктері бар екендігі маңызды. Бұл мәселе бойынша принциптер мен практикалар деректер сапасының стандарттарын қамтиды.

ИНТОСАИ, Халықаралық Валюта Қоры, Американдық Даму Банкі және Дүниежүзілік Банк, басқа ұйымдар арасында жоғары сапалы деректерге кепілдік беру үшін басшылық қағидаттары мен стандарттарын әзірлеуге қолдау көрсетті. Ең маңызды ұсынымдардың бірі ақпараттың ішкі жүйелілігін тексеруді, сондай-ақ әртүрлі дереккөздердегі деректерді мерзімді салыстырып тексеруді жүргізу болып табылады. Ақпараттар Атқарушы тарапынан тәуелсіз бағалауға жатады, бұл заң шығарушы органға және жұртшылыққа мемлекеттік есепшоттардың тұтастығы туралы ұсынылған есептердің жиналуына әкелуі тиіс.

Үкіметтің туындауы мүмкін тәуекелдерді өлшеу және бағалау үшін сенімді борышты басқару әдістерін пайдалану туралы осы мақсаттарға жету үшін сенімді және дәл ақпарат жинайтын және шығаратын ақпараттық жүйе қажет. Тіркелген тіркеу жүйесі келесі шарттарға сай болуы керек:

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

- Бюджетті, қазынашылық және мемлекеттік борыштық операцияларды есепке алудың бірыңғай есеп беру жүйесін пайдалану.

- Дерекқорда ақша, бюджет, сондай-ақ тікелей және шартты міндеттемелер туралы дәйекті ақпарат болуы тиіс; әртүрлі әкімшілік бірліктер мен олардың ішінде ақпарат ағынын жеңілдетеді.

- Есеп беру стандарттарын әзірлеуге жауапты бөлім бірыңғай есептілік жүйесін құруға, сондай-ақ оның мазмұны мен формасына қатысты есеп беру талаптарын қалыптастыруға тиіс.

- Ақпараттық жүйелердің эволюциясын тиімді басқару үшін түрлі қатынастар үшін жауапты қызметкерлер арасындағы үйлестіру. Ішкі бақылау шараларын қаржыландырудың негізгі мақсаты - қаржыландыру келісімшарттары, бюджет және ақшалай қаражаттардың қозғалысы туралы шешімдер қабылдау процесінде қарыздарды басқару бойынша жауапты тұлғаларға сенімді есеп беру. Мониторинг, негізінен, ұлттық және халықаралық ортадағы өзгерістерді олардың талдауларына енгізуге мүмкіндік беретін шешімдер қабылдаушыларға ақпараттандыру мақсатында өзгерістерді бақылаудың тиісті тетіктерін құруды қарастырады.

Қорытындылай келе, аудитор мемлекеттік қарызды тіркеуді және бақылауды нақтылау үшін және үкіметке қатысты міндеттемелер болуы мүмкін қаржылық шартты міндеттемелерді көрсету үшін мониторинг, бақылау және қадағалау жөніндегі нұсқауларды, нұсқауларды орындауға тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

9. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
10. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
11. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
12. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

Тақырып 2.1 Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер

1. Осалдықтың индикаторлары
2. Борыш тұрақтылығы индикаторлары

Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері

5. Әлсіздікті және берешектің орнықтылығын бағалау құзыреттілігі

Мемлекеттік қарыздың жай-күйін тексеру үшін екі үлкен индикаторлық топ қолданылады. Бірінші топтағы индикаторлар осалдығы немесе басым жағдайлардың қарыздың күйін бұзуы мүмкін қауіпті өлшейді; Екінші топтың көрсеткіштері үкіметтің жағымсыз жағдайлармен күресу қабілетін бағалайды. Біріншісі статистикалық көрсеткіштер болып табылады, өйткені олар белгіленген деректер бойынша бақыланатын деректерге негізделген; олар динамикалық болып табылады, себебі олар жоспарланған іс-әрекеттерге негізделген.

5.1. Зияндылық индикаторлары

Зияндылықты талдау үкімет тарапынан берешекті өтеуге қатысты қандай да болмасын жағдайды өлшейтін және алдын-алатын индикаторларды құруды талап етеді. Олар мына негізгі сұрақтарға жауап береді: мемлекет қазіргі жағдайды ескере отырып өз міндеттемелерін орындай

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

алады ма? Жағдайдың алдын алуға кедергі болатын элементтер немесе оқиғалар бар ма? Төмендегі көрсеткіштер статикалық болып табылады: • Барлығы қарыз индикаторлары

Шетелдік және ішкі қарыздың көрсеткіштері төлем уақытының сипаттамасын, төлем кестесін, пайыздық мөлшерлеме сезімталдығын және шетел валютасындағы қарыздың құрамын қамтиды.

Бұл көрсеткіштер сыртқы борышқа, экспортқа және жалпы мемлекеттік кірістерге, атап айтқанда, ЖІӨ-ге байланысты. Бұл көрсеткіштер борыш пен төлем опцияларының эволюциясын айқындауға және үкімет пен экономиканың кездесетін экономикалық жағдайында ауытқудың белгілерін анықтауда пайдалы. Дегенмен, олар белгілі бір мерзімге дейін ақпарат беретін мағынада шекараласады.

- Үкіметтің қаржылық жағдайын бағалау үшін қарыз / ЖІӨ, тапшылық / ЖІӨ, қаржылық шығындар / ЖІӨ, салық түсімі / ЖІӨ, салық түсімдері / қарызы немесе жиынтық кірістер / борыштар сияқты индикаторлар маңызды.

- ЖІӨ өсу қарқынымен салыстырғанда жалпы қарыздың өсу қарқынын білу маңызды.

- Қаржылық тұрақтылық индикаторлары активтердің және баланстан тыс позициялардың сапасын, кірістілігін, өтімді активтерін, ырғағын және несие өсуінің сапасын бағалайды.

- Борыштық стратегияның тұрақтылығын бағалауға жататын басқа да маңызды көрсеткіштер төлемнің орташа мерзімі (борыштық келісім-шарттар немесе облигациялар) және ұзақтығы болып табылады. Бірінші индикатор төлемнің аяқталу күніне дейінгі орташа ұзақтығын, ал екіншісі міндеттемелерді орындау үшін қажетті ақша ағымдарының дисконтталған құнын бағалайды.

- Валюта бағамдарының ауытқуының немесе мемлекеттік қарыз бойынша пайыздық мөлшерлемелердің әсері осындай айнымалыларға сезімталдыққа байланысты. Демек, шетел валютасындағы немесе өзгермелі немесе индекстелген пайыздық мөлшерлеме бойынша қарыздың үлесі ретінде қарыз құрылымының көрсеткіштері маңызды болып табылады

- Сыртқы борыш көрсеткіштері

- Сыртқы борыш / ЖІӨ. Бұл көрсеткіш төлем қабілеттілігін растау үшін пайдалы. Сыртқы мемлекеттік борыштың экспорттық табысқа қатынасы төлем қабілеттілігінің пайдалы шарты болып табылады, өйткені экспорт - бұл жүйенің өтімділігі үшін шетел валютасының маңызды көзі.

- Сыртқы борыштың кеңінен пайдаланылатын индикаторы - шетел валютасындағы борыштың жалпы қарызға қатынасы; Бұл борышқа қызмет көрсету және импорттың қажеттілігін жабу үшін шетел валютасын алу қажеттігін көрсетеді.

- Халықаралық резервтердің қысқа мерзімді қарызға қатынасы өтімділіктің пайдалы көрсеткіші болып табылады. Бұл көрсеткіш жыл ішінде экономиканың төлем жасау қабілеттілігін өлшейді. Бұл қатынас Judotti ережесімен анықталады. Халықаралық резервтердің айтарлықтай көлемі жаһандық капитал нарықтарында несие алуға қол жетімділіктің болмау ықтималдығын азайтады. Бұл сондай-ақ, елдің несие алушысы ретіндегі рейтингісін жақсартуға ықпал етеді және сонымен бірге сыртқы қарызға келісімшарттар жасау кезінде төмен шығынды ұсынады. Орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі.

- Құрылым индикаторлары: қарыздар арқылы алынған уақыт пен берешекке сәйкес нарықтық және нарықтық емес үлеске сәйкес сыртқы борыштың құрамы; немесе төлем құралдарына және шарттарына сәйкес.

- Ішкі борыш көрсеткіштері

- Ішкі борыш / ЖІӨ. Бұл төлем қабілеттілігін тексеру үшін пайдалы көрсеткіш.

- Құрылым индикаторлары: шетелдік меншік үлесі, индекстелген қарыз немесе ішкі борышқа шетел валютасындағы берешек, айырбас бағамы бойынша берешек және қысқа мерзімді берешек.

- орташа өтеу мерзімдері мен ұзақтығы. Орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі. Нарықтық және нарықтық емес қарыздарды қамтуы керек.

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

- Халықаралық валюта қорының (ХВҚ) деректері бойынша, осалдық көрсеткіштері мемлекеттік және қаржылық секторларды, үй шаруашылықтары мен жеке кәсіпорындарды қамтиды. Экономикадағы шиеленістердің салдарынан, сектордағы проблемалар қалғандарына әсер етеді. Осылайша, мемлекеттің тапшылығына күмән тудыруы валюта айырбастау деңгейінде алысатарлықты тудыруы мүмкін немесе банк секторындағы дағдарысқа алып келетін мемлекеттік борышқа құқығы бар банктерге деген сенімге нұқсан келтіреді.

ХВҚ-ның бақылау қызметінде қолданатын көрсеткіштерінің ішінде:

- Төлем уақытының сипаттамасын, төлем күнтізбелерін, пайыздық мөлшерлеме сезімталдығын және шетел валютасындағы құрамды қоса алғанда, сыртқы және ішкі қарызға қатысты индикаторлар. Сыртқы борыш, экспорт және ЖІӨ арасындағы қатынастар борыш пен төлем қабілеттілігінің эволюциясын анықтау үшін пайдалы көрсеткіштер болып табылады. Егер мемлекеттік сектордың үлкен қарызы болса, елдің төлем қабілеттілігін бағалау үшін қарыздардың кіріс коэффициенті де маңызды.

- резервтердің жеткіліктілік көрсеткіштері елдің өтімділік дағдарысынан аулақ болу қабілетін бағалау үшін маңызды болып табылады. Қорлар мен қысқа мерзімді қарыздардың қатынасы капитал нарықтарына қол жетімді елдердің осалдығын бағалаудың негізгі параметрі болып табылады.

- Қаржылық тұрақтылық көрсеткіштері елдің қаржы секторының күшті және әлсіз жақтарын бағалау үшін пайдаланылады. Оларға қаржылық институттарды капиталдандыру, активтердің сапасы, баланстан тыс позиция, кірістілік және өтімділік, сондай-ақ несие өсуінің ырғағы мен сапасы кіреді. Олар, мысалы, нарықтық тәуекелге, пайыздық мөлшерлемелердің ауытқуларына және айырбас бағамдарына қатысты қаржы жүйесінің сезімталдығын бағалау үшін пайдаланылады.

- Коммерциялық қарыздардың деңгейі мен төлем күнтізбесі бойынша жеке сектордың көрсеткіштері олардың айырбастау мен пайыздық мөлшерлемелердегі өзгерістерге әсерін бағалау үшін өте маңызды. Сондай-ақ тұтастай экономикаға әсер ететін қаржылық міндеттемелерді орындауда қиындықтарды көрсете алатын левередж, кірістілік, ақшалай қаражаттардың қозғалысы және фирманың қаржылық құрылымы да маңызды.

САИ-лер үкіметтерден борыштың осалдығын бақылау үшін кешенді индикаторлық жүйе құруды және тәуекелдерді басқаруды басымдықпен қамтамасыз етуді сұрай алады. Стратегиялар мен ықтимал әдістер қаржы осалдығын азайтуға ғана емес, қызмет көрсету шығындарын да қарыздың тұрақтылығына оң әсерін тигізе алады. Бұл индикаторлар материалдандыру ықтималдығы жоғары, мысалы, зейнетақылар, кепілдіктер, сот шешімдері, қаржы түсімдері және т.б. сияқты шартты міндеттемелерді ескеруі тиіс. Аудиторларға қарызды басқарумен айналысатындар сыртқы сыртқы қарызды өтеу мерзімдерінің деңгейін және сипаттамасын айқындаудың жақсы механизмдері бар екеніне сенімді болу маңызды. Бұл қарызға жауапкершілік жүктемесе де, бұл ақпарат шетел валютасының қажеттілігіне, демек, макроэкономикалық тепе-теңдікке ықтимал қысымды анықтауда өте пайдалы болуы мүмкін.

5.2. Борыштың тұрақтылығының көрсеткіштері

Борыштық тұрақтылықты үздіксіз талдау өте маңызды, сондай-ақ проблемалық сценарийлерге немесе стресстік жағдайларға тап болған кезде қарыздық динамикадағы модельдеу үрдістері. Тиімді аудиттер үкіметтің қаржылық тұрақтылығын өлшеуге мүмкіндік беретін әр түрлі баламаларды іздеулері керек, ол қарапайым тұжырымдамамен келешек кірістердің ағымдағы құны оның шығындарынан, оның ішінде борышқа қызмет көрсетуден үлкен екенін білдіреді. Осы тұжырымдамадан бастап, қарапайым байланыстарды анықтауға болады, бұл мемлекеттік қаржының жай-күйіне мониторинг жүргізу мүмкіндігін береді. Тұрақтылық шарасы үкімет шығыстар мен кірістердің бірдей жолын ұстай алады ма, немесе берешектің тұрақты болып қалуы үшін ЖІӨ-ге сәйкес түзетілуі керек пе деген сұраққа жауап беруге тырысады. Индикаторлар мынадай сұрақтарға жауап беруге арналған: Қаржылық саясат мемлекеттік борыштың жарылыссыз өсуінсіз мүмкін бе? Үкімет жарылғыш борыштың үрдісін болдырмау үшін салықты

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Пәннің оқу-әдістемелік кешені	Басылым: алтыншы
---	---	-------------------------------	------------------

көбейтуі немесе шығындарды азайту керек пе? Тұрақтылық көрсеткіштері, ең алдымен, ағымдағы экономикалық жағдайларға негізделген орталық сценарийге сәйкес есептеледі. Үкіметтің өз міндеттемелерін орындауға қабілетті екендігін анықтау үшін талдау экономиканың ағымдағы жағдайына сәйкес келетін макроэкономикалық айнымалылар жиынтығын қолданады. Дегенмен, бұл айнымалы мәндер үлкен өзгерістерге ұшырауы мүмкін немесе ықтималдығы бар. Сондықтан, мұндай өзгерістер болған кезде берешектің тұрақтылығын бағалау қажет. Осылайша, мемлекет қолайсыз жағдайда да өз міндеттемелерін орындай алады ма деп айтуға болады. Тұрақтылықты талдаудың басталуы - бұл мемлекеттің бюджеттік лимиті; Болашақ кірісінің ағымдағы құны оның шығындарынан, оның ішінде борышқа қызмет көрсетумен тең болуы тиіс. Бланшардтың пікірінше, егер нақты қарыз пайыздық мөлшерлемеге қарағанда жылдам өсіп кетпесе, қаржы саясаты тұрақты болады. Сонымен қатар, ЖІӨ-ге қатысты нақты борыш пайыздық ставка мен экономиканың өсу қарқыны арасындағы (оң) айырмашылыққа қарағанда тезірек өсуі мүмкін емес деп айтуға болады. Қарыздар мен түпнұсқа тапшылығына қоса, ЖІӨ-нің пайыздық көрсеткіші ретінде, үкіметтің уақытша бюджет лимитіне негізделген тұрақтылықты талдау басқа макроэкономикалық көрсеткіштерді қамтуы тиіс. Осы айнымалылардың белгілі бір мәндерін ескере отырып, түрлі көрсеткіштерді ұсынуға болатын негізгі сценарийді жасайды. Олардың бірі - қарыздың тұрақтылығын қамтамасыз ететін есептелген қажетті бастапқы пайда. Пайызды жинау қарызды арттырады, сондықтан оның тұрақты болуын қамтамасыз ету үшін өсіп отырған пайыздар бірдей соманың бастапқы артықшылығымен өтелуі тиіс. Осылайша, бұл көрсеткіш бастапқы артықшылығы пайыздық төлемдерді өтеуге және сол арқылы берешектің тұрақтылығын сақтауға тиіс соманы көрсетеді. Болжамдық профицит пен күтілетін арасындағы айырмашылық өміршең жолға жету үшін қажетті қаржылық түзету шарасы болып табылады. Мұндай талдау макроэкономикалық айнымалыларға қатысты жоғарыда айтылған болжамдарды талап етеді, өйткені пайыздар мен қарыздың мөлшері ЖІӨ-ге пропорционалды, оларға байланысты. Бұл мемлекеттік айналымдар мен шығыстар сияқты қаржы айнымалыларының мінез-құлқын болжаудың маңыздылығын көрсетеді. Талви мен Вег қаржы тұрақтылығын бағалау үшін жоғарыда аталған көрсеткіштің нұсқасын ұсынады. Олар бастапқы борыштың нақты пайыздық төлемдері мен тұрақты бастапқы артықшылығының арасындағы айырмашылыққа назар аударады. Осылайша, егер айырмашылық нөлге тең болса, қаржы саясаты тұрақты болады; егер бұл оң болса, онда кірістер мен шығыстардың жоспарланған траекториясы уақытша бюджет лимитімен сәйкес келмейді, өйткені ол пайыздық төлемдерді жабуға жеткіліксіз болады. Талдау үшін бастапқы артықшылық тұрақты деп есептеледі. Осы әрекеттер оның бағалауды жеңілдету үшін бірнеше болжамдарды талап етеді, бірақ қалыптасқан көрсеткіштер қаржылық саясат құралдарында қажетті өзгерістерді бағыттауға мүмкіндік береді.

Бюджеттік шектеулерден алынған осы көрсеткіштердің басқа нұсқасы ретінде, Бланшард қарыздың тұрақтылығын қамтамасыз ететін салық ставкасының және қадағаланатын салық мөлшерлемесінің арасындағы айырманы бағалауды ұсынады. Егер айырмашылық оң болса, демек, түзету талап етіледі, бұл салықтың ұлғаюын немесе шығындарды шектеуді білдіреді. Айырмашылық неғұрлым көп болса, соғұрлым дағдарысты немесе әдепкіді болдырмау үшін қажетті түзету қажет. Бұдан басқа, салық ставкасының бастапқы құнын ескеру маңызды, өйткені салықтарды ұлғайтудың өсу қарқынынан бастап қиынға соғуы мүмкін. Сипатталған тұрақтылық көрсеткіштері түрлі макроэкономикалық сценарийлерді ескеретін талдауға сәйкес болуы керек. Бұл өте маңызды, өйткені болжамды сценарийге негізделген өлшемдер немесе ұзақ мерзімді айнымалы мәндерді ескере отырып, сенімді сценарийлерді көрсетеді, бірақ макроэкономикалық айнымалылардағы осындай өзгерістер - мысалы, ЖІӨ-нің өсу қарқыны немесе пайыздық мөлшерлеме дағдарысқа әкелуі мүмкін қарыздың деңгейін төмендету. Сондықтан, бірнеше орталарда қарыздық үрдістерді талдау қажет. Жүктеме тесттері арқылы рецессияны қабылдап, белгілі бір мерзімге қарыздың үрдісін тексеруге болады. Пайыздық мөлшерлемелердің үлгілері, сондай-ақ экспорттық шикізат бағасының өзгеруі, айырбас бағамдары немесе шартты міндеттемелерді жүзеге асыру мүмкін. Осылайша, нарықта немесе кредиттік тәуекелдер осы зерттеуге енгізілген. Жоғарыда аталған әдістер рейтингтік агенттіктермен, инвестициялық банктен және кейбір халықаралық агенттіктермен мемлекеттік қаржының жай-күйін бағалау үшін пайдаланылады. Атап айтқанда, Халықаралық валюта қоры

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

осы көрсеткіштерді қаржы институтының мінез-құлқын зерттеу үшін қолданады. Қарыздың тұрақтылығын бағалау үкіметтің белгілі бір шығыстар мен кіріс жолына және негізгі макроэкономикалық айнымалыларға қатысты жорамалдарға сәйкес борыштық міндеттемелерін қанағаттандыра алатынын тексеру үшін қажет. Бұдан басқа, ол тұрақты жағдайға оралу үшін қажетті қаржы түзетулерінің шамасын анықтауға мүмкіндік береді.

Борышты басқару орталық үкімет бақылайтын негізгі қаржылық міндеттемелерді қамтиды. Сондықтан борыштық реттеушілер мен орталық банктің биліктері пайдаланылатын әртүрлі құралдардың өзара тәуелділігін ескере отырып, борышкерлік саясатының мақсаттарына, сондай-ақ экономикалық, қаржы және ақша-кредит саясатының мақсаттарына келісім беруі тиіс. Сондай-ақ, мемлекеттік қарыздың өсу деңгейі мен қарқындылығының тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін берешекті басқаруды нақты макроэкономикалық құрылыммен байланыстыру қажет. Осы тұрғыдан алғанда, осы болжамдар үшін шартты міндеттемелерді есте сақтау қажет. Түрлі елдердегі терең дағдарысқа алып келген тұжырымдардың бірі - бұл шартты міндеттемелер. Тіпті күтпеген жерден пайда болған олар бастапқыда қаралмаған ресурстарды талап етеді, олар тұрақтылық негізделген сценарийлерді толығымен өзгерте алады. Әрбір бағалау мен талдауды қарызды басқару үшін жауапты тұлғалар жүзеге асыруы керек, ал SAI бұл бағалаудың үздіксіз және мұқият жүргізілуін қамтамасыз етеді және олардың нәтижелері қарыздың тұрақтылығын растайды.

Тиісті берешек құрылымы дағдарыс қаупін азайтады, бірақ ол дұрыс қаржылық және ақша-кредит саясатымен қатар жүруі керек. Егер макроэкономикалық саясаттың контексті қанағаттанарлық болмаса, дағдарысты болдырмау үшін жеткілікті мөлшерде борышты басқару жеткіліксіз болады. Сондықтан мемлекеттік борыштық саясат кем дегенде мынадай факторларға байланысты болуы тиіс:

- жалпы мемлекеттік саясаттың ресурстардың бөлінуіне әсері есебінен экономикалық саясат;
- Ақша-кредит саясаты, мемлекеттік қарыздың ақша базасына әсері есебінен;
- Қаржылық саясат, ағымдағы және болашақ қатысушылар арасындағы қаржылық жүктеменің таралуын тепе-теңдікті қамтамасыз ету және қызмет көрсету мен борышты қалпына келтіруді қамтамасыз ету қажеттілігіне байланысты;
- Сыртқы борыштар сыртқы мемлекеттік борыштың мемлекеттік сыртқы борышының маңызды бөлігі болып табылатын төлемдер мен теңгерім саясатының айырбасталуы және теңгерімі, отандық және шетелдік валюталар арасындағы жалпы мемлекеттік қарыздың бөлінуі, сондай-ақ ішкі және сыртқы борышкерлердің арасында төлемдер мен төлем балансының саясатына әсер етуі мүмкін ;
- Валюта бағамының құбылмалылығын болдырмау үшін халықаралық резервтердің барабар деңгейі.

80 - жылдардағы борыштық дағдарыстардың көпшілігі мемлекет тарапынан қаржы-экономикалық саясаттың жетіспеушілігін жабу үшін жасалған келісімшарттардан туындады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

13. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
14. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
15. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
16. Марсель Кассар и Дэвид Фолкерте-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

Тақырып 2.2 Субъектілердің мінез-құлқы

1. Мекеме
2. Адам ресурстары

Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.

6. Субъектілердің сипаттамасы

6.1. Мекемелер

Мемлекеттік берешекті реттеу үшін жауапты мекемелерді бағалау - бұл өнімділік аудитінің маңызды міндеті. Занды тұлғалар мұндай ресурстарды экономикалық және әлеуметтік денсаулыққа жұмсаудың маңыздылығын ескере отырып, жан-жақты ақпаратқа сүйенуі керек. Мемлекеттік басқарудағы мекеменің тарихы талданып, оның қалай құрылғаны, уақыт өте келе атқарған міндеттері және ресурстарды өңдеуге қатысты проблемалар мен қатерлермен қалай күрескені; басқарудың лайықтары мен оның қалыптасқан саясаттары, сондай-ақ үкімет құрылымында саяси және институционалдық реттеу тарих барысында және түрлі мемлекеттік режимдерде. Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, мемлекеттік қарызды тиімді басқаруды қамтамасыз ету бойынша ескертулер мен жорамалдарды беруге жауапты мекемелердің күшті және әлсіз тұстарын анықтауға болады.

- Ұйымдастыру құрылымы.
- Қарызды басқару және оған қатысты функцияларға жауап беретін ұйымдық құрылымның парадигмасы ретінде қолдануға болатын қабылданған әмбебап үлгі жоқ. Алайда, тұтастай алғанда, барлық қажетті функцияларды орындауға арналған органдар немесе ұйымдар болуы керек:
 - Атқарушы орган. Бұл борыш бойынша жоғары орган; шешім қабылдау, бағдарлау және жалпы сипаттағы нормалармен байланысты саясатты, реттеуді және барлық нәрсені анықтау функциясын орындайды. Оның мүшелері жоғары санатқа бөлінеді: қаржы министрі және / немесе орталық банк басқарушысы.
 - бақылау және үйлестіру органы. Оның міндеттемелері - мониторинг және қадағалау. Оның қызметі нормативтік-құқықтық актілерді сақтау және қолдану арқылы жүзеге асырылады. Бұған қоса, бөлінген ресурстар белгілі бір стратегияны сақтау үшін атқарушы орган қабылдаған шешімдерге сәйкес жұмыс істейтініне көз жеткізуі керек.
 - Операциялық органдар. Операциялық функцияны екі кезеңге бөлуге болады: келіссөздер және техникалық қызмет көрсету. Келіссөздерге жауапты орган әртүрлі қаржы нарықтарында мемлекет үшін ұсынылатын несиелік шарттарын, сондай-ақ түрлі қаржыландыру көздерін талдауға тиіс. Ғаламдық стратегияға сүйене отырып, бұл орган ең жақсы жағдайларды алу үшін келіссөздер жүргізуге ұмтылады.

Қызмет жеткізушісі уақтылы төлем жасау үшін түрлі несиелерді бақылауға жауапты. Бұл орган әрбір төлем үшін қажетті қордың төлемдерін ескеріп, транзакциялардың көлемін тексеруі керек

- тіркеу органы. Бұл орган әрбір қарыз туралы толық ақпарат жинайды, бірақ бұл есеп беру перспективасына негізделмей, бірақ статистикалық сипатта болады; алайда есеп беру мен статистикалық жүйенің бар болуы мүмкін және қолайлы.
- Аналитикалық орган. Бұл органның салымы тіркеу органынан алынған ақпарат болып табылады. Талдаудан кейін бұл орган оны атқарушы, қызметтік және басқару органына беруі керек. Қарызды басқару жүйесін құрайтын барлық бөліктер

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

аналитикалық функцияны орындауы керек және оларды жұмысты ұтымды орындау үшін өз қызметін бағалауы және талдауы қажет екендігін атап өткен жөн.

Бұл органдардың орналасуына қарамастан және олар қандай да бір органға тиесілі болса, олардың арасындағы ең жақсы қарым-қатынас пен өзара қарым-қатынас бар.

• Борыштық және әкімшілік шығындар Әртүрлі елдердегі борыштық бөлімшелер даму дәрежесіне, олар қаржыландыруға өтінім беретін нарықтарға және тіпті келісімшарттар бойынша берешектің түріне қарай түрлі ұйымдастырушылық құрылымдарды қабылдады. Жоғарыда айтылғандарға қарамастан, аға аудитордың жақсы ұйымдастырылған борыштық басқару және басқару жүйесі ақпараттық ағымдарды оңтайландырады, сондай-ақ әр елдің қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін шешім қабылдау тұрақтылығын санайды және сәйкесінше.

Аға аудитор мыналарды растауы тиіс:

- Қызмет ауқымы ағымдағы жағдайға сәйкес жаңартылуы үшін үнемі бағалауға жататын заңдар, ережелер және нормативтік актілермен айқын анықталған.
- құзырлы департаменттердің міндеттері мен функцияларын егжей-тегжейлі сипаттайтын нұсқаулар бар.
- Ақпарат ағындарының егжей-тегжейлі сипаттамасымен әдістер анықтамасы бар.
- Тиісті ұйымдастырушылық құрылымы бар.
- Әрбір мемлекеттік қызметкердің міндеттерінің сипаттамасы бар.
- Берешекті басқару функцияларымен байланысты нақты шығыстарды анықтауға мүмкіндік беретін есеп беру жүйесі бар.

• Әкімшілік шығындар

Мұндай бағалау жалпы берешекке бөлінетін борыштық басқару шығыстарының сомасына тең мән индикаторы арқылы жүзеге асырылуы мүмкін; Нәтижесінде басқару шығыстарының жалпы қарызға қатынасы көрсетілген. Осы индикаторды пайдалана отырып, салыстырмалы талдау әлем ортасынан жоғары немесе төмен екенін анықтау үшін жүргізілуі мүмкін.

Борыштарды басқару процесінде туындаған әкімшілік шығыстарды нақты айқындау маңызды, өйткені әдетте жауапты департаменттер мен заңды тұлғалар қосымша қызмет атқарады. Әкімшілік құндылық индикаторын айқындау үшін үкіметтің есеп беру жүйесі анықталған және борышты басқарумен байланысты функциялар мен шығыстарды анықтауы керек.

Жалпы айтқанда, борыштың әкімшілік шығындарына олардың жарамдылығын бағалау үшін тексеру қажет болатын келесі ұғымдар кіреді:

- Адам және материалдық ресурстардан, бөлімдерден және қызметтерден тікелей шығындар.
- Инвестицияларға жауапты агенттер мен мекемелерге комиссияларды немесе қарызды ашуға арналған комиссияларды төлеу.
- Борыш берілетін елдерде салық төлемдері.
- Кепілгердің қауіпсіздігі немесе комиссиясы.
- нақты қарыз стратегиясына байланысты шығыстар.

6.2. Адами ресурстар

Мекеменің адам ресурстарына бағытталған саясатының мақсаты мекеменің қалыптасқан мақсаттарына барынша қол жеткізу үшін мекеменің қажеттіліктеріне жақсы

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

жауап беру. Сондықтан мекеме ең бәсекеге қабілетті қызметкерлерді жалдауға және өзінің адам ресурстарының ең жоғары деңгейін ұстауға қабілетті болуы керек;

Сондықтан кадрлық саясатты дамыту және жоғары бәсекеге қабілетті деңгейге жетуге дайын болу арқылы ол тартымды жұмыс беруші рөлін атқаруы тиіс. Көптеген үкіметтердің өз қызметін нығайту және жоспарлау жөніндегі күш-жігері өз қызметкерлерін дамытуға, оқытуға және олардың әл-ауқатын арттыруға бағытталған. Олардың барлығы мемлекеттік қызметтің құрылуына әкелді.

Қарызды басқару органдары ішкі бақылауды жүзеге асыра алатындықтан, лауазымды тұлғалардың тұтастығы мен этикалық құндылықтары ішкі бақылаудың тиімділігін сақтау үшін маңызды екенін ұмытпау керек. Шенеуніктердің мінез-құлқы мемлекеттік лауазымды тұлғалар үшін Халықаралық мінез-құлық кодексі ретінде кеңінен қолданылатын этикалық нормаларды сақтауға тиіс. Қызметкерлерге қатысты тағы бір маңызды элементі - олардың құзыреттілігі және білім деңгейі. Білімі, білімі мен қабілеті, оқыту, білім беру, тәжірибе және жауапкершілік позициялар мен лауазымдық нұсқаулықтардың каталогы ретінде белгілі құжатта көрсетілуі керек. Аудитор әрбір лауазымның жауапкершілік пен міндеттемелерді анықтайтын жеткілікті құқықтық негізге ие екеніне көз жеткізуі керек және әрбір лауазымды адам өзі атқаратын ұстанымның талаптарына сәйкес келетініне көз жеткізуі керек. Қарыздарды басқарудың тиімділігін өлшеу, қазіргі кездегі жетістіктерге қарамастан, даму мәселесі болды. Қарыздың осалдығы мен тұрақтылығын экономикалық реттеу мен ел үшін бар сыртқы ортаға негізделе алатындай жағдайда, олар есеп беруге тиіс бе? Борыштық шығындар және белгілі бір кезеңде халықаралық қаржы нарықтарында алынуы мүмкін берешектің шарттары, тұтастай алғанда елдің экономикалық және саяси денсаулығына негізделген. Дегенмен, аудитор оларды осы ұғымдарға қатысты берешектегі тенденциялардың негізінде бағалай алады. Мысалы, шығыстар, шарттар, валюталар, пайыздық мөлшерлемелер және келісімшарттық құралдар барған сайын қолайлы үрдісті көрсетеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

17. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
18. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
19. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
20. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

Тақырып 2.3 Есепке алу мүмкіндігі

Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.

Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымында (ЭЫДҰ) мүше елдерде «Қызмет сапасы» деп аталатын қазіргі үрдіс айтарлықтай дамыды. Оның мақсаты мемлекеттік органдардың лауазымды адамдарына жақсартылған қызмет көрсетуді талап ету және көтермелеу арқылы мемлекеттік мекемелердің жауап беру қабілетін және сезімталдықты арттыру үшін қажетті мемлекеттік сектордағы реттеуші реформаларды жасау болып табылады. Азаматтар шенеуніктердің жоғары сапалы тауарлар мен қызметтерді олар төлеген салықтар үшін үздіксіз жетілдіруді күтеді.

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

ЭБДҰ-ның Мемлекеттік басқару қызметі басылымында әкімшілік ретінде «Клиент ретінде қызмет ету» деп аталатын қызметінде клиенттерге қойылатын талаптарға сезімтал қызмет көрсету элементтері мыналар болып табылады:

- Ашықтық - тұтынушылар әкімшіліктің қалай жұмыс істейтінін білуі керек, әр міндет үшін кім жауапты және қандай құралдар күтпеген жағдайларда қолданылуы мүмкін.
- Клиенттердің қатысуы - тұтынушылар әкімшіліктен алатындарын пассивті алушылар ретінде қарастырғысы келмейді.
- Қол жетімділік - тұтынушыларға әкімшілікке жеке қол жеткізуі керек және оларға қарапайым және анық дайындалған ақпарат ұсынылуы керек. Сапа перспективаларына сәйкес, азамат барлық қолжетімді мемлекеттік ресурстарды есепке алудың қолайлы және уақытылы мүмкіндігін талап етуге құқылы.

Осылайша, мемлекеттік қарыздың тиімділігін тексеру мемлекеттік борыштарды реттеу туралы есептердің ашықтығын, уақтылы және сенімді екендігін тексеру үшін есепке алу мүмкіндігінің көрсеткіштерін пайдалануы керек. Жоғарыда келтірілген дәлелдер Халықаралық Валюта Қоры мен Дүниежүзілік Банк қызметкерлері дайындаған Мемлекеттік қарызды басқару жөніндегі нұсқаулықтан алынған екі болжамға негізделген. Осы бөлімде қолданылатын және нақты және нақты ұсынылған екі шарт:

- Егер мақсаттар мен саясат құралдары қоғамдық (қаржы нарықтарына) белгілі болса және егер билік олардың сақталуына елеулі үлес қоса алатын болса, операциялары тиімдірек болады.
- Ашықтық орталық банктердің, қаржы министрліктерінің және борыштық басқаруды жүзеге асыратын басқа да мемлекеттік мекемелердің жауапкершілігін арттыру арқылы басқаруды жақсартады.

Азаматтық-клиенттік қатынастарды қанағаттандыруға ықпал ететін іс-шаралар осы екі алғышартты орындауға бағытталған. Мұндай іске асыруды бағалау, атап айтқанда, мынадай мәселелерді ескере отырып, аудиторлық топтың жауапкершілігі болып табылады:

- Қарыздарды басқару үшін жауапты қаржы агенттіктерінің рөлі, жауапкершілігі мен міндеттерінің анықтығы.
- Шығыстар мен қабылданған тәуекелдерді бағалауды түсіндіретін борыштық басқару мақсаттары жұртшылыққа анықталады және жеткізіледі.
- Қарыздарды басқару операцияларының материалдық аспектілерін ашады.
- Үкіметтің шоғырландырылған қаржылық жағдайы туралы ақпарат пен қаржыландыруды есепке ала отырып, жұртшылық өткен, ағымдағы және күтілетін бюджеттік қызмет туралы ақпаратпен қамтамасыз етіледі. Мемлекеттік сектордың қаржылық жағдайы туралы ақпарат тұрақты түрде жариялануы керек, сондай-ақ шартты міндеттемелер туралы ақпарат.

ХВҚ дайындаған қаржылық айқындылық жөніндегі басшылық мемлекеттік ақпарат берудің төрт бағытын ұсынады: 1) жылдық бюджетті қамту; 2) бюджетті орындау және болжамдау; 3) шартты міндеттемелер және квазифискальдық қызмет; 4) борыштық және қаржылық активтер. Мемлекеттік қарызға қатысты ХВҚ үкіметтің азаматтарға өз қызметін қаржыландыру көлемін бағалауға және өз қарыздық міндеттемелерін орындауға, сондай-ақ барлық міндеттемелерді орындау үшін талап етілетін кіріс деңгейін бағалауға мүмкіндік беру үшін азаматтарға берешек және қаржы активтері құрылымы туралы ақпарат беруге тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

21. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономики, том 87, страницы 940-71.
22. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
23. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
24. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

4. Практикалық сабақтарды өткізу жоспары және оларды дайындау бойынша әдістемелік ұсынымдар

1. Мемлекеттік борыштың негізгі ұғымдары мен анықтамалары

Семинар сабағында белсенді жұмыс істеу үшін оқыту:

- мемлекеттік борышты дамыту ұғымын, мақсаты мен принциптерін ашу
- мемлекеттік борыштың жіктелуін, міндеттері мен көрсеткіштерін білу

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 2. Нормативтік және құқықтық база

Семинар сабағында белсенді жұмыс істеу үшін оқыту:

- ҚР "Мемлекеттік борыш тиімділігінің аудитін жүргізу бойынша өкілеттілікті жүзеге асыру" ИНТОСАИ-ны енгізу кезеңдерін білу
- ҚР Мемлекеттік борыш органдарының жүйесін білу - мемлекеттік борышты ұйымдастырудың шетелдік тәжірибесін зерделеу

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 3. Борышты реттеу бойынша құзыреті

1. Борыш құрылымы
2. Тәуекелді бағалау
3. Борышты басқарудың қажетті әдістері
4. Тіркеу, бақылау және мониторинг

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 4. Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер

1. Осалдықтың индикаторлары
2. Борыш тұрақтылығы индикаторлары

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 5 Субъектілердің мінез-құлқы

1. Мекеме
2. Адам ресурстары

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 6 Есепке алу мүмкіндігі

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті

Пәннің оқу-әдістемелік кешені

Басылым: алтыншы

5.БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ӨЗДІК ЖҰМЫСЫНА АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ОРЫНДАЛУЫ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛЫҚТАР

№ 1 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Мемлекеттік аудитте арнайы мақсаттағы аудиттың орны
2. ҚР «Мемлекеттік аудит» Заңымен танысу
3. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 2-3 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Өзіндік тексеру сұрақтарына жауап беру
2. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 4-5 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Берілген есептерді орындау
2. Тақырыптар 1-3 бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 6-7 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Мемлекеттік борыш схемасын құру
2. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 8-9 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Есептер шығару
2. Аудиторлық іріктеу
3. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 10-11 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Есептер шығару
2. Ұсынылған және өз беттеріңізше таңдап алған ғылыми әдебиет тізіміне сүйене отырып сұрақтарға жауап беру
3. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 12-13 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау
2. Есептер шығару
3. Тақырып бойынша өзіңіздің 2-3 (Casestudy) жазба түрінде өткізіңіз

№ 14-15 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Есептер шығару
2. Ұсынылған және өз беттеріңізше таңдап алған ғылыми әдебиет тізіміне сүйене отырып сұрақтарға жауап беру

1. : , . , , 2016, 213.

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі
«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМҚ

«Мемлекеттік аудит» кафедрасы
(кафедра атауы)

БЕКІТЕМІН
Экономикалық
факультетінің деканы
С.Б.Макыш
(қолы)
31 мамыр 2019 ж.

5B052100 – Мемлекеттік аудит

(бағытының шифры және атауы)

білім беру бағытының (тарының) білім алушыларына арналған

МВ 3227 Мемлекеттік борыш пәні бойынша

(пәннің толық атауы)

Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)

Нұр-Сұлтан
2019

ЕҰУ Ф 703-13-17 Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus). Бірінші басылым

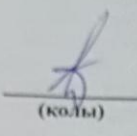
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті

Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)

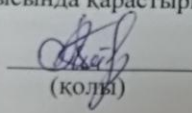
Басылым: бірінші

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
--	--	---	------------------

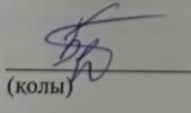
«Мемлекеттік борыш» пәні бойынша Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)
«Мемлекеттік аудит» мамандығы білім беру бағдарламасы негізінде құрастырылған

Құрастырған(дар) Ракаева А.Н. доценті м.а, э.ғ.к.
(қолы) (Т.А.Ә., лауазымы, ғылыми дәрежесі)

Кафедра отырысында қарастырылды, хаттама № 10 «25» 05 2019 ж.

Кафедра менгерушісі Бейсенова Л.З.
(қолы)

Факультеттің оқу-әдістемелік комиссиясының отырысында мақұлданды хаттама № 13
«31» 05 2019ж.

Факультеттің ОӘК төрағасы Бержанова А.М.
(қолы) (Т.А.Ә.)

ЕҰУ Ф 703-13-17 Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus). Бірінші басылым

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

Түсініктеме хат

1. Пәннің қысқаша сипаттамасы

«Мемлекеттік борыш» пәні «Мемлекеттік аудит» мамандығының білім алушыларын оқыту үшін таңдау компоненті болып табылады. Мемлекеттік борышты реттеу белгілі бір қызмет түрлерін реттейтін заңдар мен жалпы бағыттағы әкімшілік нормалар кешеніне негізделуге тиіс. Осы құқықтық база қарыз алуға, жаңа қаржы құжаттарын шығаруға, қарыз бойынша алынған ресурстарды инвестициялауға немесе орналастыруға, индоссамент немесе кепілдіктер беруге және жалпы борышты реттеу үшін талап етілетін кез келген іс-әрекеттер жасауға құзыретін нақты белгілеуге тиіс.

Пәннің мақсаты:

Мемлекеттік борыштың тұжырымдамалық схемасын зерделеу, мемлекеттік борыштың нормативтік – құқықтық базасын талдау, мемлекеттік борышты реттеу бойынша негізгі құзыреттерді анықтау, тіркеу, бақылау және мониторинг жүргізу, борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалай білу, субъектілердің мінез-құлқын талдай білу, есепке алу мүмкіндігі. Бұл білім мемлекеттік аудитор мамандарын даярлауда маңызды

Пәннің міндеттері:

- Мемлекеттік борыштың тұжырымдамалық схемасын зерделеу
- мемлекеттік борыштың нормативтік – құқықтық базасын талдау
- мемлекеттік борышты реттеу бойынша негізгі құзыреттерді анықтау
- тіркеу, бақылау және мониторинг жүргізу
- борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалай білу
- субъектілердің мінез-құлқын талдай білу

2. Пререквизиттер

Аталған пәнді меңгеру үшін _ экономикалық теорияны білу (сұраныс пен ұсыныс, бағаны қалыптастыру, мемлекеттің қаржылық саясаты), экономикадағы математика, мемлекеттік бюджет және қазынашылық (бюджет құрылымы, бюджеттік процесс), салық және салық салу (салық жүйесі субъектілері мен объектілері), корпоративтік қаржы(меншікті және тартылған қаражатты талдау, кірістерді қалыптастыру және бөлу), қаржылық менеджмент (тәуекелдерді басқару, кәсіпорынның қаржылық басқару), пәннің (пәндердің) меңгеру барысында игерілген білім мен дағдылар қажет.

Постреквизиттер

Аталған пәнді меңгеру барысында игерілген білім мен дағдылар келесі пәндерді меңгеруге қажет болып табылады: Магистранттың ғылыми-зерттеу жұмысы, магистрлік диссертацияны орындау.

3. Оқу жоспарынан көшірме

Курс _____
Семестр _____
Кредит саны _____

Сабак түрі	Жалпы сағат саны
Дәріс	30
Тәжірибелік сабақ	15
БӨЖ	90
Барлығы	135

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

МОДУЛЬДЕР БОЙЫНША ПӘННІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАРЫ
(академиялық сағатта)

№ апталар	Модульдің және бағдарламалық материалдардың атауы	Сағат саны
	Модуль 1. Модуль атауы	
	Дәрістер	14
	1.1. Мемлекеттік борыштың негізгі ұғымдары мен анықтамалары. <i>Дәріс-визуализация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері</i>	4
	1.2. Нормативтік және құқықтық база. <i>Дәріс-визуализация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері</i>	4
	1.3 Борышты реттеу бойынша құзыреті 1. Борыш құрылымы 2. Тәуекелді бағалау 3. Борышты басқарудың қажетті әдістері 4. Тіркеу, бақылау және мониторинг <i>Дәріс-презентация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері.</i>	6
	Тәжірибелік (семинар) сабақтар	7
	1.1 Мемлекеттік борыштың негізгі ұғымдары мен анықтамалары. <i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	2
	1.2. Нормативтік және құқықтық база. <i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	2
	1.3 Борышты реттеу бойынша құзыреті <i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	3
	БӨЖ	42
	Тақырып 1.1. 1.1 Ақпараттық база, мемлекеттік борыштың жүргізудің мақсаттары мен тәсілдері 1.2 ISSAI стандарттарының талаптарына сәйкес мемлекеттік борышты талдау жасау Тапсыру мерзімі: 1,2 апта	14
	1.1 Мемлекеттік борыштың нормативтік және құқықтық базасын талдау. 1.2 Реферат тапсыру Мерзімі: 3,4 апта	14
	1.3 Борышты реттеу бойынша құзыреті талдау жасау 1.4 Реферат тапсыру Мерзімі: 5,6,7 апта	14
	Модуль 1 бойынша барлығы	63
	Модуль 2.	
	Дәрістер	16
	2.1 Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер 1. Осалдықтың индикаторлары 2. Борыш тұрақтылығы индикаторлары <i>Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.</i>	5
	2.2. Субъектілердің мінез-құлқы 1. Мекеме 2. Адам ресурстары <i>Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.</i>	5
	2.3 Есепке алу мүмкіндігі <i>Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.</i>	6
	Тәжірибелік (семинар) сабақтар	8
	2.1 Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер 1. Осалдықтың индикаторлары 2. Борыш тұрақтылығы индикаторлары <i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	3
	2.3. Субъектілердің мінез-құлқы 1. Мекеме 2. Адам ресурстары	3

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

	<i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	
2.3 Есепке алу мүмкіндігі	<i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	2
БӨЖ		48
1.1 Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер. Мерзімі: 8,9 апта		16
1.2 Субъектілердің мінез-құлқы талдау жасау. Мерзімі: 10,11,12 апта		16
1.3 Есепке алу мүмкіндігі аудит жоспарын жасау Мерзімі: 13.14 апта		16
Модуль 2 бойынша барлығы		
БАРЛЫҒЫ		135

4. Пәннің қысқаша ұйымдастыру-әдістемелік сипаттамасы

Оқу жетістіктерін бақылау түрлері:

Аралық 1 Ауызша

Аралық 2 Ауызша

Қорытынды бақылау: Ауызша емтихан

Курстық саясат және рәсімдер

Барлық кабинеттердің магистранттарына кідіріссіз келу міндетті болып табылады. Сабақты жоғалтқан жағдайда, сабақтар деканат белгілеген тәртіппен өңделеді. Максимум ақтау үшін сыныптың тек екі өтуіне жол беріледі. Сессияға екі торт бір жолға тең. Оқудың екі жолдан көп болған жағдайда, болашақта Білім алушының мәселенің әкімшілік шешіміне дейін оқуға құқығы жоқ. Осы курста оқитын Білім алушытерге рұқсат етілмеген тұлғалардың болуына тыйым салынады.

Жұмысты уақтылы тапсыру керек. Барлық тапсырмаларды тапсырмаған магистрлер емтиханға жіберілмейді.

Тақырыпты қайталау және әрбір жаттығу сессиясына арналған материалдарды әзірлеу міндетті болып табылады. Оқу материалдарын меңгеру дәрежесі тестілеу немесе жазбаша жұмыстармен тексеріледі. Магистранттың тестілеуі ескертусіз жүргізілуі мүмкін.

5. Оқушылардың оқу жетістіктерінің нәтижелерін бағалау жүйесі

Білім алушылардың білімі, шеберлігі, дағдылары келесі жүйе бойынша бағаланады

Әріптік жүйе бойынша баға	Баллдардың сандық эквиваленті	Пайыздық көрсеткіші	Дәстүрлі жүйе бойынша баға
A	4,0	95-100	Өте жақсы
A-	3,67	90-94	
B+	3,33	85-89	Жақсы
B	3,0	80-84	
B-	2,67	75-79	
C+	2,33	70-74	Қанағаттанарлық
C	2,0	65-69	
C-	1,67	60-64	
D+	1,33	55-59	
D-	1,0	50-54	Қанағаттанарлықсыз
FX	0,5	25-49	
F	0	0-24	

Әріптік жүйе бойынша баға	Баллдардың сандық эквиваленті	Пайыздық көрсеткіші	Дәстүрлі жүйе бойынша баға	Критерий
A	4,0	95-100	Өте жақсы	Оқытылған материал бойынша терең әрі толық білімді; қарастырылып жатқан ұғымдардың,

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

				құбылыстар мен заңдылықтардың, теориялардың, олардың өзара байланысының мәнін толық түсінуді көрсете біледі. Оқытылған материал негізінде толық әрі дұрыс жауапты құрастыра біледі; негізгі ережелерді белгілеп, жауапты нақты мысалдармен және деректермен толықтыра алады; қорытындыны жалпылау, дәлелді талдау жасай алады. Пәнаралық және пән ішіндегі (бұрын алынған білім негізінде) байланыстарды орната біледі. Түсіндіруде шығармашылық қабілетін танытады.
A -	3,67	90-94		Сұрақтың мазмұны бағдарламаның талаптарына сәйкес толық, жүйелі түрде баяндай алады. Бағдарламада ұсынылған негізгі және қосымша әдебиетті терең игерген, өз ойын жеңіл түрде мазмұндай біледі. Талқыланып жатқан мәселеге кең, әрі жан-жақты талдау жасай біледі. Елеулі нақты қателердің болмауы. Қорытындысы дәлелді және нақты материалға негізделген. Жауап беру кезінде білім алушының өздігінен түзетілген, сұраққа байланысты тақырыптан 1-2 жеңіл-желпі үйлеспеушілік пен қателердің бар болуы.
B+	3,33	85-89	Жақсы	Оқытылған материалды толық біледі. Оқытылған теориялар негізінде толық әрі дұрыс жауаптың болуы; оқытылған материалды баяндауда, ұғымдарға анықтама беруде, ғылыми терминдерді қолдануда немесе қорытынды жасауда кейбір үйлеспеушілік пен қателердің болуы. Білім алушы жіберген қателерін оқытушының көмегімен түзете алады. Жалпы оқытылған материалды меңгеріп, нақты мысалдармен дәлелдей алады.
B	3,0	80-84		Жалпы Білім алушы берілген сұраққа дұрыс жауап береді, бірақ жауап беру үдерісінде маңызды басты деректердің жоқтығы, негізгі материалды меңгергенімен, оны саралай талдауда қиналып, мысалдармен нақты дәлелдей алмайды. Баяндау кезінде кейбір жіберген қателерін оқытушының жетекші сұрақтарына жауап беру арқылы өз жауабын түзей алады.
B-	2,67	75-79		Жауабы толық, бірақ жүйелі емес. Жауабында тақырыпқа байланысты елеулі ауытқулар бар. Негізгі ұғымдарды анықтауда жіберген қателерін түзетуге қиналған жағдайда қойылады
C+	2,33	70-74		Білім алушы берілген сұраққа толық жауап бермейді, тақырыптың, негізгі ережелердің мағынасын кеңінен аша алмайды. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды
C	2,0	65-69	Қанағаттана рлық	Білім алушы берілген сұраққа толық жауап бермейді, тақырыптың, негізгі ережелердің мағынасын кеңінен аша алмайды. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды
C-	1,67	60-64		Білім алушы нашар жауап береді, тақырыпты толық меңгермеген, жауаптарында елеулі қателер байқалады. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды.
D+	1,33	55-59		Білім алушы нашар жауап береді, сұрақтың мағынасын түсінбейді. сөйлеу мәнері төмен, көптеген қателер байқалады. Оқу материалын меңгермеген жағдайда қойылады.
D	1,0	50-54		Білім алушы берілген сұраққа толық жауап бермейді,

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

				тақырыптың негізгі ережелердің мағынасын кеңінен аша алмайды. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды
FX	0,5	25-49	Қанағаттанарлық	Өткен бағдарлама материалын білудегі елеулі кемшіліктері бар, егер Білім алушы оқу пәнінің мазмұнын жартысын меңгермеген болса, Одан әрі оқуды болдырмайтын іргелі қателер жасады. Ағымды, аралық және қорытынды бақылау нысандарында қарастырылған жеке тапсырмаларды орындамады, бағдарламада ұсынылған барлық негізгі әдебиеттермен жұмыс істемеді.
F	0	0-24		Білім алушы нашар жауап береді, тақырыпты толық меңгермеген, жауаптарында елеулі қателер байқалады. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды.

6. Пәннің оқу-әдістемелік қамтамасыз етуі -

№	Авторы, атауы, шығарылған жылы	Ақпараттық тасымалдаушы	Қол жетімді (дана.)	
			Кітапханада	кафедрада
Негізгі әдебиет				
1	«Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы- http://online.zakon.kz/	http://online.zakon.kz/		
2	Мемлекеттік аудит : оқу құралы / Б.А. Алибекова, А.Б. Зейнелгабдин, С.Б. Макыш, А.М. Мухаметқарим, С.Н. Нугербеков, Д.М. Нурхалиева, Б.О. Түребекова, С.К. Тажикенова, А.К. Карыбаев ; под редакцией К.Е. Джанбурчина ; Министерство образования и науки РК, ЕНУ им. Л.Н. Гумилев. – Астана : ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2016. – 374, [1] с. : ил. – (20 жыл Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті). – Библиогр. в конце гл. – 100 экз. – ISBN 978-601-301-719-8		50	
3	Сыртқы мемлекеттік аудиттің және қаржылық бақылаудың процедуралық нормативтерін бекіту туралы. 2016 жылғы 31 наурыздағы Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің нормативтік қаулысына 2-қосымша № 5-НҚ	http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600013647#z134		
1	ISSAI халықаралық стандарттары	http://www.eurosai.org/ru		
2	Дюсембаев К.Ш. Теория аудита: учебник - Алматы: Экономика, 2013		50	
3	Дюсембаев К.Ш. Теория и эволюция аудита: учебник - Алматы: Экономика, 2012		5	
4	V. Geist. State Audit: Developments in Public Accountability – Elsvier, 1981			
5	Лимская декларация руководящих принципов финансового контроля // Официальный сайт Счетной палаты. Режим доступа: http://www.ach.gov.ru . (дата обращения: 26.01.2015).			

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)</p>	<p>Басылым: бірінші</p>
---	--	--	-------------------------

Қосымша әдебиеттер				
6	Аренс А., Лоббек Дж. Аудит.Перевод с англ. – М.: Финансы и статистика, 2001		10	
7	Аудит Монгмери. Перевод с англ. – М.: Аудит, 1995		1	
8	Laura de Zwaan, Jenny Stewart, Nava Subramaniam (2011), "Management audit involvement in enterprise risk management", Managerial Auditing Journal, Vol. 26 Iss: 7, pp.586 – 604			
9	Gurdeep Singh Batra, NarinderKaur (2000),—Emerging Dimensions of Audit Accountability: A Case Study of Public Enterprise Management and Efficiency Audit in Indial, Managerial Auditing Journal, Vol. 8 Iss: 6.			

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

3. ОҚУ ПӘНІНІҢ ТАҚЫРЫБЫ БОЙЫНША ДӘРІС ТЕЗИСТЕРІ

Тақырып 1. Мемлекеттік борыштың негізгі ұғымдары мен анықтамалары

1. Кіріспе

2. Мемлекеттік борыштың тұжырымдамалық схемасы

Дәріс-визуализация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері

2003 жылғы маусымда ИНТОСАИ мемлекеттік борыш жөніндегі комитеті мемлекеттік борыш тиімділігінің аудиті үшін іс-қимыл саласының жобасын әзірлеуді мақұлдады. 2004 жылдың маусымында Мәскеуде өткізілген мемлекеттік борыш жөніндегі комитеттің отырысында бірінші нұсқа ұсынылды. Бұл жолы Софияда сіздің назарыңызға 2004 жылы ЖҚБО қатысушылары енгізген, елеулі үлес қосылған нұсқа ұсынылады.

Комитет осы мәселе бойынша жоғары қаржылық бақылау органдарының қызметіне әдіснамалық көмек көрсеткен тиімділік аудитінің әрекет ету саласын айқындай отырып, қорытынды жасайтын және барлық бұрынғы нәтижелерді байланыстыратын кешенді аудит рәсіміне енгізілген барлық күш-жігерді біріктіру қажет деп санады. Сондықтан қарастырылып отырған мәселелер INTOSAI-ға мүше елдердің барынша ықтимал санының нақты аспектілеріне кірмей-ақ қоғамдық мүдделерге ие болады.

Қызмет жұмыстың алты түрлі бағытына бөлінген. Біріншісі, аудитормемлекеттік борыш пен оған байланысты ұғымдардың герменевтикалық стандарттарға сәйкес айқын және сыныпталғанын тексеру үшін шарттарды қарастыруы тиіс деп болжайды.

Екіншісі, борышты әдістемелік және дәйекті реттеуді қамтамасыз ету үшін елдің нормативтік және құқықтық құрылымына енгізілуі тиіс мәселелерге арналған.

Үшіншісі алдыңғы қатарлы практикаларға сәйкес борышты реттеу жүргізіле ме, жоқ па анықтау үшін қажетті маңызды аспектілерді қамтиды. Біз төмендегілерді тексеруді ұсынамыз: (1) Үкіметте берешекті борышқа аудару жөніндегі стратегия бар екенін; (2) валюталар жоспарында борыш құрылымы, төлемнің басталу мерзімдері, мөлшерлемелер мен қаржы құралдары жоғарыда көрсетілген стратегияның құрамына кіретінін; (3) борышты реттеу қабылданған стратегияны кепілдендіру және қолдау мақсатында тәуекелді бағалауды қамтиды; (4) борышты реттеу тиісті қағидаттар мен әдістерге негізделгенін; (5) тіркеу және мониторинг жүйесі не енгізілгенін және олардың негізінде жоғары сапалы есептер жасалатындығын.

Төртіншісі статикалық және динамикалық индикаторлар арқылы даму осалдығы мен тұрақтылығына талдау жүргізу қажеттілігін білдіреді. Ол Үкіметтің басым жағдайда өз міндеттемелерін бере алатындығы үшін жауап береді. Талдау баламалы немесе тәуекелдік сценарийлер кезінде үкіметтің өз борышына қызмет көрсете алатындығын бағалауға арналған.

Жұмыстың бесінші бағыты борышты реттеуге жауапты мекеменің және оның персоналының тәртібі туралы, атап айтқанда, олардың құзыреттілігі, оқуы, тәжірибесі туралы, сондай-ақ олар сақтауы тиіс этикалық кодекс туралы қорытынды беру үшін аудитор жүргізуі тиіс бағалауға арналған.

Соңғы бағыт Үкіметтің мемлекеттік борыш, міндеттемелер мен тәуекелдер туралы ақпаратты уақтылы, жүйелі және ашық түрде хабардар ету және ашу міндетін қарастырады; сондай-ақ ол Үкіметтің толық, тұрақты және уақтылы есептер беру міндеттеріне арналған.

Ұсынылып отырған іс-әрекет саласы борышкер мемлекеттерге Әлеуметтік және экономикалық әсер етуді бағаламайды. Кейбір елдерде бұл мәселелер жоғары қаржы бақылау органдарының құзыретінен тыс болса да, комитет оларды жұмыстың болашақ бағыттары ретінде қарай алады және оларды жоғары қаржы бақылау органдарының атқарушы тұлғаларға осы мәселелерді шешу туралы заңды түрде кеңес бере алатын елдер пайдалана алады. Бір қарағанда, осы аспектіні талдау келесі сұрақтарды қарастыруы тиіс: Өтпелі экономикасы бар елдердің экономикалық дамуына мемлекеттік борыш қандай мөлшерде үлес қосты? Борышқа қызмет көрсету олардың дамуын қай шамада қиындатты? Қарыз мақсаты қандай болды? Ресурстар болмаған кезде ағымдағы жағдайлар қаншалықты өзгерер еді?

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

Үкімет шығарған облигацияларға байланысты ығыстыру әсері осы талдауда қаралмаған, сондай-ақ мынадай мәселелер: Жеке инвесторлардың Үкіметке берген ресурстары, капиталды қалыптастыру процесінде көп мультипликативті әсер етуді тұспа-тұс келе ме? Үкімет жасаған бөлу қандай және жеке инвесторлар жасаған бөлу қандай болады? Инвестициялаудың үлкен тиімділігіне кім жетеді? Жоғары қаржы бақылау органдары осы сұрақтарға жауаптарға қатысты маңызды рөл атқарады.

Елдің даму деңгейі борышты реттеуге әсер етуі мүмкін.

Елдің даму деңгейіне тән элементтер тәуекелді, осалдықты және тұрақты дамуды бағалау туралы тарауларда талқыланады. Елдің даму деңгейі төмен болған сайын, осы ұғымдарды талдау кезінде назар аудару мен сақтықты қажет етеді. Елдің даму деңгейі оның өз борышын тиісті түрде басқару қабілетіне әсер етуі мүмкін.

Мемлекеттік қаржы үшін борыштың маңыздылығын ескере отырып, тиімділік аудитін енгізу қажеттілігі айқын болып табылады. Бұл құжат аудиттің осындай түрін іске асыру үшін басшылық және ынталандыра алатын схеманы ұсынады. Бұл іс-әрекет аясы комитет қатысушыларының түсініктемелерімен, бақылауларымен және ұсыныстарымен жақсартылуы мүмкін.

Мемлекеттік борыш жөніндегі комитеттің пікірінше, белгілі бір ұғымдарды қолдануға күмәнданбау үшін борышты дұрыс анықтау нақты, дәл болуы тиіс. Анықтама (1) есеп үшін анық, оны түсіну оңай, (2) уақыт өте келе дәйекті, (3) талдау үшін жарамды және (4) белгілі бір тұжырымдамаларды қосуды қамтамасыз ету үшін толық болуы тиіс.

Борышты анықтау тарихи деректерді қалыптастыру үшін жағдай жасай отырып, оны реттеу, есепке алу және аудит мүмкіндігі бір негізде жүргізілуі үшін оның негізгі компоненттерін түсіндіруі тиіс. Бұдан басқа, анықтама салыстырмалы талдау жүргізу үшін әдетте халықаралық салада пайдаланылатын терминдерді ескеруге тиіс.

Мемлекеттік борыш тиімділігінің аудитін жүргізудің ең маңызды элементі тұжырымдамалық схема басқаруды, осалдықты, даму тұрақтылығын, субъектілердің құзыретін және есепке алу мүмкіндігін бағалауды жүргізуге мүмкіндік беретін борышты кеңінен айқындауды қамтиды. Борыштың концептуализациясы орталық үкіметтің, оның ұйымдарының, оның фирмаларының, үкіметтік қаржы жүйесінің (даму банктерінің), Штаттар Үкіметінің және муниципалдық үкіметтердің, қаржы органының, шартты міндеттемелер мен жасырын міндеттемелердің әлеуетті болуын жалпы борыш қамтуы тиіс.

Шартты міндеттемелер белгілі бір оқиғалардың басталуына байланысты орындауға қойылуы мүмкін немесе орындалмауы мүмкін мемлекет өзіне алған міндеттемелерді білдіреді, сондықтан олардың орындалуы немесе олар сөзсіз болуы мүмкін көлемдер белгісіз болып табылады немесе болашақ оқиғалардың нәтижесі бола отырып, белгісіздіктің кейбір дәрежесін білдіреді.

Жасырын міндеттемелер-бұл есептелетін, қаржылық немесе бюджеттік тізілімдерде көрсетілмеген және белгілі бір уақытта ұлттық борыш ретінде ажырамас болып табылатын міндеттемелер. Бұл үкімет ресми білмейтін және аудит нәтижесінде немесе қандай да бір талап бойынша ашық болатын міндеттемелер. Бұл міндеттемелер әдетте мемлекетке тиесілі өндірістік корпорацияларда, қаржы агенттіктерінде, трастарда немесе талап-арыздар қаралатын немесе экспроприация жолымен өтеу туралы рекламациялар берілетін сот процестері сияқты жағдайларда болады.

Жоғары қаржылық бақылау органдары мемлекеттік борышты басқарудың барлық тәсілдерін тиімділік аудитінің сол жобасында тексеруге тиіс екендігін кең анықтай алмайды. Кейде мәселелерді тудыратын белгілі бір әдістердің арасында басымдықтарды бөлу ұсынылады. Әрбір ЖҚБО өзінің материалдық және адам ресурстары мен құқықтық базасына сәйкес әр түрлі кезеңдерде борышты реттеуге қатысатын әр түрлі салаларға жүйелі ықпал ету стратегиясын айқындай алады. Аудиттердің ерекше мәселелерімен байланысты болуы ұсынылады, бірақ талдау мазмұнды ұсынымдар беру және борышты реттеудің неғұрлым тиімді әдістерін қолдау мақсатына қол жеткізу үшін барабар шоғырланумен және жоғары сапамен жүргізілуі ұсынылады.

Аудиторларға кем дегенде тұжырымдамалық схемадағы элементтерді қарау ұсынылады. Бұл элементтер Дүниежүзілік банк пен Халықаралық валюта қоры дайындаған фискалдық тәуекелдер кестесінде қамтылған.

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
2. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
3. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
4. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

Тақырып 2. Нормативтік және құқықтық база.

1. Мемлекеттік борышты реттеу
2. Нормативтік және құқықтық база

Дәріс-визуализация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері

Мемлекеттік борышты реттеу белгілі бір қызмет түрлерін реттейтін заңдар мен жалпы бағыттағы әкімшілік нормалар кешеніне негізделуге тиіс. Осы құқықтық база қарыз алуға, жаңа қаржы құжаттарын шығаруға, қарыз бойынша алынған ресурстарды инвестициялауға немесе орналастыруға, индоссамент немесе кепілдіктер беруге және жалпы борышты реттеу үшін талап етілетін кез келген іс-әрекеттер жасауға құзыретін нақты белгілеуге тиіс.

Құқықтық және нормативтік база мемлекеттік борышты реттеуді бақылауды жүзеге асыратын барлық органдарда өкілеттіктер мен функцияларды қамтамасыз етуге тиіс. Борышты реттеу кезінде функцияларды бөлудің әртүрлі нұсқалары бар, бірақ әрбір жағдайда конституциялық негіз әрбір қатысушы ұйым үшін мүмкіндіктерді, олардың арасындағы үйлестіруді, сондай-ақ шешімдер қабылдау үшін қажетті ақпарат алмасуды және шартты міндеттемелер шегін айқындауы тиіс.

Бүкіл әлем бойынша саяси Конституциялардың көпшілігі индоссаментке, мемлекеттік борышты сатып алуға және реттеуге қатысты сақтауға тиіс жалпы нұсқауларды қамтиды деп айтуға болады. Жалпы айтқанда, әрбір елдің әкімшілік және конституциялық құқығы анықтамалар, міндеттемелер, бюджетті және бюджеттен тыс қызметті үйлестіру схемалары туралы ережелерді, үкіметтің орталық банк және қоғамдық қаржылық және қаржылық емес фирмалар және т. б. сияқты басқа заңды тұлғалармен қарым-қатынасын қамтиды. Бюджеттен тыс шығыстар заңмен қамтылуы тиіс, өйткені олар қарыз ретінде өндіріп алынуы мүмкін, осылайша, проблеманы ұсына аламыз, өйткені бюджет ережелерінің сақталмағандығы туралы ықтималдық бар.

Жалпы айтқанда, қарыз келісім-шарттарын мақұлдау үшін конгресс жауап береді. Сатып алу, реттеу және есеп беру жөніндегі міндеттемелерді атқарушы билік көтереді. Міндеттемелер анық тұжырымдалуы тиіс; әйтпесе үкімет ішіндегі коммуникация мен үйлестіру, сондай-ақ шешімдер қабылдау процесі мен есепке алу мүмкіндігі зардап шегуі мүмкін.

Әрбір елде келесідей аспектілерді анықтайтын және бейнелейтін құқықтық негіз болуы маңызды:

- Мемлекеттік борышқа қатысты саясат пен стратегияны қалыптастыру.
- Максаттарды айқын анықтау және борышты бөлу
- Мемлекет атынан несие алу үшін тағайындалған орган немесе федералдық агенттік және сатып алынған борыш бойынша төлем талаптары
- Борыштық келісімшарттарды мақұлдауға жауап беретін орган
- Борыштық келісімшарттарға қол қоюға уәкілетті органдар
- Мемлекеттік борышты тіркеуге және реттеуге жауап беретін, мемлекеттік кредиттің қатысуымен барлық мәмілелерді жүргізуге және шешуге және кредиттік мәмілелер бойынша кепілдіктер беруге жауап беретін органды немесе облысты анықтау. Аудиторлар

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

борышты реттейтін органның болуына қарамастан, бұл міндеттердің нақты бөлінгеніне көз жеткізуі тиіс.

- Мемлекет кепілгер болатын жағдайлар мен шарттар
- Қарыздың жай-күйі туралы және жалпы ақпаратқа көпшілік алдында қол жеткізу туралы есептерді жариялауға қатысты міндеттемелер

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

5. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
6. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
7. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
8. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

1.3 Борышты реттеу бойынша құзыреті

1. Борыш құрылымы
2. Тәуекелді бағалау
3. Борышты басқарудың қажетті әдістері
4. Тіркеу, бақылау және мониторинг

Дәріс-презентация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері

Борышты реттеуді қажетті көлемде және қажетті мерзімде қаржы ресурстарын алу үшін, сондай-ақ ықтимал ең аз баға бойынша борышқа қызмет көрсетуді жүзеге асыру үшін қажетті операциялар ретінде анықтауға болады. Борышты реттеудің негізгі мақсаты Үкіметтің қызметін қамтамасыз ету үшін ең аз ықтимал баға бойынша тұрақты қаржыландыруды сатып алу болып табылады. Борышты реттеу төрт тұжырымдаманы: валюталарға, иеленушілерге, ставкаларға, шарттарға, құралдарға және шарт тараптарына сәйкес борыш құрылымын; келісімшартқа тән тәуекелдерді бағалауды; реттеудің тиісті әдістерін; және тіркеудің, бақылаудың және мониторингтің бүкіл процесін айқындауға тиіс қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді жоспардан бастап кредит бойынша келісімшарттар жасауды қамтиды.

Борыш жоспары тәуекел мен шығыстар мақсаттарына қол жеткізу, төлем міндеттемелерін сақтау және келісім-шарт жасасушы Үкімет белгілеген борышты реттеудің қандай да бір өзге мақсатын қанағаттандыру үшін келісілген қаржыландыру алу мақсатында борышты реттеу жөніндегі стратегияны әзірлеуден және ресімдеуден тұрады. Қабылданған стратегия үкіметтің қаржылық талаптарын сақтауды және тиісті тәуекел дәрежесін ескере отырып, қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді перспективада ең төмен ықтимал баға бойынша төлем міндеттемелерін орындауды қамтамасыз етуі тиіс. Осы тұрғыдан алғанда, борышты реттеу жоспарымына дайыма мақсаттарға қол жеткізуге бағытталған қызмет түрлерін қамтуы тиіс:

- Үкіметтік қазынаның өтімділігіне кепілдік беру
- Үкіметтің өтімділігін қорғайтын борыш бойынша төлем мерзімдерінің басталу құрылымына сене алады.
- Байланысты тәуекелдер мен ең төмен бағаны ескере отырып, шығыстар, ставкалар мен шарттар арасындағы тепе-теңдікті қолдау.

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

- Сыртқы нарықтармен барабар үйлестіруді белгілеу.
- Тиімді ішкі капитал нарығын орнату және қолдау.
- Есепке алу мүмкіндігін қамтамасыз ететін қатаң және нақты әдіснамаға негізделген тіркеудің жүйесінің болуы.

Мемлекеттік борыш жоспарын орындау үшін мақсат-стратегиямен ұштасатын жедел қызмет бағдарламасын әзірлеу қажет, ол облигацияларды сату рәсімдерін қамтуы, кредитормен қарым-қатынасты қолдауы және борыш деңгейлері мен оның тәуекелдері туралы ақпарат беру үшін бақылау жүйесін құруы тиіс. Мемлекеттік борышты реттеуді жеделдетуге бірінші қадам оған қызмет көрсетуге ақы төлеу кепілдендірілген және уақыт бойы тегіс өтетіндей борышты құрылымдауды қамтамасыз ету болып табылады.

4.1. Борыш құрылымы

Борыш құрылымын бағалау әртүрлі айнымалыларды қамтитын кешеннен тұрады: валюталар, иеленушілер, пайыздық мөлшерлемелер, шарттар, құралдар және үкіметтік ұйымдар.

Борыш құрылымына байланысты әлеуетті проблемаларды бағалау үшін пайдаланылатын кейбір индикаторлар мыналар болып табылады:

- Тіркелген борыштың қысқа мерзімді борышқа арақатынасы. Тіркелген борыш- бұл төлемнің басталу мерзімі немесе қайта қаржыландыру мерзімі 12 айдан астам мерзімді құрайтын борыш; қысқа мерзімді борыш-бұл төлем мерзімі бір жыл ішінде басталатын борыш. Сондай-ақ бір жылдан кем мерзімге орналастырылған борыш пен неғұрлым ұзақ мерзімге орналастырылған борыш арақатынасының коэффициентін талдау қажет. Мұндай арақатынас төлем мерзімінің басталу күнтізбесі бойынша міндеттемелерді орындау үшін Үкіметтің уақыт индикаторы болып табылады. Осылайша, инвестициялар немесе жобаны жетілдіру үшін неғұрлым ұзақ мерзім оларға ақы төлеу үшін ресурстарды беруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, егер борыштың негізгі бөлігі тіркелген борыш болып саналатын болса, екінші арақатынас неғұрлым қолайлы болады.

- Төлем мерзімі басталатын борыштардың сипаттамасы: төлемнің орташа басталу мерзімі және ұзақтығы. Осы бағалауды жүргізу үшін ішкі және сыртқы айналымдағы барлық құралдардың жазбасы болуы қажет. Осы сипаттама оған ақы төлеу үшін шетел валютасында қажеттілік болатын шарттар мен уақытқа қатысты борыш сипаттамасын қамтиды. Диверсификация портфолио.

- Үкіметтер ішкі және сыртқы нарықтарда тиімділікті қамтамасыз ету үшін аяқталатын мерзімдердің спектрі берілетін өкімдік құжаттардың жеткілікті саны бар екеніне көз жеткізуі тиіс. Мерзімдерден басқа, портфолионды әртараптандыру валютаға және төлем шарттарына қатысты таңдау ұсынады. Әртараптандырудың дәрежесі неғұрлым көп болса, соғұрлым валюта құнының өсу тәуекелі аз, ол сатып алынған борышты неғұрлым қымбат ете алады.

- Әр түрлі жіктемелерге сәйкес ішкі борыш пен сыртқы борыштың арақатынасы (валюта немесе иесіне) Ішкі борыш төмен тәуекел деп саналады, өйткені үкімет ішкі борышты реттеу үшін көп элементтерді қамтиды.

- Нарықтық борыш (облигациялар) және нарықтық емес борыш (банктік кредиттер, мысалы) арақатынасы. Нарық шарттарына байланысты облигациялар шығару немесе банк несиелері ыңғайлы немесе қажет болуы мүмкін. Көп жағдайда халықаралық организмдерге жүгінуге ұқсас деп саналады.

- Борышты ақылға қонымды реттеу борышты реттеу әдістерінің тиімділігін өлшеу үшін мақсаттарды қамтуы тиіс

4.2. Тәуекелді бағалау

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

Борышты реттеу стратегиясы мемлекеттік борыш құрылымынан, сондай-ақ бағалаудың әртүрлі әдістерінен шығарылатын ішкі тәуекелдердің әртүрлі индикаторлары негізінде бақыланады және бағаланады.

Тәуекелді бағалау-бұл борышты реттеуге жауап беретін ұйымдарды өз міндеттемелерін орындау мүмкіндігін, сондай-ақ осындай күтпеген жағдайлардың туындау ықтималдығын айыратын жағдайлар мен оқиғалар анықталатын процесс.

Мемлекеттік борышты реттеу туындауы мүмкін ең жиі болатын тәуекелдер мыналар болып табылады:

- Нарықтық тәуекел. Бұл борышқа қызмет көрсету жөніндегі шығыстарға әсер ететін пайыздық ставкалар, айырбастау ставкалары, тұтыну тауарларының бағалары, валюталар және т. б. сияқты нарықтық бағалардағы өзгерістерге байланысты тәуекелдермен айқындалады.

- Жаңартылатын тәуекел. Борыш ерекше жоғары құны бойынша немесе төтенше жағдайларда қайта бастауға тура келетін тәуекел, ол мүлдем қайта жандана алмайды. Үкімет өз қарыздарын төлей алмаса, оларды ұзартуға мәжбүр болады. Бұл тәуекелді жеңудің жалғыз жолы-келісім-шартта төлемнің басталу мерзіміне қатысты ақылға қонымды талаптарды қарастыру.

- Өтімділік тәуекелі. Өтімділік тәуекелінің екі түрі бар: біріншісі сұраныс болмаған кезде акцияларды орналастыруға тырысқан кезде қарыз берген тұлғалар ұшырайтын айыппұл салуға байланысты. Тәуекелдің екінші түріне қарыз алушылар тап болған жағдайда, қысқа уақыт кезеңі ішінде қарыз арқылы қолма-қол ақша алуда күтпеген ақшалай міндеттемелерге немесе ықтимал қиындықтарға байланысты активтердің өтімділік көлемі тез азаюы мүмкін болатын жағдайға байланысты. Бұл тәуекелді дұрыс бағалау Үкіметтің өтімді активтерін қатаң және толық тіркеуді талап етеді.

- Бюджет түсімдерінің қалаған мақсаттарына қол жеткізбеу тәуекелі (салықтық және салықтық емес түсімдер). Дәрменсіз борыш тәуекелі пайыздық мөлшерлемелер немесе айырбас мөлшерлемелері сияқты қолданыстағы борышқа тікелей әсер ететін факторларға ғана емес, сондай-ақ түсімдерді жинау жүйесі көзделген мақсаттарға жетпейтін тәуекелге де байланысты. Егер олар қол жеткізе алмаса, қарызтөленбейді. Бұл тәуекелді жеңілдету үшін Үкімет түсімдерді жинау жөніндегі өз қызметтерінің тиімділігін арттыруы тиіс.

- Кредиттік тәуекел. Қарыз алушылар немесе басқа да қаржы активтерін алушылар немесе қаржылық келісім-шарттардың контрагенттері қарыздарды немесе өзге де қаржы активтерін өтемейтін тәуекел. Бұл сондай-ақ Үкімет берген облигациялар кредиттік нарықта қабылданбайтын жағдаймен байланысты. Бағалы қағаздар халықаралық қаржы нарықтарында қабылданбаған кезде, бұл құжаттардың жоғары тәуекелімен немесе мөлшерлеме ұсынылмауымен байланысты.

4.3. Қажетгі борыштарды басқару әдістері

Барлық үкіметтерге берешекті басқару мақсаттарын, қолайлы тәуекелдерді, шартты міндеттемелерді орындау жолдарын және ұсынылған ресурстарды қадағалау критерийлерін белгілеу үшін әртүрлі таңдау жасалады. Шартты, сондай-ақ жасырын жасырын міндеттер қаржылық тәртіптің конституциялық негізін құрған үкіметтермен сандық деп танылады және танылады. Австралияда, Канадада, Германияда және Нидерландыда көп деңгейлі бюджеттеу және есеп беру тәжірибесі жақсы мысал болып табылады.

Аудитор тиісті борыштық басқару әдістерінің болуын растауы тиіс:

- шарттық қарыздарға қабылданған, жана құралдар шығаратын, үкіметтің атынан мәмілелер жасайтын немесе мәміле жасайтын адамдардың функцияларын нақты анықтайтын құқықтық және нормативтік база. Сондай-ақ, мемлекеттік борыштық басқару

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

бөлімдерінің делегация құрамына кіретін және әрбір қатысушы заңгерлік ұйымның жауапкершілігінің нақты және нақты сипаттамасын қамтитын операциялық құрылымы бар-жоғын тексеру керек.

Тәуекелдер мен шығындарды салыстыру. Борыштық менеджерлер борыштық портфельдегі шығындар мен тәуекелдер арасындағы тепе-теңдікті анықтауға және өлшеуге мүмкіндік беретін шеңбер құру қажет. Тәуекелді бағалау үшін борыштық менеджерлер тұрақты түрде бұрмалау портфолиосының сынақтарын жүргізуі керек. Бұл тестілер, әдетте, отандық және шетелдік қаржы нарықтарындағы жаңартылатын тәуекелдер немесе жоғары құбылмалылық сияқты үкімет немесе тұтас елдің алдында тұрған соққылармен өзара байланысты модельдерге негізделген. Құны мен тәуекелді талдау пайыздық мөлшерлемелер мен шарттарды бағалауды қамтиды.

- Шартты міндеттемелерге қатысты.

Шартты қарыз немесе міндеттемелер болуы мүмкін түсініктерді анықтау қажет.

Белгілі бір күнге дейін қабылданған міндеттер мен шартты міндеттемелерді мұқият қадағалау және олардың қарыздық немесе бюджеттік шығындарға айналуы үшін бағалау жүргізілуі керек. Міндеттемелер мен шартты міндеттемелерді, сондай-ақ қажетті бюджет қаражатын бөлуді санау керек. Қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді қаржылық тұрақтылыққа қатысты тұтастай алғанда экономикаға мүмкін ықпалын ескере отырып, осы міндеттемелер мен міндеттемелердің тәуекелін бағалау қажет.

Мемлекеттің борыштық саясатына қатысты шешім қабылдануы тиіс, ол мемлекеттік қаржының күрт қысымы мен өзгеруін болдырмау үшін ықтимал болашақ қаржылық шығындарды азайту үшін қажет. Заң шығарушы орган және тұтастай алғанда қоғам олардың көлемдері мен қозғалыстары туралы, сондай-ақ осы мәселе бойынша қабылданған шаралар туралы тиісті түрде хабардар болуы керек.

Соңында, микро-әкімшілік тұрғыдан алғанда, қарызды басқару нақты макроэкономикалық құрылыммен байланысты екендігіне көз жеткізу керек, сондықтан үкіметтер борыш пен макроэкономикалық көрсеткіштер арасындағы қатынастар, сондай-ақ мемлекеттік қарыздың өсуі тұрақты болып табылады. Аудиторлар билік органдары нақты макроэкономикалық негізде тұжырымдалған, борышты басқару жөніндегі тиісті шараларды қамтитын стратегияны әзірлеуге жеткілікті назар аударып жатқанын бағалауы керек.

4.4. Тіркеу, бақылау және мониторинг жүргізу

Мемлекеттік тіркеу және үкімет мәлімдеген деректердің негізгі сапа критерийлеріне сәйкес келуі және заңнамалық және азаматтардың олардың дәлдігі мен уақтылығын тексере алатын тетіктері бар екендігі маңызды. Бұл мәселе бойынша принциптер мен практикалар деректер сапасының стандарттарын қамтиды.

ИНТОСАИ, Халықаралық Валюта Қоры, Американдық Даму Банкі және Дүниежүзілік Банк, басқа ұйымдар арасында жоғары сапалы деректерге кепілдік беру үшін басшылық қағидаттары мен стандарттарын әзірлеуге қолдау көрсетті. Ең маңызды ұсынымдардың бірі ақпараттың ішкі жүйелілігін тексеруді, сондай-ақ әртүрлі дереккөздердегі деректерді мерзімді салыстырып тексеруді жүргізу болып табылады. Ақпараттар Атқарушы тарапынан тәуелсіз бағалауға жатады, бұл заң шығарушы органға және жұртшылыққа мемлекеттік есепшоттардың тұтастығы туралы ұсынылған есептердің жиналуына әкелуі тиіс.

Үкіметтің туындауы мүмкін тәуекелдерді өлшеу және бағалау үшін сенімді борышты басқару әдістерін пайдалану туралы осы мақсаттарға жету үшін сенімді және дәл ақпарат жинайтын және шығаратын ақпараттық жүйе қажет. Тіркелген тіркеу жүйесі келесі шарттарға сай болуы керек:

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

- Бюджетті, қазынашылық және мемлекеттік борыштық операцияларды есепке алудың бірыңғай есеп беру жүйесін пайдалану.

- Дерекқорда ақша, бюджет, сондай-ақ тікелей және шартты міндеттемелер туралы дәйекті ақпарат болуы тиіс; әртүрлі әкімшілік бірліктер мен олардың ішінде ақпарат ағынын жеңілдетеді.

- Есеп беру стандарттарын әзірлеуге жауапты бөлім бірыңғай есептілік жүйесін құруға, сондай-ақ оның мазмұны мен формасына қатысты есеп беру талаптарын қалыптастыруға тиіс.

- Ақпараттық жүйелердің эволюциясын тиімді басқару үшін түрлі қатынастар үшін жауапты қызметкерлер арасындағы үйлестіру. Ішкі бақылау шараларын қаржыландырудың негізгі мақсаты - қаржыландыру келісімшарттары, бюджет және ақшалай қаражаттардың қозғалысы туралы шешімдер қабылдау процесінде қарыздарды басқару бойынша жауапты тұлғаларға сенімді есеп беру. Мониторинг, негізінен, ұлттық және халықаралық ортадағы өзгерістерді олардың талдауларына енгізуге мүмкіндік беретін шешімдер қабылдаушыларға ақпараттандыру мақсатында өзгерістерді бақылаудың тиісті тетіктерін құруды қарастырады.

Қорытындылай келе, аудитор мемлекеттік қарызды тіркеуді және бақылауды нақтылау үшін және үкіметке қатысты міндеттемелер болуы мүмкін қаржылық шартты міндеттемелерді көрсету үшін мониторинг, бақылау және қадағалау жөніндегі нұсқауларды, нұсқауларды орындауға тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

9. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
10. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
11. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
12. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

Тақырып 2.1 Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер

1. Осалдықтың индикаторлары
2. Борыш тұрақтылығы индикаторлары

Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері

5. Әлсіздікті және берешектің орнықтылығын бағалау құзыреттілігі

Мемлекеттік қарыздың жай-күйін тексеру үшін екі үлкен индикаторлық топ қолданылады. Бірінші топтағы индикаторлар осалдығы немесе басым жағдайлардың қарыздың күйін бұзуы мүмкін қауіпті өлшейді; Екінші топтың көрсеткіштері үкіметтің жағымсыз жағдайлармен күресу қабілетін бағалайды. Біріншісі статистикалық көрсеткіштер болып табылады, өйткені олар белгіленген деректер бойынша бақыланатын деректерге негізделген; олар динамикалық болып табылады, себебі олар жоспарланған іс-әрекеттерге негізделген.

5.1. Зияндылық индикаторлары

Зияндылықты талдау үкімет тарапынан берешекті өтеуге қатысты қандай да болмасын жағдайды өлшейтін және алдын-алатын индикаторларды құруды талап етеді. Олар мына негізгі сұрақтарға жауап береді: мемлекет қазіргі жағдайды ескере отырып өз міндеттемелерін орындай

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

алады ма? Жағдайдың алдын алуға кедергі болатын элементтер немесе оқиғалар бар ма? Төмендегі көрсеткіштер статикалық болып табылады: • Барлығы қарыз индикаторлары

Шетелдік және ішкі қарыздың көрсеткіштері төлем уақытының сипаттамасын, төлем кестесін, пайыздық мөлшерлеме сезімталдығын және шетел валютасындағы қарыздың құрамын қамтиды.

Бұл көрсеткіштер сыртқы борышқа, экспортқа және жалпы мемлекеттік кірістерге, атап айтқанда, ЖІӨ-ге байланысты. Бұл көрсеткіштер борыш пен төлем опцияларының эволюциясын айқындауға және үкімет пен экономиканың кездесетін экономикалық жағдайында ауытқудың белгілерін анықтауда пайдалы. Дегенмен, олар белгілі бір мерзімге дейін ақпарат беретін мағынада шекараласады.

- Үкіметтің қаржылық жағдайын бағалау үшін қарыз / ЖІӨ, тапшылық / ЖІӨ, қаржылық шығындар / ЖІӨ, салық түсімі / ЖІӨ, салық түсімдері / қарызы немесе жиынтық кірістер / борыштар сияқты индикаторлар маңызды.

- ЖІӨ өсу қарқынымен салыстырғанда жалпы қарыздың өсу қарқынын білу маңызды.

- Қаржылық тұрақтылық индикаторлары активтердің және баланстан тыс позициялардың сапасын, кірістілігін, өтімді активтерін, ырғағын және несие өсуінің сапасын бағалайды.

- Борыштық стратегияның тұрақтылығын бағалауға жататын басқа да маңызды көрсеткіштер төлемнің орташа мерзімі (борыштық келісім-шарттар немесе облигациялар) және ұзақтығы болып табылады. Бірінші индикатор төлемнің аяқталу күніне дейінгі орташа ұзақтығын, ал екіншісі міндеттемелерді орындау үшін қажетті ақша ағымдарының дисконтталған құнын бағалайды.

- Валюта бағамдарының ауытқуының немесе мемлекеттік қарыз бойынша пайыздық мөлшерлемелердің әсері осындай айнымалыларға сезімталдыққа байланысты. Демек, шетел валютасындағы немесе өзгермелі немесе индекстелген пайыздық мөлшерлеме бойынша қарыздың үлесі ретінде қарыз құрылымының көрсеткіштері маңызды болып табылады

- Сыртқы борыш көрсеткіштері

- Сыртқы борыш / ЖІӨ. Бұл көрсеткіш төлем қабілеттілігін растау үшін пайдалы. Сыртқы мемлекеттік борыштың экспорттық табысқа қатынасы төлем қабілеттілігінің пайдалы шарты болып табылады, өйткені экспорт - бұл жүйенің өтімділігі үшін шетел валютасының маңызды көзі.

- Сыртқы борыштың кеңінен пайдаланылатын индикаторы - шетел валютасындағы борыштың жалпы қарызға қатынасы; Бұл борышқа қызмет көрсету және импорттың қажеттілігін жабу үшін шетел валютасын алу қажеттігін көрсетеді.

- Халықаралық резервтердің қысқа мерзімді қарызға қатынасы өтімділіктің пайдалы көрсеткіші болып табылады. Бұл көрсеткіш жыл ішінде экономиканың төлем жасау қабілеттілігін өлшейді. Бұл қатынас Judotti ережесімен анықталады. Халықаралық резервтердің айтарлықтай көлемі жаһандық капитал нарықтарында несие алуға қол жетімділіктің болмау ықтималдығын азайтады. Бұл сондай-ақ, елдің несие алушысы ретіндегі рейтингісін жақсартуға ықпал етеді және сонымен бірге сыртқы қарызға келісімшарттар жасау кезінде төмен шығынды ұсынады. Орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі.

- Құрылым индикаторлары: қарыздар арқылы алынған уақыт пен берешекке сәйкес нарықтық және нарықтық емес үлеске сәйкес сыртқы борыштың құрамы; немесе төлем құралдарына және шарттарына сәйкес.

- Ішкі борыш көрсеткіштері

- Ішкі борыш / ЖІӨ. Бұл төлем қабілеттілігін тексеру үшін пайдалы көрсеткіш.

- Құрылым индикаторлары: шетелдік меншік үлесі, индекстелген қарыз немесе ішкі борышқа шетел валютасындағы берешек, айырбас бағамы бойынша берешек және қысқа мерзімді берешек.

- орташа өтеу мерзімдері мен ұзақтығы. Орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі. Нарықтық және нарықтық емес қарыздарды қамтуы керек.

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

- Халықаралық валюта қорының (ХВҚ) деректері бойынша, осалдық көрсеткіштері мемлекеттік және қаржылық секторларды, үй шаруашылықтары мен жеке кәсіпорындарды қамтиды. Экономикадағы шиеленістердің салдарынан, сектордағы проблемалар қалғандарына әсер етеді. Осылайша, мемлекеттің тапшылығына күмән тудыруы валюта айырбастау деңгейінде алысатарлықты тудыруы мүмкін немесе банк секторындағы дағдарысқа алып келетін мемлекеттік борышқа құқығы бар банктерге деген сенімге нұқсан келтіреді.

ХВҚ-ның бақылау қызметінде қолданатын көрсеткіштерінің ішінде:

- Төлем уақытының сипаттамасын, төлем күнтізбелерін, пайыздық мөлшерлеме сезімталдығын және шетел валютасындағы құрамды қоса алғанда, сыртқы және ішкі қарызға қатысты индикаторлар. Сыртқы борыш, экспорт және ЖІӨ арасындағы қатынастар борыш пен төлем қабілеттілігінің эволюциясын анықтау үшін пайдалы көрсеткіштер болып табылады. Егер мемлекеттік сектордың үлкен қарызы болса, елдің төлем қабілеттілігін бағалау үшін қарыздардың кіріс коэффициенті де маңызды.

- резервтердің жеткіліктілік көрсеткіштері елдің өтімділік дағдарысынан аулақ болу қабілетін бағалау үшін маңызды болып табылады. Қорлар мен қысқа мерзімді қарыздардың қатынасы капитал нарықтарына қол жетімді елдердің осалдығын бағалаудың негізгі параметрі болып табылады.

- Қаржылық тұрақтылық көрсеткіштері елдің қаржы секторының күшті және әлсіз жақтарын бағалау үшін пайдаланылады. Оларға қаржылық институттарды капиталдандыру, активтердің сапасы, баланстан тыс позиция, кірістілік және өтімділік, сондай-ақ несие өсуінің ырғағы мен сапасы кіреді. Олар, мысалы, нарықтық тәуекелге, пайыздық мөлшерлемелердің ауытқуларына және айырбас бағамдарына қатысты қаржы жүйесінің сезімталдығын бағалау үшін пайдаланылады.

- Коммерциялық қарыздардың деңгейі мен төлем күнтізбесі бойынша жеке сектордың көрсеткіштері олардың айырбастау мен пайыздық мөлшерлемелердегі өзгерістерге әсерін бағалау үшін өте маңызды. Сондай-ақ тұтастай экономикаға әсер ететін қаржылық міндеттемелерді орындауда қиындықтарды көрсете алатын левередж, кірістілік, ақшалай қаражаттардың қозғалысы және фирманың қаржылық құрылымы да маңызды.

САИ-лер үкіметтерден борыштың осалдығын бақылау үшін кешенді индикаторлық жүйе құруды және тәуекелдерді басқаруды басымдықпен қамтамасыз етуді сұрай алады. Стратегиялар мен ықтимал әдістер қаржы осалдығын азайтуға ғана емес, қызмет көрсету шығындарын да қарыздың тұрақтылығына оң әсерін тигізе алады. Бұл индикаторлар материалдандыру ықтималдығы жоғары, мысалы, зейнетақылар, кепілдіктер, сот шешімдері, қаржы түсімдері және т.б. сияқты шартты міндеттемелерді ескеруі тиіс. Аудиторларға қарызды басқарумен айналысатындар сыртқы сыртқы қарызды өтеу мерзімдерінің деңгейін және сипаттамасын айқындаудың жақсы механизмдері бар екеніне сенімді болу маңызды. Бұл қарызға жауапкершілік жүктемесе де, бұл ақпарат шетел валютасының қажеттілігіне, демек, макроэкономикалық тепе-теңдікке ықтимал қысымды анықтауда өте пайдалы болуы мүмкін.

5.2. Борыштың тұрақтылығының көрсеткіштері

Борыштық тұрақтылықты үздіксіз талдау өте маңызды, сондай-ақ проблемалық сценарийлерге немесе стресстік жағдайларға тап болған кезде қарыздық динамикадағы модельдеу үрдістері. Тиімді аудиттер үкіметтің қаржылық тұрақтылығын өлшеуге мүмкіндік беретін әр түрлі баламаларды іздеулері керек, ол қарапайым тұжырымдамамен келешек кірістердің ағымдағы құны оның шығындарынан, оның ішінде борышқа қызмет көрсетуден үлкен екенін білдіреді. Осы тұжырымдамадан бастап, қарапайым байланыстарды анықтауға болады, бұл мемлекеттік қаржының жай-күйіне мониторинг жүргізу мүмкіндігін береді. Тұрақтылық шарасы үкімет шығыстар мен кірістердің бірдей жолын ұстай алады ма, немесе берешектің тұрақты болып қалуы үшін ЖІӨ-ге сәйкес түзетілуі керек пе деген сұраққа жауап беруге тырысады. Индикаторлар мынадай сұрақтарға жауап беруге арналған: Қаржылық саясат мемлекеттік борыштың жарылыссыз өсуінсіз мүмкін бе? Үкімет жарылғыш борыштың үрдісін болдырмау үшін салықты

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Пәннің оқу-әдістемелік кешені	Басылым: алтыншы
---	---	-------------------------------	------------------

көбейтуі немесе шығындарды азайту керек пе? Тұрақтылық көрсеткіштері, ең алдымен, ағымдағы экономикалық жағдайларға негізделген орталық сценарийге сәйкес есептеледі. Үкіметтің өз міндеттемелерін орындауға қабілетті екендігін анықтау үшін талдау экономиканың ағымдағы жағдайына сәйкес келетін макроэкономикалық айнымалылар жиынтығын қолданады. Дегенмен, бұл айнымалы мәндер үлкен өзгерістерге ұшырауы мүмкін немесе ықтималдығы бар. Сондықтан, мұндай өзгерістер болған кезде берешектің тұрақтылығын бағалау қажет. Осылайша, мемлекет қолайсыз жағдайда да өз міндеттемелерін орындай алады ма деп айтуға болады. Тұрақтылықты талдаудың басталуы - бұл мемлекеттің бюджеттік лимиті; Болашақ кірісінің ағымдағы құны оның шығындарынан, оның ішінде борышқа қызмет көрсетумен тең болуы тиіс. Бланшардтың пікірінше, егер нақты қарыз пайыздық мөлшерлемеге қарағанда жылдам өсіп кетпесе, қаржы саясаты тұрақты болады. Сонымен қатар, ЖІӨ-ге қатысты нақты борыш пайыздық ставка мен экономиканың өсу қарқыны арасындағы (оң) айырмашылыққа қарағанда тезірек өсуі мүмкін емес деп айтуға болады. Қарыздар мен түпнұсқа тапшылығына қоса, ЖІӨ-нің пайыздық көрсеткіші ретінде, үкіметтің уақытша бюджет лимитіне негізделген тұрақтылықты талдау басқа макроэкономикалық көрсеткіштерді қамтуы тиіс. Осы айнымалылардың белгілі бір мәндерін ескере отырып, түрлі көрсеткіштерді ұсынуға болатын негізгі сценарийді жасайды. Олардың бірі - қарыздың тұрақтылығын қамтамасыз ететін есептелген қажетті бастапқы пайда. Пайызды жинау қарызды арттырады, сондықтан оның тұрақты болуын қамтамасыз ету үшін өсіп отырған пайыздар бірдей соманың бастапқы артықшылығымен өтелуі тиіс. Осылайша, бұл көрсеткіш бастапқы артықшылығы пайыздық төлемдерді өтеуге және сол арқылы берешектің тұрақтылығын сақтауға тиіс соманы көрсетеді. Болжамдық профицит пен күтілетін арасындағы айырмашылық өміршең жолға жету үшін қажетті қаржылық түзету шарасы болып табылады. Мұндай талдау макроэкономикалық айнымалыларға қатысты жоғарыда айтылған болжамдарды талап етеді, өйткені пайыздар мен қарыздың мөлшері ЖІӨ-ге пропорционалды, оларға байланысты. Бұл мемлекеттік айналымдар мен шығыстар сияқты қаржы айнымалыларының мінез-құлқын болжаудың маңыздылығын көрсетеді. Талви мен Вег қаржы тұрақтылығын бағалау үшін жоғарыда аталған көрсеткіштің нұсқасын ұсынады. Олар бастапқы борыштың нақты пайыздық төлемдері мен тұрақты бастапқы артықшылығының арасындағы айырмашылыққа назар аударады. Осылайша, егер айырмашылық нөлге тең болса, қаржы саясаты тұрақты болады; егер бұл оң болса, онда кірістер мен шығыстардың жоспарланған траекториясы уақытша бюджет лимитімен сәйкес келмейді, өйткені ол пайыздық төлемдерді жабуға жеткіліксіз болады. Талдау үшін бастапқы артықшылық тұрақты деп есептеледі. Осы әрекеттер оның бағалауды жеңілдету үшін бірнеше болжамдарды талап етеді, бірақ қалыптасқан көрсеткіштер қаржылық саясат құралдарында қажетті өзгерістерді бағыттауға мүмкіндік береді.

Бюджеттік шектеулерден алынған осы көрсеткіштердің басқа нұсқасы ретінде, Бланшард қарыздың тұрақтылығын қамтамасыз ететін салық ставкасының және қадағаланатын салық мөлшерлемесінің арасындағы айырманы бағалауды ұсынады. Егер айырмашылық оң болса, демек, түзету талап етіледі, бұл салықтың ұлғаюын немесе шығындарды шектеуді білдіреді. Айырмашылық неғұрлым көп болса, соғұрлым дағдарысты немесе әдепкіді болдырмау үшін қажетті түзету қажет. Бұдан басқа, салық ставкасының бастапқы құнын ескеру маңызды, өйткені салықтарды ұлғайтудың өсу қарқынынан бастап қиынға соғуы мүмкін. Сипатталған тұрақтылық көрсеткіштері түрлі макроэкономикалық сценарийлерді ескеретін талдауға сәйкес болуы керек. Бұл өте маңызды, өйткені болжамды сценарийге негізделген өлшемдер немесе ұзақ мерзімді айнымалы мәндерді ескере отырып, сенімді сценарийлерді көрсетеді, бірақ макроэкономикалық айнымалылардағы осындай өзгерістер - мысалы, ЖІӨ-нің өсу қарқыны немесе пайыздық мөлшерлеме дағдарысқа әкелуі мүмкін қарыздың деңгейін төмендету. Сондықтан, бірнеше орталарда қарыздық үрдістерді талдау қажет. Жүктеме тесттері арқылы рецессияны қабылдап, белгілі бір мерзімге қарыздың үрдісін тексеруге болады. Пайыздық мөлшерлемелердің үлгілері, сондай-ақ экспорттық шикізат бағасының өзгеруі, айырбас бағамдары немесе шартты міндеттемелерді жүзеге асыру мүмкін. Осылайша, нарықта немесе кредиттік тәуекелдер осы зерттеуге енгізілген. Жоғарыда аталған әдістер рейтингтік агенттіктермен, инвестициялық банкермен және кейбір халықаралық агенттіктермен мемлекеттік қаржының жай-күйін бағалау үшін пайдаланылады. Атап айтқанда, Халықаралық валюта қоры

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

осы көрсеткіштерді қаржы институтының мінез-құлқын зерттеу үшін қолданады. Қарыздың тұрақтылығын бағалау үкіметтің белгілі бір шығыстар мен кіріс жолына және негізгі макроэкономикалық айнымалыларға қатысты жорамалдарға сәйкес борыштық міндеттемелерін қанағаттандыра алатынын тексеру үшін қажет. Бұдан басқа, ол тұрақты жағдайға оралу үшін қажетті қаржы түзетулерінің шамасын анықтауға мүмкіндік береді.

Борышты басқару орталық үкімет бақылайтын негізгі қаржылық міндеттемелерді қамтиды. Сондықтан борыштық реттеушілер мен орталық банктің биліктері пайдаланылатын әртүрлі құралдардың өзара тәуелділігін ескере отырып, борышкерлік саясатының мақсаттарына, сондай-ақ экономикалық, қаржы және ақша-кредит саясатының мақсаттарына келісім беруі тиіс. Сондай-ақ, мемлекеттік қарыздың өсу деңгейі мен қарқындылығының тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін берешекті басқаруды нақты макроэкономикалық құрылыммен байланыстыру қажет. Осы тұрғыдан алғанда, осы болжамдар үшін шартты міндеттемелерді есте сақтау қажет. Түрлі елдердегі терең дағдарысқа алып келген тұжырымдардың бірі - бұл шартты міндеттемелер. Тіпті күтпеген жерден пайда болған олар бастапқыда қаралмаған ресурстарды талап етеді, олар тұрақтылық негізделген сценарийлерді толығымен өзгерте алады. Әрбір бағалау мен талдауды қарызды басқару үшін жауапты тұлғалар жүзеге асыруы керек, ал SAI бұл бағалаудың үздіксіз және мұқият жүргізілуін қамтамасыз етеді және олардың нәтижелері қарыздың тұрақтылығын растайды.

Тиісті берешек құрылымы дағдарыс қаупін азайтады, бірақ ол дұрыс қаржылық және ақша-кредит саясатымен қатар жүруі керек. Егер макроэкономикалық саясаттың контексті қанағаттанарлық болмаса, дағдарысты болдырмау үшін жеткілікті мөлшерде борышты басқару жеткіліксіз болады. Сондықтан мемлекеттік борыштық саясат кем дегенде мынадай факторларға байланысты болуы тиіс:

- жалпы мемлекеттік саясаттың ресурстардың бөлінуіне әсері есебінен экономикалық саясат;
- Ақша-кредит саясаты, мемлекеттік қарыздың ақша базасына әсері есебінен;
- Қаржылық саясат, ағымдағы және болашақ қатысушылар арасындағы қаржылық жүктеменің таралуын тепе-теңдікті қамтамасыз ету және қызмет көрсету мен борышты қалпына келтіруді қамтамасыз ету қажеттілігіне байланысты;
- Сыртқы борыштар сыртқы мемлекеттік борыштың мемлекеттік сыртқы борышының маңызды бөлігі болып табылатын төлемдер мен теңгерім саясатының айырбасталуы және теңгерімі, отандық және шетелдік валюталар арасындағы жалпы мемлекеттік қарыздың бөлінуі, сондай-ақ ішкі және сыртқы борышкерлердің арасында төлемдер мен төлем балансының саясатына әсер етуі мүмкін ;
- Валюта бағамының құбылмалылығын болдырмау үшін халықаралық резервтердің барабар деңгейі.

80 - жылдардағы борыштық дағдарыстардың көпшілігі мемлекет тарапынан қаржы-экономикалық саясаттың жетіспеушілігін жабу үшін жасалған келісімшарттардан туындады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

13. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
14. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
15. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
16. Марсель Кассар и Дэвид Фолкерте-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

Тақырып 2.2 Субъектілердің мінез-құлқы

1. Мекеме
2. Адам ресурстары

Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.

6. Субъектілердің сипаттамасы

6.1. Мекемелер

Мемлекеттік берешекті реттеу үшін жауапты мекемелерді бағалау - бұл өнімділік аудитінің маңызды міндеті. Занды тұлғалар мұндай ресурстарды экономикалық және әлеуметтік денсаулыққа жұмсаудың маңыздылығын ескере отырып, жан-жақты ақпаратқа сүйенуі керек. Мемлекеттік басқарудағы мекеменің тарихы талданып, оның қалай құрылғаны, уақыт өте келе атқарған міндеттері және ресурстарды өңдеуге қатысты проблемалар мен қатерлермен қалай күрескені; басқарудың лайықтары мен оның қалыптасқан саясаттары, сондай-ақ үкімет құрылымында саяси және институционалдық реттеу тарих барысында және түрлі мемлекеттік режимдерде. Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, мемлекеттік қарызды тиімді басқаруды қамтамасыз ету бойынша ескертулер мен жорамалдарды беруге жауапты мекемелердің күшті және әлсіз тұстарын анықтауға болады.

- Ұйымдастыру құрылымы.

- Қарызды басқару және оған қатысты функцияларға жауап беретін ұйымдық құрылымның парадигмасы ретінде қолдануға болатын қабылданған әмбебап үлгі жоқ. Алайда, тұтастай алғанда, барлық қажетті функцияларды орындауға арналған органдар немесе ұйымдар болуы керек:

- Атқарушы орган. Бұл борыш бойынша жоғары орган; шешім қабылдау, бағдарлау және жалпы сипаттағы нормалармен байланысты саясатты, реттеуді және барлық нәрсені анықтау функциясын орындайды. Оның мүшелері жоғары санатқа бөлінеді: қаржы министрі және / немесе орталық банк басқарушысы.

- бақылау және үйлестіру органы. Оның міндеттемелері - мониторинг және қадағалау. Оның қызметі нормативтік-құқықтық актілерді сақтау және қолдану арқылы жүзеге асырылады. Бұған қоса, бөлінген ресурстар белгілі бір стратегияны сақтау үшін атқарушы орган қабылдаған шешімдерге сәйкес жұмыс істейтініне көз жеткізуі керек.

- Операциялық органдар. Операциялық функцияны екі кезеңге бөлуге болады: келіссөздер және техникалық қызмет көрсету. Келіссөздерге жауапты орган әртүрлі қаржы нарықтарында мемлекет үшін ұсынылатын несиелік шарттарын, сондай-ақ түрлі қаржыландыру көздерін талдауға тиіс. Ғаламдық стратегияға сүйене отырып, бұл орган ең жақсы жағдайларды алу үшін келіссөздер жүргізуге ұмтылады.

Қызмет жеткізушісі уақтылы төлем жасау үшін түрлі несиелерді бақылауға жауапты. Бұл орган әрбір төлем үшін қажетті қордың төлемдерін ескеріп, транзакциялардың көлемін тексеруі керек

- тіркеу органы. Бұл орган әрбір қарыз туралы толық ақпарат жинайды, бірақ бұл есеп беру перспективасына негізделмей, бірақ статистикалық сипатта болады; алайда есеп беру мен статистикалық жүйенің бар болуы мүмкін және қолайлы.

- Аналитикалық орган. Бұл органның салымы тіркеу органынан алынған ақпарат болып табылады. Талдаудан кейін бұл орган оны атқарушы, қызметтік және басқару органына беруі керек. Қарызды басқару жүйесін құрайтын барлық бөліктер

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

аналитикалық функцияны орындауы керек және оларды жұмысты ұтымды орындау үшін өз қызметін бағалауы және талдауы қажет екендігін атап өткен жөн.

Бұл органдардың орналасуына қарамастан және олар қандай да бір органға тиесілі болса, олардың арасындағы ең жақсы қарым-қатынас пен өзара қарым-қатынас бар.

• Борыштық және әкімшілік шығындар Әртүрлі елдердегі борыштық бөлімшелер даму дәрежесіне, олар қаржыландыруға өтінім беретін нарықтарға және тіпті келісімшарттар бойынша берешектің түріне қарай түрлі ұйымдастырушылық құрылымдарды қабылдады. Жоғарыда айтылғандарға қарамастан, аға аудитордың жақсы ұйымдастырылған борыштық басқару және басқару жүйесі ақпараттық ағымдарды оңтайландырады, сондай-ақ әр елдің қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін шешім қабылдау тұрақтылығын санайды және сәйкесінше.

Аға аудитор мыналарды растауы тиіс:

- Қызмет ауқымы ағымдағы жағдайға сәйкес жаңартылуы үшін үнемі бағалауға жататын заңдар, ережелер және нормативтік актілермен айқын анықталған.
- құзырлы департаменттердің міндеттері мен функцияларын егжей-тегжейлі сипаттайтын нұсқаулар бар.
- Ақпарат ағындарының егжей-тегжейлі сипаттамасымен әдістер анықтамасы бар.
- Тиісті ұйымдастырушылық құрылымы бар.
- Әрбір мемлекеттік қызметкердің міндеттерінің сипаттамасы бар.
- Берешекті басқару функцияларымен байланысты нақты шығыстарды анықтауға мүмкіндік беретін есеп беру жүйесі бар.

• Әкімшілік шығындар

Мұндай бағалау жалпы берешекке бөлінетін борыштық басқару шығыстарының сомасына тең мән индикаторы арқылы жүзеге асырылуы мүмкін; Нәтижесінде басқару шығыстарының жалпы қарызға қатынасы көрсетілген. Осы индикаторды пайдалана отырып, салыстырмалы талдау әлем ортасынан жоғары немесе төмен екенін анықтау үшін жүргізілуі мүмкін.

Борыштарды басқару процесінде туындаған әкімшілік шығыстарды нақты айқындау маңызды, өйткені әдетте жауапты департаменттер мен заңды тұлғалар қосымша қызмет атқарады. Әкімшілік құндылық индикаторын айқындау үшін үкіметтің есеп беру жүйесі анықталған және борышты басқарумен байланысты функциялар мен шығыстарды анықтауы керек.

Жалпы айтқанда, борыштың әкімшілік шығындарына олардың жарамдылығын бағалау үшін тексеру қажет болатын келесі ұғымдар кіреді:

- Адам және материалдық ресурстардан, бөлімдерден және қызметтерден тікелей шығындар.
- Инвестицияларға жауапты агенттер мен мекемелерге комиссияларды немесе қарызды ашуға арналған комиссияларды төлеу.
- Борыш берілетін елдерде салық төлемдері.
- Кепілгердің қауіпсіздігі немесе комиссиясы.
- нақты қарыз стратегиясына байланысты шығыстар.

6.2. Адами ресурстар

Мекеменің адам ресурстарына бағытталған саясатының мақсаты мекеменің қалыптасқан мақсаттарына барынша қол жеткізу үшін мекеменің қажеттіліктеріне жақсы

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

жауап беру. Сондықтан мекеме ең бәсекеге қабілетті қызметкерлерді жалдауға және өзінің адам ресурстарының ең жоғары деңгейін ұстауға қабілетті болуы керек;

Сондықтан кадрлық саясатты дамыту және жоғары бәсекеге қабілетті деңгейге жетуге дайын болу арқылы ол тартымды жұмыс беруші рөлін атқаруы тиіс. Көптеген үкіметтердің өз қызметін нығайту және жоспарлау жөніндегі күш-жігері өз қызметкерлерін дамытуға, оқытуға және олардың әл-ауқатын арттыруға бағытталған. Олардың барлығы мемлекеттік қызметтің құрылуына әкелді.

Қарызды басқару органдары ішкі бақылауды жүзеге асыра алатындықтан, лауазымды тұлғалардың тұтастығы мен этикалық құндылықтары ішкі бақылаудың тиімділігін сақтау үшін маңызды екенін ұмытпау керек. Шенеуніктердің мінез-құлқы мемлекеттік лауазымды тұлғалар үшін Халықаралық мінез-құлық кодексі ретінде кеңінен қолданылатын этикалық нормаларды сақтауға тиіс. Қызметкерлерге қатысты тағы бір маңызды элементі - олардың құзыреттілігі және білім деңгейі. Білімі, білімі мен қабілеті, оқыту, білім беру, тәжірибе және жауапкершілік позициялар мен лауазымдық нұсқаулықтардың каталогы ретінде белгілі құжатта көрсетілуі керек. Аудитор әрбір лауазымның жауапкершілік пен міндеттемелерді анықтайтын жеткілікті құқықтық негізге ие екеніне көз жеткізуі керек және әрбір лауазымды адам өзі атқаратын ұстанымның талаптарына сәйкес келетініне көз жеткізуі керек. Қарыздарды басқарудың тиімділігін өлшеу, қазіргі кездегі жетістіктерге қарамастан, даму мәселесі болды. Қарыздың осалдығы мен тұрақтылығын экономикалық реттеу мен ел үшін бар сыртқы ортаға негізделе алатындай жағдайда, олар есеп беруге тиіс бе? Борыштық шығындар және белгілі бір кезеңде халықаралық қаржы нарықтарында алынуы мүмкін берешектің шарттары, тұтастай алғанда елдің экономикалық және саяси денсаулығына негізделген. Дегенмен, аудитор оларды осы ұғымдарға қатысты берешектегі тенденциялардың негізінде бағалай алады. Мысалы, шығыстар, шарттар, валюталар, пайыздық мөлшерлемелер және келісімшарттық құралдар барған сайын қолайлы үрдісті көрсетеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

17. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
18. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
19. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
20. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

Тақырып 2.3 Есепке алу мүмкіндігі

Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.

Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымында (ЭЫДҰ) мүше елдерде «Қызмет сапасы» деп аталатын қазіргі үрдіс айтарлықтай дамыды. Оның мақсаты мемлекеттік органдардың лауазымды адамдарына жақсартылған қызмет көрсетуді талап ету және көтермелеу арқылы мемлекеттік мекемелердің жауап беру қабілетін және сезімталдықты арттыру үшін қажетті мемлекеттік сектордағы реттеуші реформаларды жасау болып табылады. Азаматтар шенеуніктердің жоғары сапалы тауарлар мен қызметтерді олар төлеген салықтар үшін үздіксіз жетілдіруді күтеді.

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

ЭБДҰ-ның Мемлекеттік басқару қызметі басылымында әкімшілік ретінде «Клиент ретінде қызмет ету» деп аталатын қызметінде клиенттерге қойылатын талаптарға сезімтал қызмет көрсету элементтері мыналар болып табылады:

- Ашықтық - тұтынушылар әкімшіліктің қалай жұмыс істейтінін білуі керек, әр міндет үшін кім жауапты және қандай құралдар күтпеген жағдайларда қолданылуы мүмкін.
- Клиенттердің қатысуы - тұтынушылар әкімшіліктен алатындарын пассивті алушылар ретінде қарастырғысы келмейді.
- Қол жетімділік - тұтынушыларға әкімшілікке жеке қол жеткізуі керек және оларға қарапайым және анық дайындалған ақпарат ұсынылуы керек. Сапа перспективаларына сәйкес, азамат барлық қолжетімді мемлекеттік ресурстарды есепке алудың қолайлы және уақытылы мүмкіндігін талап етуге құқылы.

Осылайша, мемлекеттік қарыздың тиімділігін тексеру мемлекеттік борыштарды реттеу туралы есептердің ашықтығын, уақтылы және сенімді екендігін тексеру үшін есепке алу мүмкіндігінің көрсеткіштерін пайдалануы керек. Жоғарыда келтірілген дәлелдер Халықаралық Валюта Қоры мен Дүниежүзілік Банк қызметкерлері дайындаған Мемлекеттік қарызды басқару жөніндегі нұсқаулықтан алынған екі болжамға негізделген. Осы бөлімде қолданылатын және нақты және нақты ұсынылған екі шарт:

- Егер мақсаттар мен саясат құралдары қоғамдық (қаржы нарықтарына) белгілі болса және егер билік олардың сақталуына елеулі үлес қоса алатын болса, операциялары тиімдірек болады.
- Ашықтық орталық банктердің, қаржы министрліктерінің және борыштық басқаруды жүзеге асыратын басқа да мемлекеттік мекемелердің жауапкершілігін арттыру арқылы басқаруды жақсартады.

Азаматтық-клиенттік қатынастарды қанағаттандыруға ықпал ететін іс-шаралар осы екі алғышартты орындауға бағытталған. Мұндай іске асыруды бағалау, атап айтқанда, мынадай мәселелерді ескере отырып, аудиторлық топтың жауапкершілігі болып табылады:

- Қарыздарды басқару үшін жауапты қаржы агенттіктерінің рөлі, жауапкершілігі мен міндеттерінің анықтығы.
- Шығыстар мен қабылданған тәуекелдерді бағалауды түсіндіретін борыштық басқару мақсаттары жұртшылыққа анықталады және жеткізіледі.
- Қарыздарды басқару операцияларының материалдық аспектілерін ашады.
- Үкіметтің шоғырландырылған қаржылық жағдайы туралы ақпарат пен қаржыландыруды есепке ала отырып, жұртшылық өткен, ағымдағы және күтілетін бюджеттік қызмет туралы ақпаратпен қамтамасыз етіледі. Мемлекеттік сектордың қаржылық жағдайы туралы ақпарат тұрақты түрде жариялануы керек, сондай-ақ шартты міндеттемелер туралы ақпарат.

ХВҚ дайындаған қаржылық айқындылық жөніндегі басшылық мемлекеттік ақпарат берудің төрт бағытын ұсынады: 1) жылдық бюджетті қамту; 2) бюджетті орындау және болжамдау; 3) шартты міндеттемелер және квазифискальдық қызмет; 4) борыштық және қаржылық активтер. Мемлекеттік қарызға қатысты ХВҚ үкіметтің азаматтарға өз қызметін қаржыландыру көлемін бағалауға және өз қарыздық міндеттемелерін орындауға, сондай-ақ барлық міндеттемелерді орындау үшін талап етілетін кіріс деңгейін бағалауға мүмкіндік беру үшін азаматтарға берешек және қаржы активтері құрылымы туралы ақпарат беруге тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

21. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономики, том 87, страницы 940-71.
22. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
23. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
24. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

4. Практикалық сабақтарды өткізу жоспары және оларды дайындау бойынша әдістемелік ұсынымдар

1. Мемлекеттік борыштың негізгі ұғымдары мен анықтамалары

Семинар сабағында белсенді жұмыс істеу үшін оқыту:

- мемлекеттік борышты дамыту ұғымын, мақсаты мен принциптерін ашу
- мемлекеттік борыштың жіктелуін, міндеттері мен көрсеткіштерін білу

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 2. Нормативтік және құқықтық база

Семинар сабағында белсенді жұмыс істеу үшін оқыту:

- ҚР "Мемлекеттік борыш тиімділігінің аудитін жүргізу бойынша өкілеттілікті жүзеге асыру" ИНТОСАИ-ны енгізу кезеңдерін білу
- ҚР Мемлекеттік борыш органдарының жүйесін білу - мемлекеттік борышты ұйымдастырудың шетелдік тәжірибесін зерделеу

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 3. Борышты реттеу бойынша құзыреті

1. Борыш құрылымы
2. Тәуекелді бағалау
3. Борышты басқарудың қажетті әдістері
4. Тіркеу, бақылау және мониторинг

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 4. Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер

1. Осалдықтың индикаторлары
2. Борыш тұрақтылығы индикаторлары

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 5 Субъектілердің мінез-құлқы

1. Мекеме
2. Адам ресурстары

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 6 Есепке алу мүмкіндігі

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті

Пәннің оқу-әдістемелік кешені

Басылым: алтыншы

5.БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ӨЗДІК ЖҰМЫСЫНА АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ОРЫНДАЛУЫ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛЫҚТАР

№ 1 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Мемлекеттік аудитте арнайы мақсаттағы аудиттың орны
2. ҚР «Мемлекеттік аудит» Заңымен танысу
3. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 2-3 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Өзіндік тексеру сұрақтарына жауап беру
2. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 4-5 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Берілген есептерді орындау
2. Тақырыптар 1-3 бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 6-7 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Мемлекеттік борыш схемасын құру
2. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 8-9 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Есептер шығару
2. Аудиторлық іріктеу
3. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 10-11 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Есептер шығару
2. Ұсынылған және өз беттеріңізше таңдап алған ғылыми әдебиет тізіміне сүйене отырып сұрақтарға жауап беру
3. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 12-13 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау
2. Есептер шығару
3. Тақырып бойынша өзіңіздің 2-3 (Casestudy) жазба түрінде өткізіңіз

№ 14-15 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Есептер шығару
2. Ұсынылған және өз беттеріңізше таңдап алған ғылыми әдебиет тізіміне сүйене отырып сұрақтарға жауап беру

1. : , . , , 2016, 213.

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі
«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМҚ

«Мемлекеттік аудит» кафедрасы
(кафедра атауы)

БЕКІТЕМІН
Экономикалық
факультетінің деканы
С.Б.Макыш
(қолы)
31 мамыр 2019 ж.

5B052100 – Мемлекеттік аудит

(бағытының шифры және атауы)

білім беру бағытының (тарының) білім алушыларына арналған

МВ 3227 Мемлекеттік борыш пәні бойынша

(пәннің толық атауы)

Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)

Нұр-Сұлтан
2019

ЕҰУ Ф 703-13-17 Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus). Бірінші басылым

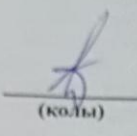
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті

Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)

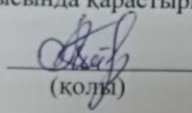
Басылым: бірінші

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
--	--	---	------------------

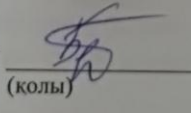
«Мемлекеттік борыш» пәні бойынша Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)
«Мемлекеттік аудит» мамандығы білім беру бағдарламасы негізінде құрастырылған

Құрастырған(дар) Ракаева А.Н. доценті м.а, э.ғ.к.
(қолы) (Т.А.Ә., лауазымы, ғылыми дәрежесі)

Кафедра отырысында қарастырылды, хаттама № 10 «25» 05 2019 ж.

Кафедра менгерушісі Бейсенова Л.З.
(қолы)

Факультеттің оқу-әдістемелік комиссиясының отырысында мақұлданды хаттама № 13
«31» 05 2019ж.

Факультеттің ОӘК төрағасы Бержанова А.М.
(қолы) (Т.А.Ә.)

ЕҰУ Ф 703-13-17 Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus). Бірінші басылым

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

Түсініктеме хат

1. Пәннің қысқаша сипаттамасы

«Мемлекеттік борыш» пәні «Мемлекеттік аудит» мамандығының білім алушыларын оқыту үшін таңдау компоненті болып табылады. Мемлекеттік борышты реттеу белгілі бір қызмет түрлерін реттейтін заңдар мен жалпы бағыттағы әкімшілік нормалар кешеніне негізделуге тиіс. Осы құқықтық база қарыз алуға, жаңа қаржы құжаттарын шығаруға, қарыз бойынша алынған ресурстарды инвестициялауға немесе орналастыруға, индоссамент немесе кепілдіктер беруге және жалпы борышты реттеу үшін талап етілетін кез келген іс-әрекеттер жасауға құзыретін нақты белгілеуге тиіс.

Пәннің мақсаты:

Мемлекеттік борыштың тұжырымдамалық схемасын зерделеу, мемлекеттік борыштың нормативтік – құқықтық базасын талдау, мемлекеттік борышты реттеу бойынша негізгі құзыреттерді анықтау, тіркеу, бақылау және мониторинг жүргізу, борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалай білу, субъектілердің мінез-құлқын талдай білу, есепке алу мүмкіндігі. Бұл білім мемлекеттік аудитор мамандарын даярлауда маңызды

Пәннің міндеттері:

- Мемлекеттік борыштың тұжырымдамалық схемасын зерделеу
- мемлекеттік борыштың нормативтік – құқықтық базасын талдау
- мемлекеттік борышты реттеу бойынша негізгі құзыреттерді анықтау
- тіркеу, бақылау және мониторинг жүргізу
- борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалай білу
- субъектілердің мінез-құлқын талдай білу

2. Пререквизиттер

Аталған пәнді меңгеру үшін _ экономикалық теорияны білу (сұраныс пен ұсыныс, бағаны қалыптастыру, мемлекеттің қаржылық саясаты), экономикадағы математика, мемлекеттік бюджет және қазынашылық (бюджет құрылымы, бюджеттік процесс), салық және салық салу (салық жүйесі субъектілері мен объектілері), корпоративтік қаржы(меншікті және тартылған қаражатты талдау, кірістерді қалыптастыру және бөлу), қаржылық менеджмент (тәуекелдерді басқару, кәсіпорынның қаржылық басқару), пәннің (пәндердің) меңгеру барысында игерілген білім мен дағдылар қажет.

Постреквизиттер

Аталған пәнді меңгеру барысында игерілген білім мен дағдылар келесі пәндерді меңгеруге қажет болып табылады: Магистранттың ғылыми-зерттеу жұмысы, магистрлік диссертацияны орындау.

3. Оқу жоспарынан көшірме

Курс _____
Семестр _____
Кредит саны _____

Сабак түрі	Жалпы сағат саны
Дәріс	30
Тәжірибелік сабақ	15
БӨЖ	90
Барлығы	135

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

МОДУЛЬДЕР БОЙЫНША ПӘННІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАРЫ
(академиялық сағатта)

№ апталар	Модульдің және бағдарламалық материалдардың атауы	Сағат саны
	Модуль 1. Модуль атауы	
	Дәрістер	14
	1.1. Мемлекеттік борыштың негізгі ұғымдары мен анықтамалары. <i>Дәріс-визуализация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері</i>	4
	1.2. Нормативтік және құқықтық база. <i>Дәріс-визуализация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері</i>	4
	1.3 Борышты реттеу бойынша құзыреті 1. Борыш құрылымы 2. Тәуекелді бағалау 3. Борышты басқарудың қажетті әдістері 4. Тіркеу, бақылау және мониторинг <i>Дәріс-презентация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері.</i>	6
	Тәжірибелік (семинар) сабақтар	7
	1.1 Мемлекеттік борыштың негізгі ұғымдары мен анықтамалары. <i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	2
	1.2. Нормативтік және құқықтық база. <i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	2
	1.3 Борышты реттеу бойынша құзыреті <i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	3
	БӨЖ	42
	Тақырып 1.1. 1.1 Ақпараттық база, мемлекеттік борыштың жүргізудің мақсаттары мен тәсілдері 1.2 ISSAI стандарттарының талаптарына сәйкес мемлекеттік борышты талдау жасау Тапсыру мерзімі: 1,2 апта	14
	1.1 Мемлекеттік борыштың нормативтік және құқықтық базасын талдау. 1.2 Реферат тапсыру Мерзімі: 3,4 апта	14
	1.3 Борышты реттеу бойынша құзыреті талдау жасау 1.4 Реферат тапсыру Мерзімі: 5,6,7 апта	14
	Модуль 1 бойынша барлығы	63
	Модуль 2.	
	Дәрістер	16
	2.1 Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер 1. Осалдықтың индикаторлары 2. Борыш тұрақтылығы индикаторлары <i>Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.</i>	5
	2.2. Субъектілердің мінез-құлқы 1. Мекеме 2. Адам ресурстары <i>Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.</i>	5
	2.3 Есепке алу мүмкіндігі <i>Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.</i>	6
	Тәжірибелік (семинар) сабақтар	8
	2.1 Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер 1. Осалдықтың индикаторлары 2. Борыш тұрақтылығы индикаторлары <i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	3
	2.3. Субъектілердің мінез-құлқы 1. Мекеме 2. Адам ресурстары	3

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

	<i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	
	2.3 Есепке алу мүмкіндігі	2
	<i>Коммуникативтік әдіс, танымдық әдіс, бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.</i>	
	БӨЖ	48
	1.1 Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер. Мерзімі: 8,9 апта	16
	1.2 Субъектілердің мінез-құлқы талдау жасау. Мерзімі: 10,11,12 апта	16
	1.3 Есепке алу мүмкіндігі аудит жоспарын жасау Мерзімі: 13.14 апта	16
	Модуль 2 бойынша барлығы	
	БАРЛЫҒЫ	135

4. Пәннің қысқаша ұйымдастыру-әдістемелік сипаттамасы

Оқу жетістіктерін бақылау түрлері:

Аралық 1 Ауызша

Аралық 2 Ауызша

Қорытынды бақылау: Ауызша емтихан

Курстық саясат және рәсімдер

Барлық кабинеттердің магистранттарына кідіріссіз келу міндетті болып табылады. Сабақты жоғалтқан жағдайда, сабақтар деканат белгілеген тәртіппен өңделеді. Максимум ақтау үшін сыныптың тек екі өтуіне жол беріледі. Сессияға екі торт бір жолға тең. Оқудың екі жолдан көп болған жағдайда, болашақта Білім алушының мәселенің әкімшілік шешіміне дейін оқуға құқығы жоқ. Осы курста оқитын Білім алушытерге рұқсат етілмеген тұлғалардың болуына тыйым салынады.

Жұмысты уақтылы тапсыру керек. Барлық тапсырмаларды тапсырмаған магистрлер емтиханға жіберілмейді.

Тақырыпты қайталау және әрбір жаттығу сессиясына арналған материалдарды әзірлеу міндетті болып табылады. Оқу материалдарын меңгеру дәрежесі тестілеу немесе жазбаша жұмыстармен тексеріледі. Магистранттың тестілеуі ескертусіз жүргізілуі мүмкін.

5. Оқушылардың оқу жетістіктерінің нәтижелерін бағалау жүйесі

Білім алушылардың білімі, шеберлігі, дағдылары келесі жүйе бойынша бағаланады

Әріптік жүйе бойынша баға	Баллдардың сандық эквиваленті	Пайыздық көрсеткіші	Дәстүрлі жүйе бойынша баға
A	4,0	95-100	Өте жақсы
A-	3,67	90-94	
B+	3,33	85-89	Жақсы
B	3,0	80-84	
B-	2,67	75-79	
C+	2,33	70-74	Қанағаттанарлық
C	2,0	65-69	
C-	1,67	60-64	
D+	1,33	55-59	
D-	1,0	50-54	Қанағаттанарлықсыз
FX	0,5	25-49	
F	0	0-24	

Әріптік жүйе бойынша баға	Баллдардың сандық эквиваленті	Пайыздық көрсеткіші	Дәстүрлі жүйе бойынша баға	Критерий
A	4,0	95-100	Өте жақсы	Оқытылған материал бойынша терең әрі толық білімді; қарастырылып жатқан ұғымдардың,

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

				құбылыстар мен заңдылықтардың, теориялардың, олардың өзара байланысының мәнін толық түсінуді көрсете біледі. Оқытылған материал негізінде толық әрі дұрыс жауапты құрастыра біледі; негізгі ережелерді белгілеп, жауапты нақты мысалдармен және деректермен толықтыра алады; қорытындыны жалпылау, дәлелді талдау жасай алады. Пәнаралық және пән ішіндегі (бұрын алынған білім негізінде) байланыстарды орната біледі. Түсіндіруде шығармашылық қабілетін танытады.
A -	3,67	90-94		Сұрақтың мазмұны бағдарламаның талаптарына сәйкес толық, жүйелі түрде баяндай алады. Бағдарламада ұсынылған негізгі және қосымша әдебиетті терең игерген, өз ойын жеңіл түрде мазмұндай біледі. Талқыланып жатқан мәселеге кең, әрі жан-жақты талдау жасай біледі. Елеулі нақты қателердің болмауы. Қорытындысы дәлелді және нақты материалға негізделген. Жауап беру кезінде білім алушының өздігінен түзетілген, сұраққа байланысты тақырыптан 1-2 жеңіл-желпі үйлеспеушілік пен қателердің бар болуы.
B+	3,33	85-89	Жақсы	Оқытылған материалды толық біледі. Оқытылған теориялар негізінде толық әрі дұрыс жауаптың болуы; оқытылған материалды баяндауда, ұғымдарға анықтама беруде, ғылыми терминдерді қолдануда немесе қорытынды жасауда кейбір үйлеспеушілік пен қателердің болуы. Білім алушы жіберген қателерін оқытушының көмегімен түзете алады. Жалпы оқытылған материалды меңгеріп, нақты мысалдармен дәлелдей алады.
B	3,0	80-84		Жалпы Білім алушы берілген сұраққа дұрыс жауап береді, бірақ жауап беру үдерісінде маңызды басты деректердің жоқтығы, негізгі материалды меңгергенімен, оны саралай талдауда қиналып, мысалдармен нақты дәлелдей алмайды. Баяндау кезінде кейбір жіберген қателерін оқытушының жетекші сұрақтарына жауап беру арқылы өз жауабын түзей алады.
B-	2,67	75-79		Жауабы толық, бірақ жүйелі емес. Жауабында тақырыпқа байланысты елеулі ауытқулар бар. Негізгі ұғымдарды анықтауда жіберген қателерін түзетуге қиналған жағдайда қойылады
C+	2,33	70-74		Білім алушы берілген сұраққа толық жауап бермейді, тақырыптың, негізгі ережелердің мағынасын кеңінен аша алмайды. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды
C	2,0	65-69	Қанағаттана рлық	Білім алушы берілген сұраққа толық жауап бермейді, тақырыптың, негізгі ережелердің мағынасын кеңінен аша алмайды. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды
C-	1,67	60-64		Білім алушы нашар жауап береді, тақырыпты толық меңгермеген, жауаптарында елеулі қателер байқалады. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды.
D+	1,33	55-59		Білім алушы нашар жауап береді, сұрақтың мағынасын түсінбейді. сөйлеу мәнері төмен, көптеген қателер байқалады. Оқу материалын меңгермеген жағдайда қойылады.
D	1,0	50-54		Білім алушы берілген сұраққа толық жауап бермейді,

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)	Басылым: бірінші
---	---	---	------------------

				тақырыптың негізгі ережелердің мағынасын кеңінен аша алмайды. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды
FX	0,5	25-49	Қанағаттанарлық	Өткен бағдарлама материалын білудегі елеулі кемшіліктері бар, егер Білім алушы оқу пәнінің мазмұнын жартысын меңгермеген болса, Одан әрі оқуды болдырмайтын іргелі қателер жасады. Ағымды, аралық және қорытынды бақылау нысандарында қарастырылған жеке тапсырмаларды орындамады, бағдарламада ұсынылған барлық негізгі әдебиеттермен жұмыс істемеді.
F	0	0-24		Білім алушы нашар жауап береді, тақырыпты толық меңгермеген, жауаптарында елеулі қателер байқалады. Қосымша сұрақтарға жауап бере алмайды.

6. Пәннің оқу-әдістемелік қамтамасыз етуі -

№	Авторы, атауы, шығарылған жылы	Ақпараттық тасымалдаушы	Қол жетімді (дана.)	
			Кітапханада	кафедрада
Негізгі әдебиет				
1	«Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы- http://online.zakon.kz/	http://online.zakon.kz/		
2	Мемлекеттік аудит : оқу құралы / Б.А. Алибекова, А.Б. Зейнелгабдин, С.Б. Макыш, А.М. Мухаметқарим, С.Н. Нугербеков, Д.М. Нурхалиева, Б.О. Түребекова, С.К. Тажикенова, А.К. Карыбаев ; под редакцией К.Е. Джанбурчина ; Министерство образования и науки РК, ЕНУ им. Л.Н. Гумилев. – Астана : ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2016. – 374, [1] с. : ил. – (20 жыл Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті). – Библиогр. в конце гл. – 100 экз. – ISBN 978-601-301-719-8		50	
3	Сыртқы мемлекеттік аудиттің және қаржылық бақылаудың процедуралық нормативтерін бекіту туралы. 2016 жылғы 31 наурыздағы Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің нормативтік қаулысына 2-қосымша № 5-НҚ	http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600013647#z134		
1	ISSAI халықаралық стандарттары	http://www.eurosai.org/ru		
2	Дюсембаев К.Ш. Теория аудита: учебник - Алматы: Экономика, 2013		50	
3	Дюсембаев К.Ш. Теория и эволюция аудита: учебник - Алматы: Экономика, 2012		5	
4	V. Geist. State Audit: Developments in Public Accountability – Elsvier, 1981			
5	Лимская декларация руководящих принципов финансового контроля // Официальный сайт Счетной палаты. Режим доступа: http://www.ach.gov.ru . (дата обращения: 26.01.2015).			

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Оқу (модульдік) жұмыс бағдарламасы (Syllabus)</p>	<p>Басылым: бірінші</p>
---	--	--	-------------------------

Қосымша әдебиеттер				
6	Аренс А., Лоббек Дж. Аудит.Перевод с англ. – М.: Финансы и статистика, 2001		10	
7	Аудит Монгмери. Перевод с англ. – М.: Аудит, 1995		1	
8	Laura de Zwaan, Jenny Stewart, Nava Subramaniam (2011), "Management audit involvement in enterprise risk management", Managerial Auditing Journal, Vol. 26 Iss: 7, pp.586 – 604			
9	Gurdeep Singh Batra, NarinderKaur (2000),—Emerging Dimensions of Audit Accountability: A Case Study of Public Enterprise Management and Efficiency Audit in Indial, Managerial Auditing Journal, Vol. 8 Iss: 6.			

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

3. ОҚУ ПӘНІНІҢ ТАҚЫРЫБЫ БОЙЫНША ДӘРІС ТЕЗИСТЕРІ

Тақырып 1. Мемлекеттік борыштың негізгі ұғымдары мен анықтамалары

1. Кіріспе

2. Мемлекеттік борыштың тұжырымдамалық схемасы

Дәріс-визуализация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері

2003 жылғы маусымда ИНТОСАИ мемлекеттік борыш жөніндегі комитеті мемлекеттік борыш тиімділігінің аудиті үшін іс-қимыл саласының жобасын әзірлеуді мақұлдады. 2004 жылдың маусымында Мәскеуде өткізілген мемлекеттік борыш жөніндегі комитеттің отырысында бірінші нұсқа ұсынылды. Бұл жолы Софияда сіздің назарыңызға 2004 жылы ЖҚБО қатысушылары енгізген, елеулі үлес қосылған нұсқа ұсынылады.

Комитет осы мәселе бойынша жоғары қаржылық бақылау органдарының қызметіне әдіснамалық көмек көрсеткен тиімділік аудитінің әрекет ету саласын айқындай отырып, қорытынды жасайтын және барлық бұрынғы нәтижелерді байланыстыратын кешенді аудит рәсіміне енгізілген барлық күш-жігерді біріктіру қажет деп санады. Сондықтан қарастырылып отырған мәселелер INTOSAI-ға мүше елдердің барынша ықтимал санының нақты аспектілеріне кірмей-ақ қоғамдық мүдделерге ие болады.

Қызмет жұмыстың алты түрлі бағытына бөлінген. Біріншісі, аудитормемлекеттік борыш пен оған байланысты ұғымдардың герменевтикалық стандарттарға сәйкес айқын және сыныпталғанын тексеру үшін шарттарды қарастыруы тиіс деп болжайды.

Екіншісі, борышты әдістемелік және дәйекті реттеуді қамтамасыз ету үшін елдің нормативтік және құқықтық құрылымына енгізілуі тиіс мәселелерге арналған.

Үшіншісі алдыңғы қатарлы практикаларға сәйкес борышты реттеу жүргізіле ме, жоқ па анықтау үшін қажетті маңызды аспектілерді қамтиды. Біз төмендегілерді тексеруді ұсынамыз: (1) Үкіметте берешекті борышқа аудару жөніндегі стратегия бар екенін; (2) валюталар жоспарында борыш құрылымы, төлемнің басталу мерзімдері, мөлшерлемелер мен қаржы құралдары жоғарыда көрсетілген стратегияның құрамына кіретінін; (3) борышты реттеу қабылданған стратегияны кепілдендіру және қолдау мақсатында тәуекелді бағалауды қамтиды; (4) борышты реттеу тиісті қағидаттар мен әдістерге негізделгенін; (5) тіркеу және мониторинг жүйесі не енгізілгенін және олардың негізінде жоғары сапалы есептер жасалатындығын.

Төртіншісі статикалық және динамикалық индикаторлар арқылы даму осалдығы мен тұрақтылығына талдау жүргізу қажеттілігін білдіреді. Ол Үкіметтің басым жағдайда өз міндеттемелерін бере алатындығы үшін жауап береді. Талдау баламалы немесе тәуекелдік сценарийлер кезінде үкіметтің өз борышына қызмет көрсете алатындығын бағалауға арналған.

Жұмыстың бесінші бағыты борышты реттеуге жауапты мекеменің және оның персоналының тәртібі туралы, атап айтқанда, олардың құзыреттілігі, оқуы, тәжірибесі туралы, сондай-ақ олар сақтауы тиіс этикалық кодекс туралы қорытынды беру үшін аудитор жүргізуі тиіс бағалауға арналған.

Соңғы бағыт Үкіметтің мемлекеттік борыш, міндеттемелер мен тәуекелдер туралы ақпаратты уақтылы, жүйелі және ашық түрде хабардар ету және ашу міндетін қарастырады; сондай-ақ ол Үкіметтің толық, тұрақты және уақтылы есептер беру міндеттеріне арналған.

Ұсынылып отырған іс-әрекет саласы борышкер мемлекеттерге Әлеуметтік және экономикалық әсер етуді бағаламайды. Кейбір елдерде бұл мәселелер жоғары қаржы бақылау органдарының құзыретінен тыс болса да, комитет оларды жұмыстың болашақ бағыттары ретінде қарай алады және оларды жоғары қаржы бақылау органдарының атқарушы тұлғаларға осы мәселелерді шешу туралы заңды түрде кеңес бере алатын елдер пайдалана алады. Бір қарағанда, осы аспектіні талдау келесі сұрақтарды қарастыруы тиіс: Өтпелі экономикасы бар елдердің экономикалық дамуына мемлекеттік борыш қандай мөлшерде үлес қосты? Борышқа қызмет көрсету олардың дамуын қай шамада қиындатты? Қарыз мақсаты қандай болды? Ресурстар болмаған кезде ағымдағы жағдайлар қаншалықты өзгерер еді?

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

Үкімет шығарған облигацияларға байланысты ығыстыру әсері осы талдауда қаралмаған, сондай-ақ мынадай мәселелер: Жеке инвесторлардың Үкіметке берген ресурстары, капиталды қалыптастыру процесінде көп мультипликативті әсер етуді тұспа-тұс келе ме? Үкімет жасаған бөлу қандай және жеке инвесторлар жасаған бөлу қандай болады? Инвестициялаудың үлкен тиімділігіне кім жетеді? Жоғары қаржы бақылау органдары осы сұрақтарға жауаптарға қатысты маңызды рөл атқарады.

Елдің даму деңгейі борышты реттеуге әсер етуі мүмкін.

Елдің даму деңгейіне тән элементтер тәуекелді, осалдықты және тұрақты дамуды бағалау туралы тарауларда талқыланады. Елдің даму деңгейі төмен болған сайын, осы ұғымдарды талдау кезінде назар аудару мен сақтықты қажет етеді. Елдің даму деңгейі оның өз борышын тиісті түрде басқару қабілетіне әсер етуі мүмкін.

Мемлекеттік қаржы үшін борыштың маңыздылығын ескере отырып, тиімділік аудитін енгізу қажеттілігі айқын болып табылады. Бұл құжат аудиттің осындай түрін іске асыру үшін басшылық және ынталандыра алатын схеманы ұсынады. Бұл іс-әрекет аясы комитет қатысушыларының түсініктемелерімен, бақылауларымен және ұсыныстарымен жақсартылуы мүмкін.

Мемлекеттік борыш жөніндегі комитеттің пікірінше, белгілі бір ұғымдарды қолдануға күмәнданбау үшін борышты дұрыс анықтау нақты, дәл болуы тиіс. Анықтама (1) есеп үшін анық, оны түсіну оңай, (2) уақыт өте келе дәйекті, (3) талдау үшін жарамды және (4) белгілі бір тұжырымдамаларды қосуды қамтамасыз ету үшін толық болуы тиіс.

Борышты анықтау тарихи деректерді қалыптастыру үшін жағдай жасай отырып, оны реттеу, есепке алу және аудит мүмкіндігі бір негізде жүргізілуі үшін оның негізгі компоненттерін түсіндіруі тиіс. Бұдан басқа, анықтама салыстырмалы талдау жүргізу үшін әдетте халықаралық салада пайдаланылатын терминдерді ескеруге тиіс.

Мемлекеттік борыш тиімділігінің аудитін жүргізудің ең маңызды элементі тұжырымдамалық схема басқаруды, осалдықты, даму тұрақтылығын, субъектілердің құзыретін және есепке алу мүмкіндігін бағалауды жүргізуге мүмкіндік беретін борышты кеңінен айқындауды қамтиды. Борыштың концептуализациясы орталық үкіметтің, оның ұйымдарының, оның фирмаларының, үкіметтік қаржы жүйесінің (даму банктерінің), Штаттар Үкіметінің және муниципалдық үкіметтердің, қаржы органының, шартты міндеттемелер мен жасырын міндеттемелердің әлеуетті болуын жалпы борыш қамтуы тиіс.

Шартты міндеттемелер белгілі бір оқиғалардың басталуына байланысты орындауға қойылуы мүмкін немесе орындалмауы мүмкін мемлекет өзіне алған міндеттемелерді білдіреді, сондықтан олардың орындалуы немесе олар сөзсіз болуы мүмкін көлемдер белгісіз болып табылады немесе болашақ оқиғалардың нәтижесі бола отырып, белгісіздіктің кейбір дәрежесін білдіреді.

Жасырын міндеттемелер-бұл есептелетін, қаржылық немесе бюджеттік тізілімдерде көрсетілмеген және белгілі бір уақытта ұлттық борыш ретінде ажырамас болып табылатын міндеттемелер. Бұл үкімет ресми білмейтін және аудит нәтижесінде немесе қандай да бір талап бойынша ашық болатын міндеттемелер. Бұл міндеттемелер әдетте мемлекетке тиесілі өндірістік корпорацияларда, қаржы агенттіктерінде, трастарда немесе талап-арыздар қаралатын немесе экспроприация жолымен өтеу туралы рекламациялар берілетін сот процестері сияқты жағдайларда болады.

Жоғары қаржылық бақылау органдары мемлекеттік борышты басқарудың барлық тәсілдерін тиімділік аудитінің сол жобасында тексеруге тиіс екендігін кең анықтай алмайды. Кейде мәселелерді тудыратын белгілі бір әдістердің арасында басымдықтарды бөлу ұсынылады. Әрбір ЖҚБО өзінің материалдық және адам ресурстары мен құқықтық базасына сәйкес әр түрлі кезеңдерде борышты реттеуге қатысатын әр түрлі салаларға жүйелі ықпал ету стратегиясын айқындай алады. Аудиттердің ерекше мәселелерімен байланысты болуы ұсынылады, бірақ талдау мазмұнды ұсынымдар беру және борышты реттеудің неғұрлым тиімді әдістерін қолдау мақсатына қол жеткізу үшін барабар шоғырланумен және жоғары сапамен жүргізілуі ұсынылады.

Аудиторларға кем дегенде тұжырымдамалық схемадағы элементтерді қарау ұсынылады. Бұл элементтер Дүниежүзілік банк пен Халықаралық валюта қоры дайындаған фискалдық тәуекелдер кестесінде қамтылған.

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
2. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
3. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
4. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

Тақырып 2. Нормативтік және құқықтық база.

1. Мемлекеттік борышты реттеу
2. Нормативтік және құқықтық база

Дәріс-визуализация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері

Мемлекеттік борышты реттеу белгілі бір қызмет түрлерін реттейтін заңдар мен жалпы бағыттағы әкімшілік нормалар кешеніне негізделуге тиіс. Осы құқықтық база қарыз алуға, жаңа қаржы құжаттарын шығаруға, қарыз бойынша алынған ресурстарды инвестициялауға немесе орналастыруға, индоссамент немесе кепілдіктер беруге және жалпы борышты реттеу үшін талап етілетін кез келген іс-әрекеттер жасауға құзыретін нақты белгілеуге тиіс.

Құқықтық және нормативтік база мемлекеттік борышты реттеуді бақылауды жүзеге асыратын барлық органдарда өкілеттіктер мен функцияларды қамтамасыз етуге тиіс. Борышты реттеу кезінде функцияларды бөлудің әртүрлі нұсқалары бар, бірақ әрбір жағдайда конституциялық негіз әрбір қатысушы ұйым үшін мүмкіндіктерді, олардың арасындағы үйлестіруді, сондай-ақ шешімдер қабылдау үшін қажетті ақпарат алмасуды және шартты міндеттемелер шегін айқындауы тиіс.

Бүкіл әлем бойынша саяси Конституциялардың көпшілігі индоссаментке, мемлекеттік борышты сатып алуға және реттеуге қатысты сақтауға тиіс жалпы нұсқауларды қамтиды деп айтуға болады. Жалпы айтқанда, әрбір елдің әкімшілік және конституциялық құқығы анықтамалар, міндеттемелер, бюджетті және бюджеттен тыс қызметті үйлестіру схемалары туралы ережелерді, үкіметтің орталық банк және қоғамдық қаржылық және қаржылық емес фирмалар және т. б. сияқты басқа заңды тұлғалармен қарым-қатынасын қамтиды. Бюджеттен тыс шығыстар заңмен қамтылуы тиіс, өйткені олар қарыз ретінде өндіріп алынуы мүмкін, осылайша, проблеманы ұсына аламыз, өйткені бюджет ережелерінің сақталмағандығы туралы ықтималдық бар.

Жалпы айтқанда, қарыз келісім-шарттарын мақұлдау үшін конгресс жауап береді. Сатып алу, реттеу және есеп беру жөніндегі міндеттемелерді атқарушы билік көтереді. Міндеттемелер анық тұжырымдалуы тиіс; әйтпесе үкімет ішіндегі коммуникация мен үйлестіру, сондай-ақ шешімдер қабылдау процесі мен есепке алу мүмкіндігі зардап шегуі мүмкін.

Әрбір елде келесідей аспектілерді анықтайтын және бейнелейтін құқықтық негіз болуы маңызды:

- Мемлекеттік борышқа қатысты саясат пен стратегияны қалыптастыру.
- Максаттарды айқын анықтау және борышты бөлу
- Мемлекет атынан несие алу үшін тағайындалған орган немесе федералдық агенттік және сатып алынған борыш бойынша төлем талаптары
- Борыштық келісімшарттарды мақұлдауға жауап беретін орган
- Борыштық келісімшарттарға қол қоюға уәкілетті органдар
- Мемлекеттік борышты тіркеуге және реттеуге жауап беретін, мемлекеттік кредиттің қатысуымен барлық мәмілелерді жүргізуге және шешуге және кредиттік мәмілелер бойынша кепілдіктер беруге жауап беретін органды немесе облысты анықтау. Аудиторлар

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

борышты реттейтін органның болуына қарамастан, бұл міндеттердің нақты бөлінгеніне көз жеткізуі тиіс.

- Мемлекет кепілгер болатын жағдайлар мен шарттар
- Қарыздың жай-күйі туралы және жалпы ақпаратқа көпшілік алдында қол жеткізу туралы есептерді жариялауға қатысты міндеттемелер

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

5. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
6. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
7. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
8. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

1.3 Борышты реттеу бойынша құзыреті

1. Борыш құрылымы
2. Тәуекелді бағалау
3. Борышты басқарудың қажетті әдістері
4. Тіркеу, бақылау және мониторинг

Дәріс-презентация, зерттеу әдісі, сөздік және көрнекі оқыту әдістері

Борышты реттеуді қажетті көлемде және қажетті мерзімде қаржы ресурстарын алу үшін, сондай-ақ ықтимал ең аз баға бойынша борышқа қызмет көрсетуді жүзеге асыру үшін қажетті операциялар ретінде анықтауға болады. Борышты реттеудің негізгі мақсаты Үкіметтің қызметін қамтамасыз ету үшін ең аз ықтимал баға бойынша тұрақты қаржыландыруды сатып алу болып табылады. Борышты реттеу төрт тұжырымдаманы: валюталарға, иеленушілерге, ставкаларға, шарттарға, құралдарға және шарт тараптарына сәйкес борыш құрылымын; келісімшартқа тән тәуекелдерді бағалауды; реттеудің тиісті әдістерін; және тіркеудің, бақылаудың және мониторингтің бүкіл процесін айқындауға тиіс қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді жоспардан бастап кредит бойынша келісімшарттар жасауды қамтиды.

Борыш жоспары тәуекел мен шығыстар мақсаттарына қол жеткізу, төлем міндеттемелерін сақтау және келісім-шарт жасасушы Үкімет белгілеген борышты реттеудің қандай да бір өзге мақсатын қанағаттандыру үшін келісілген қаржыландыру алу мақсатында борышты реттеу жөніндегі стратегияны әзірлеуден және ресімдеуден тұрады. Қабылданған стратегия үкіметтің қаржылық талаптарын сақтауды және тиісті тәуекел дәрежесін ескере отырып, қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді перспективада ең төмен ықтимал баға бойынша төлем міндеттемелерін орындауды қамтамасыз етуі тиіс. Осы тұрғыдан алғанда, борышты реттеу жоспарымына дайыма мақсаттарға қол жеткізуге бағытталған қызмет түрлерін қамтуы тиіс:

- Үкіметтік қазынаның өтімділігіне кепілдік беру
- Үкіметтің өтімділігін қорғайтын борыш бойынша төлем мерзімдерінің басталу құрылымына сене алады.
- Байланысты тәуекелдер мен ең төмен бағаны ескере отырып, шығыстар, ставкалар мен шарттар арасындағы тепе-теңдікті қолдау.

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

- Сыртқы нарықтармен барабар үйлестіруді белгілеу.
- Тиімді ішкі капитал нарығын орнату және қолдау.
- Есепке алу мүмкіндігін қамтамасыз ететін қатаң және нақты әдіснамаға негізделген тіркеудің жүйесінің болуы.

Мемлекеттік борыш жоспарын орындау үшін мақсат-стратегиямен ұштасатын жедел қызмет бағдарламасын әзірлеу қажет, ол облигацияларды сату рәсімдерін қамтуы, кредитормен қарым-қатынасты қолдауы және борыш деңгейлері мен оның тәуекелдері туралы ақпарат беру үшін бақылау жүйесін құруы тиіс. Мемлекеттік борышты реттеуді жеделдетуге бірінші қадам оған қызмет көрсетуге ақы төлеу кепілдендірілген және уақыт бойы тегіс өтетіндей борышты құрылымдауды қамтамасыз ету болып табылады.

4.1. Борыш құрылымы

Борыш құрылымын бағалау әртүрлі айнымалыларды қамтитын кешеннен тұрады: валюталар, иеленушілер, пайыздық мөлшерлемелер, шарттар, құралдар және үкіметтік ұйымдар.

Борыш құрылымына байланысты әлеуетті проблемаларды бағалау үшін пайдаланылатын кейбір индикаторлар мыналар болып табылады:

- Тіркелген борыштың қысқа мерзімді борышқа арақатынасы. Тіркелген борыш- бұл төлемнің басталу мерзімі немесе қайта қаржыландыру мерзімі 12 айдан астам мерзімді құрайтын борыш; қысқа мерзімді борыш-бұл төлем мерзімі бір жыл ішінде басталатын борыш. Сондай-ақ бір жылдан кем мерзімге орналастырылған борыш пен неғұрлым ұзақ мерзімге орналастырылған борыш арақатынасының коэффициентін талдау қажет. Мұндай арақатынас төлем мерзімінің басталу күнтізбесі бойынша міндеттемелерді орындау үшін Үкіметтің уақыт индикаторы болып табылады. Осылайша, инвестициялар немесе жобаны жетілдіру үшін неғұрлым ұзақ мерзім оларға ақы төлеу үшін ресурстарды беруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, егер борыштың негізгі бөлігі тіркелген борыш болып саналатын болса, екінші арақатынас неғұрлым қолайлы болады.

- Төлем мерзімі басталатын борыштардың сипаттамасы: төлемнің орташа басталу мерзімі және ұзақтығы. Осы бағалауды жүргізу үшін ішкі және сыртқы айналымдағы барлық құралдардың жазбасы болуы қажет. Осы сипаттама оған ақы төлеу үшін шетел валютасында қажеттілік болатын шарттар мен уақытқа қатысты борыш сипаттамасын қамтиды. Диверсификация портфолио.

- Үкіметтер ішкі және сыртқы нарықтарда тиімділікті қамтамасыз ету үшін аяқталатын мерзімдердің спектрі берілетін өкімдік құжаттардың жеткілікті саны бар екеніне көз жеткізуі тиіс. Мерзімдерден басқа, портфолионды әртараптандыру валютаға және төлем шарттарына қатысты таңдау ұсынады. Әртараптандырудың дәрежесі неғұрлым көп болса, соғұрлым валюта құнының өсу тәуекелі аз, ол сатып алынған борышты неғұрлым қымбат ете алады.

- Әр түрлі жіктемелерге сәйкес ішкі борыш пен сыртқы борыштың арақатынасы (валюта немесе иесіне) Ішкі борыш төмен тәуекел деп саналады, өйткені үкімет ішкі борышты реттеу үшін көп элементтерді қамтиды.

- Нарықтық борыш (облигациялар) және нарықтық емес борыш (банктік кредиттер, мысалы) арақатынасы. Нарық шарттарына байланысты облигациялар шығару немесе банк несиелері ыңғайлы немесе қажет болуы мүмкін. Көп жағдайда халықаралық организмдерге жүгінуге ұқсас деп саналады.

- Борышты ақылға қонымды реттеу борышты реттеу әдістерінің тиімділігін өлшеу үшін мақсаттарды қамтуы тиіс

4.2. Тәуекелді бағалау

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Пәннің оқу-әдістемелік кешені	Басылым: алтыншы
---	---	-------------------------------	------------------

Борышты реттеу стратегиясы мемлекеттік борыш құрылымынан, сондай-ақ бағалаудың әртүрлі әдістерінен шығарылатын ішкі тәуекелдердің әртүрлі индикаторлары негізінде бақыланады және бағаланады.

Тәуекелді бағалау-бұл борышты реттеуге жауап беретін ұйымдарды өз міндеттемелерін орындау мүмкіндігін, сондай-ақ осындай күтпеген жағдайлардың туындау ықтималдығын айыратын жағдайлар мен оқиғалар анықталатын процесс.

Мемлекеттік борышты реттеу туындауы мүмкін ең жиі болатын тәуекелдер мыналар болып табылады:

- Нарықтық тәуекел. Бұл борышқа қызмет көрсету жөніндегі шығыстарға әсер ететін пайыздық ставкалар, айырбастау ставкалары, тұтыну тауарларының бағалары, валюталар және т. б. сияқты нарықтық бағалардағы өзгерістерге байланысты тәуекелдермен айқындалады.

- Жаңартылатын тәуекел. Борыш ерекше жоғары құны бойынша немесе төтенше жағдайларда қайта бастауға тура келетін тәуекел, ол мүлдем қайта жандана алмайды. Үкімет өз қарыздарын төлей алмаса, оларды ұзартуға мәжбүр болады. Бұл тәуекелді жеңудің жалғыз жолы-келісім-шартта төлемнің басталу мерзіміне қатысты ақылға қонымды талаптарды қарастыру.

- Өтімділік тәуекелі. Өтімділік тәуекелінің екі түрі бар: біріншісі сұраныс болмаған кезде акцияларды орналастыруға тырысқан кезде қарыз берген тұлғалар ұшырайтын айыппұл салуға байланысты. Тәуекелдің екінші түріне қарыз алушылар тап болған жағдайда, қысқа уақыт кезеңі ішінде қарыз арқылы қолма-қол ақша алуда күтпеген ақшалай міндеттемелерге немесе ықтимал қиындықтарға байланысты активтердің өтімділік көлемі тез азаюы мүмкін болатын жағдайға байланысты. Бұл тәуекелді дұрыс бағалау Үкіметтің өтімді активтерін қатаң және толық тіркеуді талап етеді.

- Бюджет түсімдерінің қалаған мақсаттарына қол жеткізбеу тәуекелі (салықтық және салықтық емес түсімдер). Дәрменсіз борыш тәуекелі пайыздық мөлшерлемелер немесе айырбас мөлшерлемелері сияқты қолданыстағы борышқа тікелей әсер ететін факторларға ғана емес, сондай-ақ түсімдерді жинау жүйесі көзделген мақсаттарға жетпейтін тәуекелге де байланысты. Егер олар қол жеткізе алмаса, қарызтөленбейді. Бұл тәуекелді жеңілдету үшін Үкімет түсімдерді жинау жөніндегі өз қызметтерінің тиімділігін арттыруы тиіс.

- Кредиттік тәуекел. Қарыз алушылар немесе басқа да қаржы активтерін алушылар немесе қаржылық келісім-шарттардың контрагенттері қарыздарды немесе өзге де қаржы активтерін өтемейтін тәуекел. Бұл сондай-ақ Үкімет берген облигациялар кредиттік нарықта қабылданбайтын жағдаймен байланысты. Бағалы қағаздар халықаралық қаржы нарықтарында қабылданбаған кезде, бұл құжаттардың жоғары тәуекелімен немесе мөлшерлеме ұсынылмауымен байланысты.

4.3. Қажетгі борыштарды басқару әдістері

Барлық үкіметтерге берешекті басқару мақсаттарын, қолайлы тәуекелдерді, шартты міндеттемелерді орындау жолдарын және ұсынылған ресурстарды қадағалау критерийлерін белгілеу үшін әртүрлі таңдау жасалады. Шартты, сондай-ақ жасырын жасырын міндеттер қаржылық тәртіптің конституциялық негізін құрған үкіметтермен сандық деп танылады және танылады. Австралияда, Канадада, Германияда және Нидерландыда көп деңгейлі бюджеттеу және есеп беру тәжірибесі жақсы мысал болып табылады.

Аудитор тиісті борыштық басқару әдістерінің болуын растауы тиіс:

- шарттық қарыздарға қабылданған, жана құралдар шығаратын, үкіметтің атынан мәмілелер жасайтын немесе мәміле жасайтын адамдардың функцияларын нақты анықтайтын құқықтық және нормативтік база. Сондай-ақ, мемлекеттік борыштық басқару

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

бөлімдерінің делегация құрамына кіретін және әрбір қатысушы заңгерлік ұйымның жауапкершілігінің нақты және нақты сипаттамасын қамтитын операциялық құрылымы бар-жоғын тексеру керек.

Тәуекелдер мен шығындарды салыстыру. Борыштық менеджерлер борыштық портфельдегі шығындар мен тәуекелдер арасындағы тепе-теңдікті анықтауға және өлшеуге мүмкіндік беретін шеңбер құру қажет. Тәуекелді бағалау үшін борыштық менеджерлер тұрақты түрде бұрмалау портфолиосының сынақтарын жүргізуі керек. Бұл тестілер, әдетте, отандық және шетелдік қаржы нарықтарындағы жаңартылатын тәуекелдер немесе жоғары құбылмалылық сияқты үкімет немесе тұтас елдің алдында тұрған соққылармен өзара байланысты модельдерге негізделген. Құны мен тәуекелді талдау пайыздық мөлшерлемелер мен шарттарды бағалауды қамтиды.

- Шартты міндеттемелерге қатысты.

Шартты қарыз немесе міндеттемелер болуы мүмкін түсініктерді анықтау қажет.

Белгілі бір күнге дейін қабылданған міндеттер мен шартты міндеттемелерді мұқият қадағалау және олардың қарыздық немесе бюджеттік шығындарға айналуы үшін бағалау жүргізілуі керек. Міндеттемелер мен шартты міндеттемелерді, сондай-ақ қажетті бюджет қаражатын бөлуді санау керек. Қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді қаржылық тұрақтылыққа қатысты тұтастай алғанда экономикаға мүмкін ықпалын ескере отырып, осы міндеттемелер мен міндеттемелердің тәуекелін бағалау қажет.

Мемлекеттің борыштық саясатына қатысты шешім қабылдануы тиіс, ол мемлекеттік қаржының күрт қысымы мен өзгеруін болдырмау үшін ықтимал болашақ қаржылық шығындарды азайту үшін қажет. Заң шығарушы орган және тұтастай алғанда қоғам олардың көлемдері мен қозғалыстары туралы, сондай-ақ осы мәселе бойынша қабылданған шаралар туралы тиісті түрде хабардар болуы керек.

Соңында, микро-әкімшілік тұрғыдан алғанда, қарызды басқару нақты макроэкономикалық құрылыммен байланысты екендігіне көз жеткізу керек, сондықтан үкіметтер борыш пен макроэкономикалық көрсеткіштер арасындағы қатынастар, сондай-ақ мемлекеттік қарыздың өсуі тұрақты болып табылады. Аудиторлар билік органдары нақты макроэкономикалық негізде тұжырымдалған, борышты басқару жөніндегі тиісті шараларды қамтитын стратегияны әзірлеуге жеткілікті назар аударып жатқанын бағалауы керек.

4.4. Тіркеу, бақылау және мониторинг жүргізу

Мемлекеттік тіркеу және үкімет мәлімдеген деректердің негізгі сапа критерийлеріне сәйкес келуі және заңнамалық және азаматтардың олардың дәлдігі мен уақтылығын тексере алатын тетіктері бар екендігі маңызды. Бұл мәселе бойынша принциптер мен практикалар деректер сапасының стандарттарын қамтиды.

ИНТОСАИ, Халықаралық Валюта Қоры, Американдық Даму Банкі және Дүниежүзілік Банк, басқа ұйымдар арасында жоғары сапалы деректерге кепілдік беру үшін басшылық қағидаттары мен стандарттарын әзірлеуге қолдау көрсетті. Ең маңызды ұсынымдардың бірі ақпараттың ішкі жүйелілігін тексеруді, сондай-ақ әртүрлі дереккөздердегі деректерді мерзімді салыстырып тексеруді жүргізу болып табылады. Ақпараттар Атқарушы тарапынан тәуелсіз бағалауға жатады, бұл заң шығарушы органға және жұртшылыққа мемлекеттік есепшоттардың тұтастығы туралы ұсынылған есептердің жиналуына әкелуі тиіс.

Үкіметтің туындауы мүмкін тәуекелдерді өлшеу және бағалау үшін сенімді борышты басқару әдістерін пайдалану туралы осы мақсаттарға жету үшін сенімді және дәл ақпарат жинайтын және шығаратын ақпараттық жүйе қажет. Тіркелген тіркеу жүйесі келесі шарттарға сай болуы керек:

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

- Бюджетті, қазынашылық және мемлекеттік борыштық операцияларды есепке алудың бірыңғай есеп беру жүйесін пайдалану.

- Дерекқорда ақша, бюджет, сондай-ақ тікелей және шартты міндеттемелер туралы дәйекті ақпарат болуы тиіс; әртүрлі әкімшілік бірліктер мен олардың ішінде ақпарат ағынын жеңілдетеді.

- Есеп беру стандарттарын әзірлеуге жауапты бөлім бірыңғай есептілік жүйесін құруға, сондай-ақ оның мазмұны мен формасына қатысты есеп беру талаптарын қалыптастыруға тиіс.

- Ақпараттық жүйелердің эволюциясын тиімді басқару үшін түрлі қатынастар үшін жауапты қызметкерлер арасындағы үйлестіру. Ішкі бақылау шараларын қаржыландырудың негізгі мақсаты - қаржыландыру келісімшарттары, бюджет және ақшалай қаражаттардың қозғалысы туралы шешімдер қабылдау процесінде қарыздарды басқару бойынша жауапты тұлғаларға сенімді есеп беру. Мониторинг, негізінен, ұлттық және халықаралық ортадағы өзгерістерді олардың талдауларына енгізуге мүмкіндік беретін шешімдер қабылдаушыларға ақпараттандыру мақсатында өзгерістерді бақылаудың тиісті тетіктерін құруды қарастырады.

Қорытындылай келе, аудитор мемлекеттік қарызды тіркеуді және бақылауды нақтылау үшін және үкіметке қатысты міндеттемелер болуы мүмкін қаржылық шартты міндеттемелерді көрсету үшін мониторинг, бақылау және қадағалау жөніндегі нұсқауларды, нұсқауларды орындауға тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

9. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
10. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
11. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
12. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

Тақырып 2.1 Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер

1. Осалдықтың индикаторлары
2. Борыш тұрақтылығы индикаторлары

Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері

5. Әлсіздікті және берешектің орнықтылығын бағалау құзыреттілігі

Мемлекеттік қарыздың жай-күйін тексеру үшін екі үлкен индикаторлық топ қолданылады. Бірінші топтағы индикаторлар осалдығы немесе басым жағдайлардың қарыздың күйін бұзуы мүмкін қауіпті өлшейді; Екінші топтың көрсеткіштері үкіметтің жағымсыз жағдайлармен күресу қабілетін бағалайды. Біріншісі статистикалық көрсеткіштер болып табылады, өйткені олар белгіленген деректер бойынша бақыланатын деректерге негізделген; олар динамикалық болып табылады, себебі олар жоспарланған іс-әрекеттерге негізделген.

5.1. Зияндылық индикаторлары

Зияндылықты талдау үкімет тарапынан берешекті өтеуге қатысты қандай да болмасын жағдайды өлшейтін және алдын-алатын индикаторларды құруды талап етеді. Олар мына негізгі сұрақтарға жауап береді: мемлекет қазіргі жағдайды ескере отырып өз міндеттемелерін орындай

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

алады ма? Жағдайдың алдын алуға кедергі болатын элементтер немесе оқиғалар бар ма? Төмендегі көрсеткіштер статикалық болып табылады: • Барлығы қарыз индикаторлары

Шетелдік және ішкі қарыздың көрсеткіштері төлем уақытының сипаттамасын, төлем кестесін, пайыздық мөлшерлеме сезімталдығын және шетел валютасындағы қарыздың құрамын қамтиды.

Бұл көрсеткіштер сыртқы борышқа, экспортқа және жалпы мемлекеттік кірістерге, атап айтқанда, ЖІӨ-ге байланысты. Бұл көрсеткіштер борыш пен төлем опцияларының эволюциясын айқындауға және үкімет пен экономиканың кездесетін экономикалық жағдайында ауытқудың белгілерін анықтауда пайдалы. Дегенмен, олар белгілі бір мерзімге дейін ақпарат беретін мағынада шекараласады.

- Үкіметтің қаржылық жағдайын бағалау үшін қарыз / ЖІӨ, тапшылық / ЖІӨ, қаржылық шығындар / ЖІӨ, салық түсімі / ЖІӨ, салық түсімдері / қарызы немесе жиынтық кірістер / борыштар сияқты индикаторлар маңызды.

- ЖІӨ өсу қарқынымен салыстырғанда жалпы қарыздың өсу қарқынын білу маңызды.

- Қаржылық тұрақтылық индикаторлары активтердің және баланстан тыс позициялардың сапасын, кірістілігін, өтімді активтерін, ырғағын және несие өсуінің сапасын бағалайды.

- Борыштық стратегияның тұрақтылығын бағалауға жататын басқа да маңызды көрсеткіштер төлемнің орташа мерзімі (борыштық келісім-шарттар немесе облигациялар) және ұзақтығы болып табылады. Бірінші индикатор төлемнің аяқталу күніне дейінгі орташа ұзақтығын, ал екіншісі міндеттемелерді орындау үшін қажетті ақша ағымдарының дисконтталған құнын бағалайды.

- Валюта бағамдарының ауытқуының немесе мемлекеттік қарыз бойынша пайыздық мөлшерлемелердің әсері осындай айнымалыларға сезімталдыққа байланысты. Демек, шетел валютасындағы немесе өзгермелі немесе индекстелген пайыздық мөлшерлеме бойынша қарыздың үлесі ретінде қарыз құрылымының көрсеткіштері маңызды болып табылады

- Сыртқы борыш көрсеткіштері

- Сыртқы борыш / ЖІӨ. Бұл көрсеткіш төлем қабілеттілігін растау үшін пайдалы. Сыртқы мемлекеттік борыштың экспорттық табысқа қатынасы төлем қабілеттілігінің пайдалы шарты болып табылады, өйткені экспорт - бұл жүйенің өтімділігі үшін шетел валютасының маңызды көзі.

- Сыртқы борыштың кеңінен пайдаланылатын индикаторы - шетел валютасындағы борыштың жалпы қарызға қатынасы; Бұл борышқа қызмет көрсету және импорттың қажеттілігін жабу үшін шетел валютасын алу қажеттігін көрсетеді.

- Халықаралық резервтердің қысқа мерзімді қарызға қатынасы өтімділіктің пайдалы көрсеткіші болып табылады. Бұл көрсеткіш жыл ішінде экономиканың төлем жасау қабілеттілігін өлшейді. Бұл қатынас Judotti ережесімен анықталады. Халықаралық резервтердің айтарлықтай көлемі жаһандық капитал нарықтарында несие алуға қол жетімділіктің болмау ықтималдығын азайтады. Бұл сондай-ақ, елдің несие алушысы ретіндегі рейтингісін жақсартуға ықпал етеді және сонымен бірге сыртқы қарызға келісімшарттар жасау кезінде төмен шығынды ұсынады. Орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі.

- Құрылым индикаторлары: қарыздар арқылы алынған уақыт пен берешекке сәйкес нарықтық және нарықтық емес үлеске сәйкес сыртқы борыштың құрамы; немесе төлем құралдарына және шарттарына сәйкес.

- Ішкі борыш көрсеткіштері

- Ішкі борыш / ЖІӨ. Бұл төлем қабілеттілігін тексеру үшін пайдалы көрсеткіш.

- Құрылым индикаторлары: шетелдік меншік үлесі, индекстелген қарыз немесе ішкі борышқа шетел валютасындағы берешек, айырбас бағамы бойынша берешек және қысқа мерзімді берешек.

- орташа өтеу мерзімдері мен ұзақтығы. Орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі. Нарықтық және нарықтық емес қарыздарды қамтуы керек.

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

- Халықаралық валюта қорының (ХВҚ) деректері бойынша, осалдық көрсеткіштері мемлекеттік және қаржылық секторларды, үй шаруашылықтары мен жеке кәсіпорындарды қамтиды. Экономикадағы шиеленістердің салдарынан, сектордағы проблемалар қалғандарына әсер етеді. Осылайша, мемлекеттің тапшылығына күмән тудыруы валюта айырбастау деңгейінде алысатарлықты тудыруы мүмкін немесе банк секторындағы дағдарысқа алып келетін мемлекеттік борышқа құқығы бар банктерге деген сенімге нұқсан келтіреді.

ХВҚ-ның бақылау қызметінде қолданатын көрсеткіштерінің ішінде:

- Төлем уақытының сипаттамасын, төлем күнтізбелерін, пайыздық мөлшерлеме сезімталдығын және шетел валютасындағы құрамды қоса алғанда, сыртқы және ішкі қарызға қатысты индикаторлар. Сыртқы борыш, экспорт және ЖІӨ арасындағы қатынастар борыш пен төлем қабілеттілігінің эволюциясын анықтау үшін пайдалы көрсеткіштер болып табылады. Егер мемлекеттік сектордың үлкен қарызы болса, елдің төлем қабілеттілігін бағалау үшін қарыздардың кіріс коэффициенті де маңызды.

- резервтердің жеткіліктілік көрсеткіштері елдің өтімділік дағдарысынан аулақ болу қабілетін бағалау үшін маңызды болып табылады. Қорлар мен қысқа мерзімді қарыздардың қатынасы капитал нарықтарына қол жетімді елдердің осалдығын бағалаудың негізгі параметрі болып табылады.

- Қаржылық тұрақтылық көрсеткіштері елдің қаржы секторының күшті және әлсіз жақтарын бағалау үшін пайдаланылады. Оларға қаржылық институттарды капиталдандыру, активтердің сапасы, баланстан тыс позиция, кірістілік және өтімділік, сондай-ақ несие өсуінің ырғағы мен сапасы кіреді. Олар, мысалы, нарықтық тәуекелге, пайыздық мөлшерлемелердің ауытқуларына және айырбас бағамдарына қатысты қаржы жүйесінің сезімталдығын бағалау үшін пайдаланылады.

- Коммерциялық қарыздардың деңгейі мен төлем күнтізбесі бойынша жеке сектордың көрсеткіштері олардың айырбастау мен пайыздық мөлшерлемелердегі өзгерістерге әсерін бағалау үшін өте маңызды. Сондай-ақ тұтастай экономикаға әсер ететін қаржылық міндеттемелерді орындауда қиындықтарды көрсете алатын левередж, кірістілік, ақшалай қаражаттардың қозғалысы және фирманың қаржылық құрылымы да маңызды.

САИ-лер үкіметтерден борыштың осалдығын бақылау үшін кешенді индикаторлық жүйе құруды және тәуекелдерді басқаруды басымдықпен қамтамасыз етуді сұрай алады. Стратегиялар мен ықтимал әдістер қаржы осалдығын азайтуға ғана емес, қызмет көрсету шығындарын да қарыздың тұрақтылығына оң әсерін тигізе алады. Бұл индикаторлар материалдандыру ықтималдығы жоғары, мысалы, зейнетақылар, кепілдіктер, сот шешімдері, қаржы түсімдері және т.б. сияқты шартты міндеттемелерді ескеруі тиіс. Аудиторларға қарызды басқарумен айналысатындар сыртқы сыртқы қарызды өтеу мерзімдерінің деңгейін және сипаттамасын айқындаудың жақсы механизмдері бар екеніне сенімді болу маңызды. Бұл қарызға жауапкершілік жүктемесе де, бұл ақпарат шетел валютасының қажеттілігіне, демек, макроэкономикалық тепе-теңдікке ықтимал қысымды анықтауда өте пайдалы болуы мүмкін.

5.2. Борыштың тұрақтылығының көрсеткіштері

Борыштық тұрақтылықты үздіксіз талдау өте маңызды, сондай-ақ проблемалық сценарийлерге немесе стресстік жағдайларға тап болған кезде қарыздық динамикадағы модельдеу үрдістері. Тиімді аудиттер үкіметтің қаржылық тұрақтылығын өлшеуге мүмкіндік беретін әр түрлі баламаларды іздеулері керек, ол қарапайым тұжырымдамамен келешек кірістердің ағымдағы құны оның шығындарынан, оның ішінде борышқа қызмет көрсетуден үлкен екенін білдіреді. Осы тұжырымдамадан бастап, қарапайым байланыстарды анықтауға болады, бұл мемлекеттік қаржының жай-күйіне мониторинг жүргізу мүмкіндігін береді. Тұрақтылық шарасы үкімет шығыстар мен кірістердің бірдей жолын ұстай алады ма, немесе берешектің тұрақты болып қалуы үшін ЖІӨ-ге сәйкес түзетілуі керек пе деген сұраққа жауап беруге тырысады. Индикаторлар мынадай сұрақтарға жауап беруге арналған: Қаржылық саясат мемлекеттік борыштың жарылыссыз өсуінсіз мүмкін бе? Үкімет жарылғыш борыштың үрдісін болдырмау үшін салықты

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Пәннің оқу-әдістемелік кешені	Басылым: алтыншы
---	---	-------------------------------	------------------

көбейтуі немесе шығындарды азайту керек пе? Тұрақтылық көрсеткіштері, ең алдымен, ағымдағы экономикалық жағдайларға негізделген орталық сценарийге сәйкес есептеледі. Үкіметтің өз міндеттемелерін орындауға қабілетті екендігін анықтау үшін талдау экономиканың ағымдағы жағдайына сәйкес келетін макроэкономикалық айнымалылар жиынтығын қолданады. Дегенмен, бұл айнымалы мәндер үлкен өзгерістерге ұшырауы мүмкін немесе ықтималдығы бар. Сондықтан, мұндай өзгерістер болған кезде берешектің тұрақтылығын бағалау қажет. Осылайша, мемлекет қолайсыз жағдайда да өз міндеттемелерін орындай алады ма деп айтуға болады. Тұрақтылықты талдаудың басталуы - бұл мемлекеттің бюджеттік лимиті; Болашақ кірісінің ағымдағы құны оның шығындарынан, оның ішінде борышқа қызмет көрсетумен тең болуы тиіс. Бланшардтың пікірінше, егер нақты қарыз пайыздық мөлшерлемеге қарағанда жылдам өсіп кетпесе, қаржы саясаты тұрақты болады. Сонымен қатар, ЖІӨ-ге қатысты нақты борыш пайыздық ставка мен экономиканың өсу қарқыны арасындағы (оң) айырмашылыққа қарағанда тезірек өсуі мүмкін емес деп айтуға болады. Қарыздар мен түпнұсқа тапшылығына қоса, ЖІӨ-нің пайыздық көрсеткіші ретінде, үкіметтің уақытша бюджет лимитіне негізделген тұрақтылықты талдау басқа макроэкономикалық көрсеткіштерді қамтуы тиіс. Осы айнымалылардың белгілі бір мәндерін ескере отырып, түрлі көрсеткіштерді ұсынуға болатын негізгі сценарийді жасайды. Олардың бірі - қарыздың тұрақтылығын қамтамасыз ететін есептелген қажетті бастапқы пайда. Пайызды жинау қарызды арттырады, сондықтан оның тұрақты болуын қамтамасыз ету үшін өсіп отырған пайыздар бірдей соманың бастапқы артықшылығымен өтелуі тиіс. Осылайша, бұл көрсеткіш бастапқы артықшылығы пайыздық төлемдерді өтеуге және сол арқылы берешектің тұрақтылығын сақтауға тиіс соманы көрсетеді. Болжамдық профицит пен күтілетін арасындағы айырмашылық өміршең жолға жету үшін қажетті қаржылық түзету шарасы болып табылады. Мұндай талдау макроэкономикалық айнымалыларға қатысты жоғарыда айтылған болжамдарды талап етеді, өйткені пайыздар мен қарыздың мөлшері ЖІӨ-ге пропорционалды, оларға байланысты. Бұл мемлекеттік айналымдар мен шығыстар сияқты қаржы айнымалыларының мінез-құлқын болжаудың маңыздылығын көрсетеді. Талви мен Вег қаржы тұрақтылығын бағалау үшін жоғарыда аталған көрсеткіштің нұсқасын ұсынады. Олар бастапқы борыштың нақты пайыздық төлемдері мен тұрақты бастапқы артықшылығының арасындағы айырмашылыққа назар аударады. Осылайша, егер айырмашылық нөлге тең болса, қаржы саясаты тұрақты болады; егер бұл оң болса, онда кірістер мен шығыстардың жоспарланған траекториясы уақытша бюджет лимитімен сәйкес келмейді, өйткені ол пайыздық төлемдерді жабуға жеткіліксіз болады. Талдау үшін бастапқы артықшылық тұрақты деп есептеледі. Осы әрекеттер оның бағалауды жеңілдету үшін бірнеше болжамдарды талап етеді, бірақ қалыптасқан көрсеткіштер қаржылық саясат құралдарында қажетті өзгерістерді бағыттауға мүмкіндік береді.

Бюджеттік шектеулерден алынған осы көрсеткіштердің басқа нұсқасы ретінде, Бланшард қарыздың тұрақтылығын қамтамасыз ететін салық ставкасының және қадағаланатын салық мөлшерлемесінің арасындағы айырманы бағалауды ұсынады. Егер айырмашылық оң болса, демек, түзету талап етіледі, бұл салықтың ұлғаюын немесе шығындарды шектеуді білдіреді. Айырмашылық неғұрлым көп болса, соғұрлым дағдарысты немесе әдепкіді болдырмау үшін қажетті түзету қажет. Бұдан басқа, салық ставкасының бастапқы құнын ескеру маңызды, өйткені салықтарды ұлғайтудың өсу қарқынынан бастап қиынға соғуы мүмкін. Сипатталған тұрақтылық көрсеткіштері түрлі макроэкономикалық сценарийлерді ескеретін талдауға сәйкес болуы керек. Бұл өте маңызды, өйткені болжамды сценарийге негізделген өлшемдер немесе ұзақ мерзімді айнымалы мәндерді ескере отырып, сенімді сценарийлерді көрсетеді, бірақ макроэкономикалық айнымалылардағы осындай өзгерістер - мысалы, ЖІӨ-нің өсу қарқыны немесе пайыздық мөлшерлеме дағдарысқа әкелуі мүмкін қарыздың деңгейін төмендету. Сондықтан, бірнеше орталарда қарыздық үрдістерді талдау қажет. Жүктеме тесттері арқылы рецессияны қабылдап, белгілі бір мерзімге қарыздың үрдісін тексеруге болады. Пайыздық мөлшерлемелердің үлгілері, сондай-ақ экспорттық шикізат бағасының өзгеруі, айырбас бағамдары немесе шартты міндеттемелерді жүзеге асыру мүмкін. Осылайша, нарықта немесе кредиттік тәуекелдер осы зерттеуге енгізілген. Жоғарыда аталған әдістер рейтингтік агенттіктермен, инвестициялық банкермен және кейбір халықаралық агенттіктермен мемлекеттік қаржының жай-күйін бағалау үшін пайдаланылады. Атап айтқанда, Халықаралық валюта қоры

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

осы көрсеткіштерді қаржы институтының мінез-құлқын зерттеу үшін қолданады. Қарыздың тұрақтылығын бағалау үкіметтің белгілі бір шығыстар мен кіріс жолына және негізгі макроэкономикалық айнымалыларға қатысты жорамалдарға сәйкес борыштық міндеттемелерін қанағаттандыра алатынын тексеру үшін қажет. Бұдан басқа, ол тұрақты жағдайға оралу үшін қажетті қаржы түзетулерінің шамасын анықтауға мүмкіндік береді.

Борышты басқару орталық үкімет бақылайтын негізгі қаржылық міндеттемелерді қамтиды. Сондықтан борыштық реттеушілер мен орталық банктің биліктері пайдаланылатын әртүрлі құралдардың өзара тәуелділігін ескере отырып, борышкерлік саясатының мақсаттарына, сондай-ақ экономикалық, қаржы және ақша-кредит саясатының мақсаттарына келісім беруі тиіс. Сондай-ақ, мемлекеттік қарыздың өсу деңгейі мен қарқындылығының тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін берешекті басқаруды нақты макроэкономикалық құрылыммен байланыстыру қажет. Осы тұрғыдан алғанда, осы болжамдар үшін шартты міндеттемелерді есте сақтау қажет. Түрлі елдердегі терең дағдарысқа алып келген тұжырымдардың бірі - бұл шартты міндеттемелер. Тіпті күтпеген жерден пайда болған олар бастапқыда қаралмаған ресурстарды талап етеді, олар тұрақтылық негізделген сценарийлерді толығымен өзгерте алады. Әрбір бағалау мен талдауды қарызды басқару үшін жауапты тұлғалар жүзеге асыруы керек, ал SAI бұл бағалаудың үздіксіз және мұқият жүргізілуін қамтамасыз етеді және олардың нәтижелері қарыздың тұрақтылығын растайды.

Тиісті берешек құрылымы дағдарыс қаупін азайтады, бірақ ол дұрыс қаржылық және ақша-кредит саясатымен қатар жүруі керек. Егер макроэкономикалық саясаттың контексті қанағаттанарлық болмаса, дағдарысты болдырмау үшін жеткілікті мөлшерде борышты басқару жеткіліксіз болады. Сондықтан мемлекеттік борыштық саясат кем дегенде мынадай факторларға байланысты болуы тиіс:

- жалпы мемлекеттік саясаттың ресурстардың бөлінуіне әсері есебінен экономикалық саясат;
- Ақша-кредит саясаты, мемлекеттік қарыздың ақша базасына әсері есебінен;
- Қаржылық саясат, ағымдағы және болашақ қатысушылар арасындағы қаржылық жүктеменің таралуын тепе-теңдікті қамтамасыз ету және қызмет көрсету мен борышты қалпына келтіруді қамтамасыз ету қажеттілігіне байланысты;
- Сыртқы борыштар сыртқы мемлекеттік борыштың мемлекеттік сыртқы борышының маңызды бөлігі болып табылатын төлемдер мен теңгерім саясатының айырбасталуы және теңгерімі, отандық және шетелдік валюталар арасындағы жалпы мемлекеттік қарыздың бөлінуі, сондай-ақ ішкі және сыртқы борышкерлердің арасында төлемдер мен төлем балансының саясатына әсер етуі мүмкін ;
- Валюта бағамының құбылмалылығын болдырмау үшін халықаралық резервтердің барабар деңгейі.

80 - жылдардағы борыштық дағдарыстардың көпшілігі мемлекет тарапынан қаржы-экономикалық саясаттың жетіспеушілігін жабу үшін жасалған келісімшарттардан туындады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

13. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
14. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
15. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
16. Марсель Кассар и Дэвид Фолкерте-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

Тақырып 2.2 Субъектілердің мінез-құлқы

1. Мекеме
2. Адам ресурстары

Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.

6. Субъектілердің сипаттамасы

6.1. Мекемелер

Мемлекеттік берешекті реттеу үшін жауапты мекемелерді бағалау - бұл өнімділік аудитінің маңызды міндеті. Занды тұлғалар мұндай ресурстарды экономикалық және әлеуметтік денсаулыққа жұмсаудың маңыздылығын ескере отырып, жан-жақты ақпаратқа сүйенуі керек. Мемлекеттік басқарудағы мекеменің тарихы талданып, оның қалай құрылғаны, уақыт өте келе атқарған міндеттері және ресурстарды өңдеуге қатысты проблемалар мен қатерлермен қалай күрескені; басқарудың лайықтары мен оның қалыптасқан саясаттары, сондай-ақ үкімет құрылымында саяси және институционалдық реттеу тарих барысында және түрлі мемлекеттік режимдерде. Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, мемлекеттік қарызды тиімді басқаруды қамтамасыз ету бойынша ескертулер мен жорамалдарды беруге жауапты мекемелердің күшті және әлсіз тұстарын анықтауға болады.

- Ұйымдастыру құрылымы.

- Қарызды басқару және оған қатысты функцияларға жауап беретін ұйымдық құрылымның парадигмасы ретінде қолдануға болатын қабылданған әмбебап үлгі жоқ. Алайда, тұтастай алғанда, барлық қажетті функцияларды орындауға арналған органдар немесе ұйымдар болуы керек:

- Атқарушы орган. Бұл борыш бойынша жоғары орган; шешім қабылдау, бағдарлау және жалпы сипаттағы нормалармен байланысты саясатты, реттеуді және барлық нәрсені анықтау функциясын орындайды. Оның мүшелері жоғары санатқа бөлінеді: қаржы министрі және / немесе орталық банк басқарушысы.

- бақылау және үйлестіру органы. Оның міндеттемелері - мониторинг және қадағалау. Оның қызметі нормативтік-құқықтық актілерді сақтау және қолдану арқылы жүзеге асырылады. Бұған қоса, бөлінген ресурстар белгілі бір стратегияны сақтау үшін атқарушы орган қабылдаған шешімдерге сәйкес жұмыс істейтініне көз жеткізуі керек.

- Операциялық органдар. Операциялық функцияны екі кезеңге бөлуге болады: келіссөздер және техникалық қызмет көрсету. Келіссөздерге жауапты орган әртүрлі қаржы нарықтарында мемлекет үшін ұсынылатын несиелік шарттарын, сондай-ақ түрлі қаржыландыру көздерін талдауға тиіс. Ғаламдық стратегияға сүйене отырып, бұл орган ең жақсы жағдайларды алу үшін келіссөздер жүргізуге ұмтылады.

Қызмет жеткізушісі уақтылы төлем жасау үшін түрлі несиелерді бақылауға жауапты. Бұл орган әрбір төлем үшін қажетті қордың төлемдерін ескеріп, транзакциялардың көлемін тексеруі керек

- тіркеу органы. Бұл орган әрбір қарыз туралы толық ақпарат жинайды, бірақ бұл есеп беру перспективасына негізделмей, бірақ статистикалық сипатта болады; алайда есеп беру мен статистикалық жүйенің бар болуы мүмкін және қолайлы.

- Аналитикалық орган. Бұл органның салымы тіркеу органынан алынған ақпарат болып табылады. Талдаудан кейін бұл орган оны атқарушы, қызметтік және басқару органына беруі керек. Қарызды басқару жүйесін құрайтын барлық бөліктер

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

аналитикалық функцияны орындауы керек және оларды жұмысты ұтымды орындау үшін өз қызметін бағалауы және талдауы қажет екендігін атап өткен жөн.

Бұл органдардың орналасуына қарамастан және олар қандай да бір органға тиесілі болса, олардың арасындағы ең жақсы қарым-қатынас пен өзара қарым-қатынас бар.

• Борыштық және әкімшілік шығындар Әртүрлі елдердегі борыштық бөлімшелер даму дәрежесіне, олар қаржыландыруға өтінім беретін нарықтарға және тіпті келісімшарттар бойынша берешектің түріне қарай түрлі ұйымдастырушылық құрылымдарды қабылдады. Жоғарыда айтылғандарға қарамастан, аға аудитордың жақсы ұйымдастырылған борыштық басқару және басқару жүйесі ақпараттық ағымдарды оңтайландырады, сондай-ақ әр елдің қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін шешім қабылдау тұрақтылығын санайды және сәйкесінше.

Аға аудитор мыналарды растауы тиіс:

- Қызмет ауқымы ағымдағы жағдайға сәйкес жаңартылуы үшін үнемі бағалауға жататын заңдар, ережелер және нормативтік актілермен айқын анықталған.
- құзырлы департаменттердің міндеттері мен функцияларын егжей-тегжейлі сипаттайтын нұсқаулар бар.
- Ақпарат ағындарының егжей-тегжейлі сипаттамасымен әдістер анықтамасы бар.
- Тиісті ұйымдастырушылық құрылымы бар.
- Әрбір мемлекеттік қызметкердің міндеттерінің сипаттамасы бар.
- Берешекті басқару функцияларымен байланысты нақты шығыстарды анықтауға мүмкіндік беретін есеп беру жүйесі бар.

• Әкімшілік шығындар

Мұндай бағалау жалпы берешекке бөлінетін борыштық басқару шығыстарының сомасына тең мән индикаторы арқылы жүзеге асырылуы мүмкін; Нәтижесінде басқару шығыстарының жалпы қарызға қатынасы көрсетілген. Осы индикаторды пайдалана отырып, салыстырмалы талдау әлем ортасынан жоғары немесе төмен екенін анықтау үшін жүргізілуі мүмкін.

Борыштарды басқару процесінде туындаған әкімшілік шығыстарды нақты айқындау маңызды, өйткені әдетте жауапты департаменттер мен заңды тұлғалар қосымша қызмет атқарады. Әкімшілік құндылық индикаторын айқындау үшін үкіметтің есеп беру жүйесі анықталған және борышты басқарумен байланысты функциялар мен шығыстарды анықтауы керек.

Жалпы айтқанда, борыштың әкімшілік шығындарына олардың жарамдылығын бағалау үшін тексеру қажет болатын келесі ұғымдар кіреді:

- Адам және материалдық ресурстардан, бөлімдерден және қызметтерден тікелей шығындар.
- Инвестицияларға жауапты агенттер мен мекемелерге комиссияларды немесе қарызды ашуға арналған комиссияларды төлеу.
- Борыш берілетін елдерде салық төлемдері.
- Кепілгердің қауіпсіздігі немесе комиссиясы.
- нақты қарыз стратегиясына байланысты шығыстар.

6.2. Адами ресурстар

Мекеменің адам ресурстарына бағытталған саясатының мақсаты мекеменің қалыптасқан мақсаттарына барынша қол жеткізу үшін мекеменің қажеттіліктеріне жақсы

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

жауап беру. Сондықтан мекеме ең бәсекеге қабілетті қызметкерлерді жалдауға және өзінің адам ресурстарының ең жоғары деңгейін ұстауға қабілетті болуы керек;

Сондықтан кадрлық саясатты дамыту және жоғары бәсекеге қабілетті деңгейге жетуге дайын болу арқылы ол тартымды жұмыс беруші рөлін атқаруы тиіс. Көптеген үкіметтердің өз қызметін нығайту және жоспарлау жөніндегі күш-жігері өз қызметкерлерін дамытуға, оқытуға және олардың әл-ауқатын арттыруға бағытталған. Олардың барлығы мемлекеттік қызметтің құрылуына әкелді.

Қарызды басқару органдары ішкі бақылауды жүзеге асыра алатындықтан, лауазымды тұлғалардың тұтастығы мен этикалық құндылықтары ішкі бақылаудың тиімділігін сақтау үшін маңызды екенін ұмытпау керек. Шенеуніктердің мінез-құлқы мемлекеттік лауазымды тұлғалар үшін Халықаралық мінез-құлық кодексі ретінде кеңінен қолданылатын этикалық нормаларды сақтауға тиіс. Қызметкерлерге қатысты тағы бір маңызды элементі - олардың құзыреттілігі және білім деңгейі. Білімі, білімі мен қабілеті, оқыту, білім беру, тәжірибе және жауапкершілік позициялар мен лауазымдық нұсқаулықтардың каталогы ретінде белгілі құжатта көрсетілуі керек. Аудитор әрбір лауазымның жауапкершілік пен міндеттемелерді анықтайтын жеткілікті құқықтық негізге ие екеніне көз жеткізуі керек және әрбір лауазымды адам өзі атқаратын ұстанымның талаптарына сәйкес келетініне көз жеткізуі керек. Қарыздарды басқарудың тиімділігін өлшеу, қазіргі кездегі жетістіктерге қарамастан, даму мәселесі болды. Қарыздың осалдығы мен тұрақтылығын экономикалық реттеу мен ел үшін бар сыртқы ортаға негізделе алатындай жағдайда, олар есеп беруге тиіс бе? Борыштық шығындар және белгілі бір кезеңде халықаралық қаржы нарықтарында алынуы мүмкін берешектің шарттары, тұтастай алғанда елдің экономикалық және саяси денсаулығына негізделген. Дегенмен, аудитор оларды осы ұғымдарға қатысты берешектегі тенденциялардың негізінде бағалай алады. Мысалы, шығыстар, шарттар, валюталар, пайыздық мөлшерлемелер және келісімшарттық құралдар барған сайын қолайлы үрдісті көрсетеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

17. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономии, том 87, страницы 940-71.
18. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
19. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
20. Марсель Кассар и Дэвид Фолкерте-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МФ WP/97/166

Тақырып 2.3 Есепке алу мүмкіндігі

Дәріс-арандату (алдын ала жоспарланған қателіктермен), зерттеу әдісі, оқытудың сөздік және көрнекі әдістері.

Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымында (ЭЫДҰ) мүше елдерде «Қызмет сапасы» деп аталатын қазіргі үрдіс айтарлықтай дамыды. Оның мақсаты мемлекеттік органдардың лауазымды адамдарына жақсартылған қызмет көрсетуді талап ету және көтермелеу арқылы мемлекеттік мекемелердің жауап беру қабілетін және сезімталдықты арттыру үшін қажетті мемлекеттік сектордағы реттеуші реформаларды жасау болып табылады. Азаматтар шенеуніктердің жоғары сапалы тауарлар мен қызметтерді олар төлеген салықтар үшін үздіксіз жетілдіруді күтеді.

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

ЭБДҰ-ның Мемлекеттік басқару қызметі басылымында әкімшілік ретінде «Клиент ретінде қызмет ету» деп аталатын қызметінде клиенттерге қойылатын талаптарға сезімтал қызмет көрсету элементтері мыналар болып табылады:

- Ашықтық - тұтынушылар әкімшіліктің қалай жұмыс істейтінін білуі керек, әр міндет үшін кім жауапты және қандай құралдар күтпеген жағдайларда қолданылуы мүмкін.
- Клиенттердің қатысуы - тұтынушылар әкімшіліктен алатындарын пассивті алушылар ретінде қарастырғысы келмейді.
- Қол жетімділік - тұтынушыларға әкімшілікке жеке қол жеткізуі керек және оларға қарапайым және анық дайындалған ақпарат ұсынылуы керек. Сапа перспективаларына сәйкес, азамат барлық қолжетімді мемлекеттік ресурстарды есепке алудың қолайлы және уақытылы мүмкіндігін талап етуге құқылы.

Осылайша, мемлекеттік қарыздың тиімділігін тексеру мемлекеттік борыштарды реттеу туралы есептердің ашықтығын, уақтылы және сенімді екендігін тексеру үшін есепке алу мүмкіндігінің көрсеткіштерін пайдалануы керек. Жоғарыда келтірілген дәлелдер Халықаралық Валюта Қоры мен Дүниежүзілік Банк қызметкерлері дайындаған Мемлекеттік қарызды басқару жөніндегі нұсқаулықтан алынған екі болжамға негізделген. Осы бөлімде қолданылатын және нақты және нақты ұсынылған екі шарт:

- Егер мақсаттар мен саясат құралдары қоғамдық (қаржы нарықтарына) белгілі болса және егер билік олардың сақталуына елеулі үлес қоса алатын болса, операциялары тиімдірек болады.
- Ашықтық орталық банктердің, қаржы министрліктерінің және борыштық басқаруды жүзеге асыратын басқа да мемлекеттік мекемелердің жауапкершілігін арттыру арқылы басқаруды жақсартады.

Азаматтық-клиенттік қатынастарды қанағаттандыруға ықпал ететін іс-шаралар осы екі алғышартты орындауға бағытталған. Мұндай іске асыруды бағалау, атап айтқанда, мынадай мәселелерді ескере отырып, аудиторлық топтың жауапкершілігі болып табылады:

- Қарыздарды басқару үшін жауапты қаржы агенттіктерінің рөлі, жауапкершілігі мен міндеттерінің анықтығы.
- Шығыстар мен қабылданған тәуекелдерді бағалауды түсіндіретін борыштық басқару мақсаттары жұртшылыққа анықталады және жеткізіледі.
- Қарыздарды басқару операцияларының материалдық аспектілерін ашады.
- Үкіметтің шоғырландырылған қаржылық жағдайы туралы ақпарат пен қаржыландыруды есепке ала отырып, жұртшылық өткен, ағымдағы және күтілетін бюджеттік қызмет туралы ақпаратпен қамтамасыз етіледі. Мемлекеттік сектордың қаржылық жағдайы туралы ақпарат тұрақты түрде жариялануы керек, сондай-ақ шартты міндеттемелер туралы ақпарат.

ХВҚ дайындаған қаржылық айқындылық жөніндегі басшылық мемлекеттік ақпарат берудің төрт бағытын ұсынады: 1) жылдық бюджетті қамту; 2) бюджетті орындау және болжамдау; 3) шартты міндеттемелер және квазифискальдық қызмет; 4) борыштық және қаржылық активтер. Мемлекеттік қарызға қатысты ХВҚ үкіметтің азаматтарға өз қызметін қаржыландыру көлемін бағалауға және өз қарыздық міндеттемелерін орындауға, сондай-ақ барлық міндеттемелерді орындау үшін талап етілетін кіріс деңгейін бағалауға мүмкіндік беру үшін азаматтарға берешек және қаржы активтері құрылымы туралы ақпарат беруге тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

21. Барро, Роберт (1979) "Об определении государственного долга", Журнал политической экономики, том 87, страницы 940-71.
22. Блэнчард, Оливер Дж. (1990), "Предложения относительно нового комплекса финансовых индикаторов", ОЭСР Рабочий доклад № 79.
23. Мариас Хосе Мигель (2003) "Методология для Планирования и Выполнения Ревизий по Государственному Долгу, Доклад, представленный на XIII сессии Генеральной Ассамблеи ОЛАСЕФС
24. Марсель Кассар и Дэвид Фолкергс-Ландау (1997), "Управление рисками государственных активов и обязательств, МВФ WP/97/166

	<p>Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</p>	<p>Пәннің оқу-әдістемелік кешені</p>	<p>Басылым: алтыншы</p>
---	--	--------------------------------------	-------------------------

4. Практикалық сабақтарды өткізу жоспары және оларды дайындау бойынша әдістемелік ұсынымдар

1. Мемлекеттік борыштың негізгі ұғымдары мен анықтамалары

Семинар сабағында белсенді жұмыс істеу үшін оқыту:

- мемлекеттік борышты дамыту ұғымын, мақсаты мен принциптерін ашу
- мемлекеттік борыштың жіктелуін, міндеттері мен көрсеткіштерін білу

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 2. Нормативтік және құқықтық база

Семинар сабағында белсенді жұмыс істеу үшін оқыту:

- ҚР "Мемлекеттік борыш тиімділігінің аудитін жүргізу бойынша өкілеттілікті жүзеге асыру" ИНТОСАИ-ны енгізу кезеңдерін білу
- ҚР Мемлекеттік борыш органдарының жүйесін білу - мемлекеттік борышты ұйымдастырудың шетелдік тәжірибесін зерделеу

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 3. Борышты реттеу бойынша құзыреті

1. Борыш құрылымы
2. Тәуекелді бағалау
3. Борышты басқарудың қажетті әдістері
4. Тіркеу, бақылау және мониторинг

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 4. Борыштың осалдығы мен тұрақтылығын бағалау бойынша құзыреттер

1. Осалдықтың индикаторлары
2. Борыш тұрақтылығы индикаторлары

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 5 Субъектілердің мінез-құлқы

1. Мекеме
2. Адам ресурстары

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Тема 6 Есепке алу мүмкіндігі

Семинар сабақтарына дайындық бойынша әдістемелік нұсқаулар

1. Дәріс оқыңыз.
2. Ұсынылған әдебиеттер бойынша материалдарды оқып үйрену.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті

Пәннің оқу-әдістемелік кешені

Басылым: алтыншы

5.БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ӨЗДІК ЖҰМЫСЫНА АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ОРЫНДАЛУЫ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛЫҚТАР

№ 1 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Мемлекеттік аудитте арнайы мақсаттағы аудиттың орны
2. ҚР «Мемлекеттік аудит» Заңымен танысу
3. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 2-3 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Өзіндік тексеру сұрақтарына жауап беру
2. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 4-5 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Берілген есептерді орындау
2. Тақырыптар 1-3 бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 6-7 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Мемлекеттік борыш схемасын құру
2. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 8-9 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Есептер шығару
2. Аудиторлық іріктеу
3. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 10-11 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Есептер шығару
2. Ұсынылған және өз беттеріңізше таңдап алған ғылыми әдебиет тізіміне сүйене отырып сұрақтарға жауап беру
3. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау

№ 12-13 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Тақырып бойынша глоссарий (GKT- Glossaryofkeyterms) дайындау
2. Есептер шығару
3. Тақырып бойынша өзіңіздің 2-3 (Casestudy) жазба түрінде өткізіңіз

№ 14-15 тақырып бойынша өзіндік жұмыс:

1. Есептер шығару
2. Ұсынылған және өз беттеріңізше таңдап алған ғылыми әдебиет тізіміне сүйене отырып сұрақтарға жауап беру

1. : , . , , 2016, 213.